

**ONDERZOEK NAAR DE EFFECTIVITEIT EN DE EFFICIENTIE
VAN DE
PROJECTEN GESTRUCTUREERDE KORTDURENDE
RESIDENTIELE BEGELEIDING**

Onderzoekers:

Marijke Verstraeten i.s.m. Arabella Weyts

Promotoren:

Maria De Bie en Rudi Roose

Universiteit Gent
Vakgroep Sociale Agogiek

15 november 2006

Een onderzoek in opdracht van
het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap:
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

VOORWOORD

I. INLEIDING: SITUERING, METHODE EN VERLOOP VAN HET ONDERZOEK

1.1 Situering

1.1.1 Achtergrond

1.1.2 Onderzoeksopdracht

1.1.3 Theoretische uitgangspunten

1.1.3.1 Inleiding

1.1.3.2 Begrippenkader: effectiviteit, efficiëntie en sociale integratie

1.1.3.3 Een sociaal-wetenschappelijk perspectief op effectiviteitsmetingen

1.1.3.4 De praktijk als grootste gemene deler van een effectief en efficiënt beleid

1.1.3.5 GKRB en de verbijzondering van een groep jongeren

1.2 Onderzoeksopzet

1.2.1 Probleemstelling

1.2.2 Concretisering van de omvattende opdracht naar vier doelstellingen

1.2.3 Enkele bemerkingsen bij de doelstellingen

1.2.4 Onderzoeksopzet

1.3 Verloop van het onderzoek

II. FOCUSGROEPEN

2.1 Inleiding

2.2 De focusgroep als onderzoeksmethode

2.2.1 Definiëring

- 2.2.2 Voor- en nadelen van de focusgroep
- 2.2.3 Methodologische kenmerken
- 2.3 Inhoud en organisatie van de focusgroepen in het kader van het GKRB-onderzoek
 - 2.3.1 Praktische organisatie
 - 2.3.2 Overzicht van de verschillende focusgroepen
 - 2.3.3 Verwerking van de resultaten
- 2.4 Resultaten
 - 2.4.1 Wat onderscheidt de GKRB van reguliere vormen van begeleiding?
 - 2.4.2 Screening
 - 2.4.3 Hoe worden de GKRB-middelen besteed?
 - 2.4.4 Wat wordt verstaan onder ‘slagen’ en ‘mislukken’ van de GKRB?
 - 2.4.5 Welke factoren faciliteren een succesvolle GKRB?
- 2.5 Discussie
 - 2.5.1 Beschikbaarheid
 - 2.5.2 Bereikbaarheid
 - 2.5.3 Betaalbaarheid
 - 2.5.4 Begrijpbaarheid
 - 2.5.5 Bruikbaarheid

III. SURVEY-ONDERZOEK

- 3.1 Methodologie
 - 3.1.1 Inleiding
 - 3.1.2 Onderzoeksinstrument
 - 3.1.3 Onderzoekspopulatie en bevraging
 - 3.1.4 Responsgraad
 - 3.1.5 Data-verwerking
 - 3.1.6 Enkele opmerkingen
- 3.2 Resultaten
 - 3.2.1 Profiel van de jongeren

- 3.2.2 Situering van de jongeren in de hulpverlening
 - 3.2.2.1 Categorisatie van de jongeren: POS versus MOF
 - 3.2.2.2 Hulpverleningsverleden van de GKRJ-jongeren
- 3.2.3 Selectie en verwijzing van de jongeren
 - 3.2.3.1 Selectiegrond
 - 3.2.3.2 Motivatie voor doorverwijzing naar een bepaalde voorziening
 - 3.2.3.3 Uitstroom, instroom en verwijzing in cijfers
 - 3.2.3.4 Samenwerkingsverbanden tussen gemeenschapsinstellingen en voorzieningen
- 3.2.4 De kenmerken van de GKRJ
 - 3.2.4.1 De gemiddelde duur van de periode tussen aanmelding en opstart van de GKRJ
 - 3.2.4.2 De gemiddelde duur van de totale GKRJ
 - 3.2.4.3 Gebruik van de time out – mogelijkheid in de gemeenschapsinstelling
 - 3.2.4.4 Inhoud van de begeleiding
 - 3.2.4.5 Wijze van afronding
- 3.2.5 De evolutie van de jongeren op korte, middellange en lange termijn
 - 3.2.5.1 Codering
 - 3.2.5.2 Evolutie algemeen
 - 3.2.5.3 Evolutie op vlak van de woonsituatie
 - 3.2.5.4 Evolutie op vlak van relaties
 - 3.2.5.5 Evolutie op vlak van gedrag
 - 3.2.5.6 Evolutie op vlak van fysieke en psychische gezondheid
 - 3.2.5.7 Evolutie op vlak van onderwijs en/of werk
- 3.2.6 Samenvatting van de resultaten van de data-analyse

IV. BELEVINGSONDERZOEK

4.1 Methodologie

- 4.1.1 Inleiding
- 4.1.2 Keuze van het onderzoeksopzet
- 4.1.3 Onderzoekspopulatie, instrument en bevraging
- 4.1.4 Data-verwerking

4.2 Resultaten

- 4.2.1 Op welke manier leerde men de GKRB kennen?
- 4.2.2 Was men meteen akkoord om met de GKRB te starten? Waarom wel/niet?
- 4.2.3 Verwachtingen vóór de GKRB
- 4.2.4 De GKRB
- 4.2.5 Wat onderscheidt GKRB van andere vormen van hulpverlening?
- 4.2.6 Hoe gaat het na de GKRB?
- 4.2.7 De mening over hulpverlening in het algemeen

4.3 Besluit van het belevingsonderzoek

V. NAAR EEN EVALUATIE-INSTRUMENT

5.1 Effectiviteitsevaluatie versus efficiëntie-evaluatie

5.2 Evaluatievragen

5.3 Een evaluatie-instrument

VI. DISCUSSIE EN CONCLUSIE

6.1 Algemene resultaten

6.2 Een programmatheorie?

6.3 Vragen voor beleid en praktijk

VII. LITERATUURLIJST

VIII. BIJLAGEN

- Overzicht van de verschillende focusgroepen

- Achtergrondvragenlijst voorzieningen
- Handleiding bij het invullen van de achtergrondvragenlijst voor voorzieningen
- Achtergrondvragenlijst gemeenschapsinstellingen
- Handleiding bij het invullen van de achtergrondvragenlijst voor gemeenschapsinstellingen
- Achtergrondvragenlijst verwijzers
- Handleiding bij het invullen van de achtergrondvragenlijst voor verwijzers
- Begeleidende brief belevingsonderzoek jongeren
- Begeleidende brief belevingsonderzoek ouders/steunfiguren
- Interviewschema belevingsonderzoek jongeren
- Interviewschema belevingsonderzoek ouders/steunfiguren
- Inschaling van de situatie – codering van de antwoorden: werkwijze

VOORWOORD

Voor u ligt het eindrapport waarin verslag gedaan wordt van het onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van de projecten Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding (GKRB). De opdracht tot dit onderzoek werd eind 2004 gegeven door de Vlaamse Gemeenschap, in naam van Inge Vervotte, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Het onderzoek dat liep van 16 december 2004 tot 15 november 2006 werd opgenomen door leden van de vakgroep Sociale Agogiek, onder promoterschap van Prof. Dr. Maria De Bie en Rudi Roose.

Dit onderzoek kon niet tot een goed einde gebracht worden zonder de steun en medewerking van een aantal personen die we hier graag vernoemen. In de eerste plaats wensen we onze dank te betuigen aan de opdrachtgever, de stuurgroep en de financierende instanties waardoor dit onderzoek kon plaatsvinden. Onze bijzondere appreciatie en dank gaat vanzelfsprekend uit naar de vele afgevaardigden van de voorzieningen, gemeenschapsinstellingen, sociale diensten van de jeugdrechtbank en de regioverantwoordelijken die op inspirerende wijze bijdroegen tot dit onderzoek. Dank, omwille van de bijdrage aan de focusgroepen die plaatsvonden, voor de tijd en energie die geïnvesteerd werd in het survey-onderzoek, voor het aanleveren van verslagen en reflecties en voor het daardoor mee vorm geven van dit onderzoek. Een laatste dankwoord tot slot, maar daarom niet minder oprecht, voor de jongeren en moeders die bereid waren hun persoonlijke ervaringen met de Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding met ons te delen ten dienste van dit onderzoek.

Onderstaande tekst vangt aan met een schets van de achtergrond van de GKRB projecten. Vervolgens gaan we nader in op de onderzoeksopdracht en de wijze waarop wij het onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van de GKRB hebben opgevat. We zetten daarbij de lijnen uit van het theoretisch kader dat wij hanteerden voor de opzet en de uitvoer van het onderzoek. In het tweede hoofdstuk bespreken we de het verloop en de resultaten van de focusgroepen. In overleg met de focusgroepparticipanten werd een vragenlijst geconstrueerd voor survey-onderzoek, waarvan de data met SPSS geanalyseerd werden. De resultaten van dat

onderzoeksruik worden besproken in hoofdstuk drie. In het vierde hoofdstuk vullen we de onderzoeksresultaten van het focusgroep- en surveygedeelte aan met de resultaten van een belevingsonderzoek, waarbij jongeren en ouders werden uitgenodigd om hun ervaringen met GKRB met ons te delen. In hoofdstuk vijf komen we tot een evaluatie-instrument. Tot slot trachten we te komen tot de integratie van de verschillende onderzoeksresultaten in een afsluitende hoofdstuk ‘discussie en conclusie’.

I. INLEIDING: SITUERING, METHODE EN VERLOOP VAN HET ONDERZOEK

1.1 Situering

1.1.1. Achtergrond

De Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding of kortweg ‘GKRB’ is één van de projecten in de bijzondere jeugdbijstand die worden gesubsidieerd door het Fonds Bijzondere Jeugdbijstand. Toenmalig Vlaams Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen Mieke Vogels richtte zich in februari 2002 tot de voorzieningen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand met de oproep om in te tekenen voor de uitbouw van een nieuw concept in de jeugdhulpverlening, de GKRB. Initiële doelstelling: het bevorderen van de uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen (Vogels, 2003). Deze kampten op dat moment met een gebrekkige doorstroming waardoor sommige jongeren wegens plaatsgebrek niet konden worden opgenomen in de gesloten instelling, maar terug op straat belandden. Mede onder druk van de publieke opinie en de media, werden extra middelen en een nieuw begeleidingskader voorzien om met deze jongeren aan de slag te gaan (Luyten, 2003; Geudens, 2003).

In 2002 werd 1.134.000 euro toegekend aan de private sector met als doel enerzijds de opvangmogelijkheden uit te breiden en anderzijds de draagkracht te verhogen van voorzieningen die zich voortaan exclusiever zouden richten op de populatie van de gemeenschapsinstellingen. Categorie 1-bis-voorzieningen – voorzieningen met opnameplicht - konden intekenen om jaarlijks een bepaald aantal opvangplaatsen te voorzien voor uitstromers uit de gesloten gemeenschapsinstellingen. De oproep resulteerde in 50 GKRB-plaatsen. Het te hanteren concept van Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding werd daarbij als volgt omschreven:

“De minderjarige wordt na verblijf in een gemeenschapsinstelling aanvankelijk residentieel opgenomen. Zo vlug als mogelijk wordt overgeschakeld op een sterk geïndividualiseerd en gedifferentieerd programma dat zowel op (semi-)ambulante of residentiele wijze kan uitgevoerd worden en op korte termijn, met name 6 maanden,

resulteert in een zowel voor de minderjarige als voor zijn leefomgeving aanvaardbare maatschappelijke (re)integratie.” (Vogels, 2003:27).

Actueel beschikken 12 voorzieningen over een GKRB-capaciteit.¹ Dergelijk GKRB-traject heeft een vooropgestelde duur van maximaal 6 maanden en wordt gekenmerkt door flexibele verblijfs- en begeleidingsmogelijkheden gedurende de begeleidingsperiode. Projectsubsidies worden toegekend voor elke jongere voor wie de voorziening een behouds- en begeleidingsengagement ondertekent. Door voldoende financiële omkadering te bieden én de mogelijkheid te voorzien om het hulpaanbod te flexibiliseren, hoopte men destijds de voorzieningen aan te moedigen om meer jongeren uit de gemeenschapsinstellingen op te nemen en zodoende de uitstroom te versnellen.

Aanvankelijk enkel beperkt tot de ‘MOF-jongens’, de groep die maatschappelijk het meest in het beeld sprong, verruimde men het aanbod na verloop van tijd naar de categorie POS en kregen ook meisjes toegang tot de GKRB-faciliteiten. Sindsdien bleven de krijtlijnen van het concept ongewijzigd, maar bleek uit tussentijdse evaluaties dat er binnen het kader dat met de GKRB-projecten gecreëerd werd, verschillende invullingen mogelijk zijn.²

1.1.2 Onderzoeksopdracht

Het GKRB-concept wordt nu sinds enkele jaren toegepast door een aantal voorzieningen. De invulling van het GKRB-project kende sinds de start ervan een zekere evolutie. Het opentrekken van het aanbod naar een ruimere groep jongeren en het voorzien van de mogelijkheid om een éénmalige verlenging van de GKRB-periode aan te vragen, zijn hiervan twee voorbeelden. December 2003 gebeurde

¹ Oranjehuis (Kortrijk), Van Celsthuis (Antwerpen), Sporen/Waterpas (Heverlee), Jongerenwerking Pieter Simenon (Lommel), Cirkant-Neerhof (Antwerpen), Hadron (Gent), RKJ De Sleutel (Eeklo), Maria Goretti (Brugge), De Kantel (Brugge), De Wissel (Leuven), Wingerdbloei (Antwerpen) en Stappen (Gent).

² Een aantal voorzieningen hanteren voor de invulling van de GKRB de Cano-methodiek. Cano staat voor Centrum voor Actieve Netwerkontwikkeling en Omgevingsondersteuning. Het concept Cano is gericht op het actief begeleiden van de leefomgeving als rode draad doorheen het begeleidingsprogramma van de jongere. De functies van Cano zijn zeer actief werken met de leefomgeving, het ontwikkelen van dagprogramma's die directe aansluiting geven op de leefomgeving van de jongere en waarbij de pedagogisch relevante personen essentieel betrokken worden, het bieden van time-out dat een ondersteunende, beveiligende, sanctionerende of structurerende en zeer uitzonderlijk context- of leefomgevingsvervangende functie krijgt, zelfstandigheidstraining met een sterke link naar de oorspronkelijke context (Noë, 2005).

vanuit de Gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere Jeugdbijstand De Kempen een eerste tussentijdse evaluatie van een aantal GKRB's³, waarbij een aantal knelpunten werden vastgesteld en verbeteracties voorgesteld. Deze verbeteracties betroffen: komen tot een duidelijke inhoudelijke profilering van de beoogde doelgroep GKRB, het aanleveren van een meer specifieke en expliciete argumentatie bij doorverwijzing GKRB en het verzorgen van een goede communicatie met de jeugdrechtbank (Afdeling gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand, 2003).

Aangezien het Fonds Bijzondere Jeugdbijstand een aanzienlijk bedrag investeert in de subsidiëring van de GKRB-projecten, drong een grondige wetenschappelijke evaluatie zich echter op (Vervotte, 2005). In november 2004 werd daartoe een onderzoeksopdracht uitgeschreven door de Afdeling Algemeen Welzijnsbeleid van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Voorwerp van meting was 'de efficiëntie en meerwaarde van de projecten Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding'. De onderzoeksopdracht omvatte een evaluatie van de oorzaken van het slagen en mislukken van de begeleiding met daaraan verbonden de ontwikkeling van een evaluatie-instrument dat ook bruikbaar is voor de evaluatie van andere hulpverleningsvormen.

1.1.3 Theoretische uitgangspunten

1.3.1.1 Inleiding

Dit onderzoek kadert in de beleidskeuze van Vlaams Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Inge Vervotte om wetenschappelijk onderzoek en evidence-based werken binnen de sociale sector te stimuleren (Vervotte, 2005). De middelen zijn schaars en niet onbeperkt; de investering ervan dient verantwoord te worden door een grondige en wetenschappelijke evaluatie van de manier waarop die middelen gebruikt worden en de resultaten die daarvan het gevolg zijn. De algemene tendens om meer en meer te denken in termen van effectiviteit en efficiëntie vertaalt zich in een stijgende vraag naar de meting ervan, ook in de sociale sector (Gardner et al., 2005). Om de effectiviteit en de efficiëntie van een aanbod te kunnen 'meten', dienen we dit begrip te operationaliseren en te begrijpen vanuit termen die iets kunnen

³ Met name met betrekking tot Jongerenwerking Pieter Simenon, Sporen en De Sleutel.

betekenen voor de hulpverlening. Binnen de sociale wetenschappen vinden we verschillende zienswijzen terug met betrekking tot de manier waarop een aanbod kan geëvalueerd worden (Kazi, 2003). In wat volgt schetsen we het theoretisch kader van waaruit werd vertrokken voor de uitwerking van het onderzoeksopzet en de interpretatie van de resultaten.

1.1.3.2 Begrippenkader: effectiviteit, efficiëntie en sociale integratie

Bij het schetsen van de uitgangspunten die bepalend waren voor de opzet en uitvoering van het onderzoek, is het belangrijk om eerst duidelijk te omschrijven wat in dit onderzoek concreet wordt verstaan onder ‘effectiviteit’ en ‘efficiëntie’. Deze twee begrippen zijn aan elkaar gerelateerd, maar verschillen inhoudelijk. Voor dit onderzoek is het vooral van belang effectiviteit en efficiëntie te zien in relatie tot wat als doelstelling van hulpverlening kan beschouwd worden: sociale integratie. ‘Sociale integratie’ is een concept dat op verschillende wijzen kan benaderd worden, vandaar het belang van een duiding van dit wordt begrepen in het onderzoek.

a. Effectiviteit versus efficiëntie

Het begrip *effectiviteit* verwijst naar de relatie tussen inzet en resultaat, met andere woorden of een nagestreefd doel gerealiseerd wordt. Toegepast op de context van hulp- en dienstverlening heeft effectiviteit betrekking op de verhouding tussen een sociaal beleid en de participatiekansen van mensen, of op de verhouding tussen de interventie en de vastgestelde verandering in welzijn. Meer bepaald stelt zich dan de vraag of er sprake is van een causale band tussen beide.

Efficiëntie betreft de relatie tussen input en output, of de doelmatigheid in termen van kosten en baten. Er is sprake van efficiëntie wanneer de beschikbare middelen zodanig worden aangewend dat ze leiden tot een optimaal resultaat. Een efficiënt beleid zorgt er met andere woorden voor dat met een minimum aan gegeven middelen een maximale verwezenlijking van de beoogde resultaten wordt bereikt. Dit criterium wint vanzelfsprekend aan belang daar waar de middelen schaars zijn en de noden hoog.

b. *Sociale integratie*

Sociale integratie is geen éénduidig concept. We onderscheiden drie belangrijke benaderingen van dit begrip: de ‘klassieke benadering’ en de ‘sociaal leren benadering’ die beiden sociale integratie omschrijven in termen van individuele socialisatie, en als derde de ‘structurele benadering’ die sociale integratie begrijpt op het niveau van het structureel handelen (Bouverne-De Bie, 2002).

In de *klassieke benadering* beschouwt men sociale integratie als het resultaat van de gezamenlijke aanneming van een aantal waarden, normen en belangen in functie van het ‘sociaal welzijn’ of het ‘algemeen belang’. In deze benadering gaat men ervan uit dat in de samenleving ‘consensus’ heerst (of zou moeten heersen) over wat dat algemeen belang inhoudt, hoe we daar als individuen in een maatschappij kunnen naar streven, en op welke manier we moeten omgaan met gedragingen die dit sociaal welzijn zouden kunnen bedreigen (Van Damme, 1994). Beleidsinterventies dienen in deze benadering bij te dragen tot de participatie aan de samenleving als een ‘gedeelde cultuur’, waarbij afwijkende ideeën of gedragingen volgens de dominante opvatting over sociaal welzijn dienen genormeerd te worden indien ze er een bedreiging voor zouden vormen. Ondanks de uitgebreide kritieken erop blijft deze klassieke benadering een grote rol spelen in het opzet van het welzijnswerk dat vanuit dit denken gezien wordt als middel om tegemoet te komen aan de behoeftes van diegenen die (nog) niet (voldoende) ‘sociaal geïntegreerd’ zijn (Claeys, Roose & Bouverne-De Bie, 2000).

De sociaal leren *benadering* van sociale integratie vestigt er de aandacht op dat het geen evidentie is dat mensen er eenzelfde waardeoordeel op na houden over wat de maatschappij ten goede komt. In plaats van een maatschappelijke consensus over wat het algemeen belang is te veronderstellen, gaat men in deze benadering ook de voorwaarden onderzoeken waarbinnen een dergelijke consensus tot stand kan komen. Het individu wordt in dit denken beschouwd als een actieve betekenisverlener waarop niet zomaar normen en waarden kunnen overgedragen worden (Wildemeersch, 1995).

De rol van de hulpverlening verschuift in deze laatste benadering van het overwegend gericht zijn op het individu naar het ondersteunen en faciliteren van sociale

leerprocessen, met daarbij de nadruk op vorming en diverse vormen van (conflict)bemiddeling. Het welzijnswerk ontleent zijn legitimatie in de sociaal leren benadering niet langer aan het vervullen van een door de zorgaanbieder gedefinieerde behoefte, doch aan een bij de zorgontvanger gesitueerd ‘recht op maatschappelijke dienstverlening’. Dit recht wordt actueler naarmate de participatie van het individu onder druk komt te staan. Ondanks deze accentverschuiving blijft ook de sociaal leren benadering dus sterk individugericht in die zin dat deze participatie voor eenieder wordt afgemeten aan dezelfde standaard: de mate waarin men de voorgestelde consensus over gedeelde waarden en normen beaamt. Het gevaar van deze benadering is dat men vervalt in een al dan niet openlijke variant van het resocialisatiemodel, ditmaal onder het mom van het tegemoet komen aan het recht op ondersteuning van maatschappelijke participatie.

Waar zowel de klassieke als de sociaal leren benadering van sociale integratie aan voorbijgaan, is dat het product van de interacties tussen individuen en groepen nooit ten volle kan gepland of gestuurd worden door processen van waardeoverdracht en/of sociaal leren (Heyting, 1998). Ontwikkelingen op macro-niveau hebben een (potentiële) invloed op het samenleven en interageren van verschillende mensen en groepen, terwijl deze interacties ook een invloed kunnen hebben op ontwikkelingen op het macro-niveau. .

Dit brengt ons bij de derde benadering van sociale integratie, de *structurele benadering*, waarbij sociale integratie niet enkel begrepen wordt als het gevolg van de interacties tussen individuen maar ook als het gevolg van de evoluties op macro-niveau en de interactie tussen micro- en macroniveau. Het ‘verwerven’ van sociale integratie situeert zich in deze benadering dus niet bij het individu, maar wordt gezien als een structureel te begrijpen proces (Bouverne-De Bie, 2002). In een *structurele benadering* van sociale integratie wordt sociale integratie gezien als de mogelijkheid om een menswaardig bestaan te leiden. De evidentie dat sociale integratie per definitie positief is wordt daarbij doorbroken (Rodgers, Gore & Figueiredo, 1995). Sociale integratie kan ook als negatief worden beschouwd, bijvoorbeeld waar mensen niet in de mogelijkheid zijn om het integratieconcept mee te bepalen. Dit houdt een *dissensusbenadering* in, waarbij de betekenis van wat een menswaardig bestaan is op verschillende wijzen kan worden opgevat. De rol van de hulpverlening is daarbij op te

vatten als een doorgangsgebied, een meso-niveau tussen het individu en samenleving. De rol van de hulpverlening als doorgangsgebied betekent dat hulpverlening niet enkel moet bijdragen tot de sociale integratie, maar ook tot de discussie over wat we onder sociale integratie, c.q. menselijke waardigheid kunnen verstaan.

Deze laatste benadering vormt het theoretisch uitgangspunt voor dit onderzoek. Om te komen tot een werkdefinitie van het begrip sociale integratie, moeten we recht doen aan zowel die individuele als structurele component ervan. Een algemene definiëring van sociale integratie als *de mogelijkheid een menswaardig bestaan te leiden* wensen we dan ook verder te verfijnen aan de hand van de drie dimensies van sociale integratie waar de hefbomen tot een menswaardiger bestaan zich kunnen situeren. Op elk van deze dimensies zal de interactie van individuele kenmerken en acties met structurele processen en beleidskeuzes in min of meerdere mate leiden tot de effectuering van de mogelijkheid van een menswaardig bestaan. We onderscheiden een *functionele, morele en expressieve dimensie* van sociale integratie (Engbersen & Gabriëls, 1995).

Op de functionele dimensie stelt zich het probleem dat het niet enkel gaat om het al dan niet bereiken van de gestelde participatiemogelijkheden, maar ook om de manier waarop die doelen behaald worden. De morele dimensie van sociale integratie verwijst naar de inspanningen die gedaan (moeten) worden opdat de mogelijkheden tot participatie en een menswaardig bestaan rechtvaardig zouden worden verdeeld. Die inspanningen kunnen zich situeren aan de aanbodzijde, maar ook aan de kant van de zorgvrager. Aan welke eisen moet deze laatste voldoen om van het aanbod gebruik te kunnen maken? De expressieve dimensie tot slot doelt op de wijze waarop mensen zingeving en persoonlijke groei kunnen ontleenen aan de participatiekansen die hen geboden worden.

1.1.3.3 Een sociaal-wetenschappelijk perspectief op effectiviteitsmetingen

Met het stuiten op de materiële grenzen van de verzorgingsstaat stelt zich meer en meer de vraag vanuit het beleid om de hulpverleningspraktijk te verantwoorden in relatie tot de gespendeerde middelen. Wetenschappelijk onderzoek wordt aangegrepen om de effectiviteit en efficiëntie na te gaan van de manier waarop het welzijnsbeleid

vorm krijgt in de praktijk (Garretsen, Bongers & Rodenburg, 2005; Kazi, 2003). In die zin is het belangrijk de achtergrond en de doelstellingen van dat beleid uit te klaren.

De Belgische verzorgingsstaat is gebaseerd op een grondwettelijke erkenning van de sociale grondrechten. Het Vlaamse beleid inzake Welzijn, Volksgezondheid en Gezin bepaalt voor een groot stuk mee hoe die verzorgingsstaat wordt vormgegeven. De erkenning van de sociale grondrechten drukt een heroriëntering uit van de welvaartsstaat naar de verzorgingsstaat, met als kernthema 'het recht op een menswaardig bestaan'. Dit internationaal erkende recht staat sinds 1993 ingeschreven in de Belgische grondwet als een sociaal grondrecht. Met de grondwettelijke erkenning van dit recht, verbindt de overheid er zich toe een dienstverlening te verzekeren waardoor elk lid van de gemeenschap in de mogelijkheid wordt gesteld een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. Vanuit dit rechtenperspectief bekeken beperkt een 'effectief beleid' zich niet tot het opheffen van een behoeftesituatie, maar ligt de finaliteit van beleidsinterventies in het realiseren van hefboomen naar maatschappelijke verandering, zodanig dat er een grotere gelijkheid ontstaat in de mogelijkheden om een menswaardig bestaan te realiseren, inclusief het bepalen van wat de criteria hiervoor zijn. Dit impliceert een verschuiving van een denken in termen van aanbod van zorg en dienstverlening naar een denken vanuit het perspectief van de persoon: kan deze middels het aanbod zijn situatie hanteren in de richting van een groter besef van menselijke waardigheid?

Een dergelijk beleid vraagt om een zodanige organisatie van het werkveld dat het aanbod tegemoet komt aan een diversiteit van concrete probleemsituaties. Om de aansluiting bij de reële hulpvragen effectief te kunnen verzekeren is het nodig dat een aanbod aan een aantal basisvoorwaarden voldoet. Wij vertalen het recht op mogelijkheden om een menswaardig bestaan te realiseren in termen van het recht om naast een individu ook deel te mogen zijn van en actief vorm te kunnen geven aan de maatschappij. De effectiviteit en efficiëntie van het aanbod van zorg en dienstverlening wensen wij dan ook te toetsen aan de hand van de drie dimensies van sociale integratie. We maken hierbij gebruik van de 5 basisvoorwaarden waar hulpverlening, gezien vanuit een rechtenkader, volgens Parmentier moet aan voldoen (Parmentier, 1998; Roose, 2006). Deze voorwaarden – *beschikbaarheid*,

betrouwbaarheid, bruikbaarheid, begrijpbaarheid, bereikbaarheid – ook wel gekend als de 5 B's, kunnen de reflectie over de organisatie en effecten van hulpverlening bevorderen.

- de functionele dimensie en de voorwaarde “beschikbaarheid”

Op deze dimensie situeert zich de vraag naar de beschikbaarheid van het aanbod en of dat aanbod voldoende hefboomen biedt tot participatie op verschillende domeinen. Wordt er voldoende geanticipeerd op mogelijke hulpvragen? Worden geen mensen van het aanbod uitgesloten bijvoorbeeld omdat hun probleemsituatie niet gekend is en/of hun hulpvraag niet voldoet aan de (te) strikt omschreven selectiecriteria voor die vorm van dienstverlening?

- de morele dimensie en de voorwaarden ‘bereikbaarheid’ en ‘betaalbaarheid’

Deze dimensie betreft de inspanningen die worden geleverd om het aanbod kenbaar te maken, bijvoorbeeld door informatiecampagnes, en om voor toegankelijkheid te zorgen, bijvoorbeeld door een betere spreiding van voorzieningen. Hier speelt eveneens de vraag naar welke uitsluitingsmechanismen een rol spelen en naar wat mensen moeten doen of opgeven om van het aanbod gebruik te kunnen maken.

- de expressieve dimensie en de voorwaarden ‘bruikbaarheid’ en ‘begrijpbaarheid’

De vraag of het aanbod aansluit bij de hulpvraag die wordt gesteld, vinden we terug op deze dimensie van sociale integratie. ‘Bruikbaarheid’ vertaalt zich ook in termen van óf en in welke mate een interventie erin slaagt de beoogde bijstand daadwerkelijk te realiseren, zonder contraproductieve effecten te genereren. Op deze dimensie situeert zich ook de vraag of mensen het aanbod zelf kunnen aansturen en aanwenden in functie van een verhoogde zelfbepaling en eigenwaarde.

Meer bepaald voor het GKRB-onderzoek hield het bovenstaande in dat we de vraag naar effectiviteit en efficiëntie uitklaarden aan de hand van drie overkoepelende onderzoeksthema's die in verband staan met de hierboven geëxpliciteerde dimensies van sociale integratie, namelijk:

- een verantwoording van de inzet van de GKRB
- een verantwoording van de eventuele selectiemechanismen
- een verantwoording van de aansluiting van het aanbod bij de jeugdige

Een kwaliteitsvol beleid tracht het aanbod zodanig aan te sturen dat een evenwicht bereikt wordt tussen bovenstaande dimensies. Deze laatste staan in een constante, weliswaar gespannen wisselwerking met elkaar. Op elk moment in dezelfde mate voldoen aan elke dimensie is niet mogelijk. Effectiviteit en efficiëntie van het beleid vertalen zich dan ook in het maken van weloverwogen keuzes met betrekking tot de manier waarop de verschillende dimensies zullen aan bod komen in de praktijk van de hulpverlening.

1.1.3.4 De praktijk als grootste gemene deler van een effectief en efficiënt beleid

De overkoepelende opdracht van het onderzoek bestaat erin de effectiviteit en de efficiëntie van de GKRB te meten. De praktijk leert ons dat deze twee begrippen zich vaak met een bepaalde spanning tot elkaar verhouden. Wat effectief is, is niet noodzakelijk efficiënt, en omgekeerd. Een effectieve vorm van hulpverlening - met andere woorden hulpverlening die leidt tot het beoogde resultaat - kan inefficiënt zijn in die zin dat de vereiste inzet van middelen en tijd om dat resultaat te behalen zodanig groot is dat de actieradius van de hulpverlening sterk beknot wordt. Wanneer dezelfde middelen gebruikt worden om een grotere groep mensen te bereiken, en de hulpverlening bijvoorbeeld beperkt wordt in tijd en/of intensiteit, is het zeer goed mogelijk dat dit ten koste zal gaan van het resultaat ervan. In dit laatste geval leidt een poging om de efficiëntie te verhogen tot een daling van de effectiviteit. Het is duidelijk dat het streefdoel van de praktijk moet zijn om met de middelen die ter beschikking worden gesteld een maximaal resultaat te bereiken. Dit laatste kunnen we begrijpen als de grootste gemene deler van een effectief en efficiënt beleid: zorg en dienstverlening die optimaal bijdragen tot het verhogen van het welzijn en dit voor een zo groot mogelijke groep mensen. Specifiek met betrekking tot dit onderzoek leidt ons dat tot de vraag hoe we de injectie van middelen in deze projecten kunnen verantwoorden met de resultaten ervan.

1.1.3.5 GKRB en de verbijzondering van een groep jongeren

Het Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleidingsproject werd destijds in het leven geroepen om nieuwe kansen te creëren met een groep jongeren waar reguliere begeleidingsvormen blijkbaar ‘geen pak op hadden’. Gevolg van dat gebrek

aan aansluiting tussen het bestaande aanbod en de vaak zeer complexe problematiek van deze jongeren, was een dichtslippen van de gesloten gemeenschapsinstellingen die vaak nog als enige uitweg werden gezien. De jeugdigen voor wie het GKRB-kader werd gecreëerd konden en kunnen we beschouwen als een ‘uitgeselecteerde’ groep. Uit hun voorgeschiedenis blijkt doorgaans dat verschillende vormen van reguliere (vrijwillige) hulpverlening weinig succesvol waren. Bovendien is hun achtergrond en problematiek vaak zo complex dat deze jongeren net op basis daarvan worden uitgesloten van een groot deel van het aanbod. Met het opzet van de GKRB-projecten werd getracht om een leemte te vullen in het hulpverleningsaanbod, precies voor die jongeren bij wie minder aanklampende of intensieve vormen van hulpverlening tot weinig meer resulteerden dan een (her)opname in een gesloten instelling.

1.2 Onderzoeksopzet

1.2.1 Probleemstelling

Evaluatie van hulpverlening aan deze doorgaans als moeilijk bestempelde groep jongeren – in casu GKRB – dient begrepen te worden tegen de achtergrond van de in bovenstaande alinea geëxpliciteerde verbijzondering. We dienen ons de vraag te stellen wat de hulpverlening en dan meer specifiek de GKRB realistisch kan bieden aan deze jongeren gezien hun achtergrond, gezien hun problematiek en gezien de vaststelling dat reguliere vormen van begeleiding tot dusver weinig succesvol waren. Op basis hiervan dienen we te komen tot een genuanceerde en gecontextualiseerde benadering van wat als ‘slagen’ en ‘niet slagen’ of maximaal en minimaal succes van de GKRB kan begrepen worden. Dit laatste dient het product te zijn van een doorgedreven reflectie en discussie met en door de betrokken actoren. Uiteindelijk dienen we met dit onderzoek een beeld te krijgen op wat met deze groep jongeren gerealiseerd wordt door de GKRB, hierbij rekening houdend met hun achtergrond, (hulpverlenings)geschiedenis en concrete context.

1.2.2 Concretisering van de omvattende opdracht naar vier doelstellingen

De onderzoeksopdracht zoals die werd uitgeschreven door de afdeling Algemeen Welzijnsbeleid van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin bevatte zoals eerder vermeld twee delen:

- een evaluatie van de oorzaken van het slagen en mislukken van de GKRB;
- het ontwikkelen van een evaluatie-instrument dat ook kan ingezet worden voor de evaluatie van andere hulpverleningsvormen.

Na een eerste bijeenkomst met de stuurgroep van het onderzoeksproject, werd de opdracht geconcretiseerd naar volgende doelstellingen:

1. het opzet en de uitvoering van de GKRB-projecten inventariseren;
2. nagaan wat wordt verstaan onder ‘slagen’ en ‘mislukken’ van de GKRB (wat zijn mogelijke verklaringen voor ‘mislukken’ en welke faciliterende factoren doen een GKRB ‘slagen’);
3. nagaan op welke manier de middelen worden ingezet;
4. het ontwikkelen van een ‘evaluatie-instrument’.

1.2.3 Enkele bemerkingen bij de doelstellingen

Bovenstaande doelstellingen mogen we niet lineair begrijpen. Het is niet zo dat een eventuele consensus over wat als ‘slagen’ of ‘mislukken’ van een GKRB-traject wordt beschouwd, vanzelfsprekend leidt tot een antwoord op de vraag naar hoe een succesvolle begeleiding kan gerealiseerd worden of meer nog, hoe we een falen van deze vorm van begeleiding kunnen voorkomen. Bovendien is het niet evident om met de verschillende betrokken actoren tot een gemeenschappelijke visie te komen over wat als ‘slagen’ of ‘mislukken’ kan begrepen worden. Toch is het waardevol om hierover te reflecteren en de discussie aan te gaan, want een uitklaren van de verschillende standpunten biedt ons een referentiekader voor de interpretatie van de resultaten en is in die zin interessant. Wat iemand als ‘geslaagde hulpverlening’ beschouwt staat immers in relatie tot de verwachting die men koestert ten aanzien van die bepaalde hulpverlening. Die verwachting is gebaseerd op de middelen die men ter beschikking heeft, maar wordt ook gekleurd door voorgaande ervaringen en de visie die men heeft op hulpverlening algemeen. Dit laatste geldt voor zowel de hulpverleners als de cliënten en zal bepalend zijn voor de doelen die men gezamenlijk voorop stelt en het wederzijdse engagement dat men al dan niet aangaat.

In het verlengde hiervan moeten we er ons ook van bewust zijn dat de vraag om een ‘algemeen’ evaluatie-instrument op een gespannen voet staat met een praktijk gekenmerkt door zeer heterogene begeleidingscontexten. Een dergelijk instrument is dan ook slechts mogelijk en nuttig indien men bij de interpretatie van het materiaal dat men met zo’n instrument verzamelt, rekening houdt met de diversiteit aan gehanteerde methodieken enerzijds en de verschillende wijzen waarop eenzelfde methodiek geïmplementeerd wordt anderzijds, afhankelijk van de persoonlijke stijl van de hulpverlener, de eigenheid en ‘eigen hulpvraag’ van de jongere en diens steunfiguren, en de context waarin dit alles zich voordoet.

1.2.4 Onderzoeksopzet

Om aan de vooropgestelde doelstellingen van het onderzoek tegemoet te komen, werd geopteerd voor een vierledig onderzoeksopzet:

1. een literatuurstudie;

2. de organisatie van focusgroepen rond verschillende onderwerpen, dit met vertegenwoordigers uit de betrokken instellingen: voorzieningen, de sociale dienst van de jeugdrechtbank en gemeenschapsinstellingen;
3. een grootschalige survey over de jongeren die in deze projecten terecht komen en het verloop van hun begeleiding, waarbij van elke jongere gegevens bevestigd werden bij zowel de voorzieningen, de verwijzers als de gemeenschapsinstellingen die bij de GKRB betrokken waren;
4. een illustratief belevingsonderzoek bij de jongeren zelf en personen uit hun directe omgeving.

Verder in dit rapport wordt per onderzoeksluik de methodologie, de verzamelde resultaten en de interpretatie ervan besproken.

1.3 Verloop van het onderzoek

In november 2004 werd een oproep gedaan om in te tekenen op de opdracht tot het onderzoeken van de effectiviteit en efficiëntie van de GKRB, een onderzoeksopdracht uitgeschreven door de afdeling Algemeen Welzijnsbeleid van het Vlaamse Ministerie in naam van Vlaams Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Inge Vervotte. Het onderzoeksvoorstel dat onder het promoterschap van Maria De Bie werd ingediend door de vakgroep Sociale Agogiek van de Universiteit Gent werd goedgekeurd. Het onderzoeksmandaat werd toegewezen aan Arabella Weyts van de Vakgroep Sociale Agogiek. Er werd een stuurgroep gevormd die met de taak belast werd om tijdens de onderzoeksperiode op regelmatige basis samen te komen en de uitvoering van de overeenkomst te bewaken.

In samenspraak met de stuurgroep werd een onderzoeksopzet uitgewerkt. De eigenlijke onderzoekswerkzaamheden werden in overleg met de stuurgroep opgestart in september 2005. Tussen september 2005 en maart 2006 vonden zes focusgroepen plaats rond verschillende thema's. Voorwerp van discussie waren onder andere de inhoud van de GKRB, het screeningsproces, opvattingen over 'slagen' en 'mislukken' van de begeleiding, ... Deze bijeenkomsten werden telkens voorbereid op basis van het materiaal dat door het werkveld werd aangebracht. Het achteraf terugspelen van de verslagen moest de betrokkenen de kans geven om eventuele correcties door te voeren of het materiaal nog aan te vullen met bijkomende opmerkingen.

In overleg met de verschillende actoren werd in deze fase van het onderzoek ook een instrument ontwikkeld om data te verzamelen met betrekking tot de jongeren die een GKRB achter de rug hebben. Dit instrument kreeg de vorm van drie complementaire vragenlijsten waarvan de topics volgens eenzelfde structuur waren opgebouwd, wat een gezamenlijke verwerking van de vragenlijsten per jongere zou mogelijk maken. Voor 280 jongeren voor wie een GKRB werd opgestart, werden begin januari vragenlijsten gestuurd naar telkens drie instanties: naar de gemeenschapsinstelling van waaruit de jongere werd aangemeld voor GKRB, naar de voorziening die het begeleidingsengagement op zich nam, en naar de verwijzers, zijnde de consulenten van de sociale dienst van de jeugdrechtbank.

Op 1 mei 2006 vond een personeelswissel plaats waarbij Marijke Verstraeten het onderzoek overnam. Het onderzoeksproces werd gecontinueerd door het opstarten en uitvoeren van een kleinschalige bevraging van een aantal jongeren en hun ouders waarbij gepeild werd naar hun beleving van de GKRB. Het interviewmateriaal wordt in dit rapport gebruikt ter aanvulling van de onderzoeksresultaten en biedt een beeld van hoe jongeren en ouders de GKRB hebben ervaren.

Begin juli werd de fase van datacollectie afgesloten en bereikten ons de laatste ingevulde exemplaren van de vragenlijsten die we eerder verstuurd hadden. Ondertussen was een codeboek gegenereerd aan de hand waarvan de analyse van de verzamelde data kon beginnen. De invoer en een eerste verwerking van alle gegevens uit de vragenlijsten vond plaats tijdens de zomermaanden en gebeurde met het statistische computerprogramma SPSS. Begin september vond een bijeenkomst plaats met alle betrokkenen waarop een eerste overzicht gegeven werd van de voorlopige resultaten. De toen geleverde commentaren werden meegenomen in de verdere analyse van het materiaal, om eind september te kunnen starten met de rapporteringfase waarvan dit document de neerslag is.

2. FOCUSGROEPEN

2.1 Inleiding

De eerste fase van het onderzoek werd gekenmerkt door een verkenning van het werkveld en het doornemen van de beschikbare literatuur. Deze explorerende fase bood de nodige handvatten voor de uitvoer van het verdere onderzoek op een meer empirische wijze. Met een tweede onderzoeksstap stelden we ons tot doel inzicht te vergaren in wat wordt verstaan onder ‘slagen’ en ‘mislukken’ van de GKRB. Wat zijn mogelijke verklaringen voor een falen van de begeleiding en welke faciliterende factoren zorgen voor een succesvolle GKRB? Daarnaast wilden we een concreet zicht krijgen op het opzet en de uitvoering van de GKRB. We stelden ons daartoe bijvoorbeeld de vraag wat de verschillen en gelijkenissen zijn tussen de GKRB-trajecten onderling en tussen de GKRB en ‘reguliere’ begeleiding, op welke manier de screening gebeurt en hoe de middelen besteed worden. Een antwoord op deze vragen zochten we met behulp van de focusgroep als kwalitatief onderzoeksinstrument.

2.2 De focusgroep als onderzoeksmethode

2.2.1 Definiëring

In de literatuur wordt de focusgroep op verschillende wijzen gedefinieerd, doch een aantal kenmerken komen terug als een constante, daar waar men het heeft over de bijdrage die focusgroepen kunnen leveren in sociaal-wetenschappelijk onderzoek (Gibbs, 1997). Een focusgroep is een onderzoekstechniek waarmee, door groepsinteractie, kwalitatieve gegevens verzameld worden over één of meerdere door de onderzoeker afgebakende thema's (Morgan, 1996). Met behulp van de focusgroepmethode worden groeps gesprekken gefaciliteerd met betrekking tot een centraal thema of onderwerp (Kitzinger, 1994). Naargelang het onderzoeksdoel kan daarbij gefocust worden op een eerder algemene dan wel zeer specifieke behandeling van het thema. De onderzoeker bepaalt vooraf welk onderwerp - of welke deelaspecten ervan - aan bod zullen komen en zorgt er tijdens de focusgroep voor dat de deelnemers onderling een discussie aangaan over de te onderzoeken thema's (Powell & Single, 1996).

2.2.2 Voor- en nadelen van de focusgroep

De keuze voor de focusgroep als onderzoekstechniek in deze fase van het onderzoek, werd onder andere bepaald door de geschiktheid van de methode om op een relatief snelle en eenvoudige manier een dieper inzicht te verwerven in de visies en ervaringen van een groep mensen. Uit de groepsinteractie kan de onderzoeker vaak interessante en verrassende inhoudelijke inzichten distilleren, maar ook de participanten ervaren de focusgroep gesprekken doorgaans als leerrijk en verruimend (Morgan, 1996). De interactie zorgt ervoor dat men mekaars standpunten kan bevragen, en tegelijkertijd kan de focusgroep dienen als een moment van bezinning over de eigen visie en een stilstaan bij de eigen ervaringen. Op die manier kan de focusgroep in sommige gevallen ook verworden tot een forum voor verandering (Race et al., 1994).

Ook het gebruik van focusgroepen in combinatie met andere onderzoekstechnieken levert een aantal voordelen op. Wat verteld wordt tijdens de focusgroep helpt om hypothesen te exploreren of te genereren waarrond het verdere onderzoeksopzet kan geconcentreerd worden. De inzichten uit de focusgroepen kunnen bovendien

bijdragen tot de ontwikkeling van vragenlijsten en interviewschema's die men kan inzetten voor de uitvoer van volgende onderzoeksstappen (Powell & Single, 1996; Hoppe et al., 1995).

Naast bovenstaande potentiële voordelen van het gebruik van focusgroepen, vermeldt de literatuur ook enkele beperkingen en nadelen van dit soort onderzoek. Niet iedereen spreekt even gemakkelijk in groep bijvoorbeeld, zeker niet wanneer het gaat om beladen thema's of wanneer er tegenstrijdige belangen in het spel zijn (Gibbs, 1997). Bovendien is het voor de onderzoeker niet altijd eenvoudig om uit het materiaal datgene wat representatief is voor de mening van een bepaalde groep mensen te onderscheiden van zuiver individuele boodschappen en visies. Daarnaast heeft de onderzoeker minder controle over de data die hij verwerft dan bij kwantitatieve onderzoeksmethodes of individuele interviews doorgaans het geval is (Morgan, 1984). Er wordt weliswaar gewerkt met een vast protocol om de interactie op gang te brengen en eventueel wat bij te sturen, maar het einde van het focusgroepgesprek blijft per definitie 'open' (Gibbs, 1997).

2.2.3 Methodologische kenmerken

Niet alle groeps gesprekken of groepsinterviews kunnen beschouwd worden als exponenten van deze onderzoekstechniek. Een aantal methodologische criteria (Morgan, 1996) onderscheiden de focusgroep van andere vormen van groepsinteractie, als daar zijn:

- de onderzoeker dient vooraf te bepalen wat het onderwerp zal worden van de focusgroep;
- de gesprekken tijdens de focusgroep dienen geleid te worden aan de hand van een gestructureerd protocol: in functie van het te onderzoeken thema bereidt de onderzoeker een aantal vragen en tussenkomsten voor waarmee de gesprekken in de richting van de te onderzoeken thema's gestuurd worden;
- het doel van deze onderzoekstechniek is het ontsluiten van collectieve betekenissen, processen en normen in een groep of organisatie, dit in relatie tot de onderzoeksvragen;
- de deelnemers van de focusgroep vormen hetzij een 'pre-existing group', hetzij een 'purpose-constructed group', waarbij de eerste een reeds bestaande groep betreft en de laatste specifiek werd samengesteld voor het onderzoek;

- waar in groepsinterviews het accent ligt op de vragen en antwoorden tussen de onderzoeker en de respondenten, wordt bij focusgroepen de klemtoon gelegd op de interactie tussen de verschillende participanten, aangestuurd door de vragen en opmerkingen van de moderator (Gibbs, 1997).

Andere methodologische voorschriften voor het gebruik van de focusgroep als onderzoeksmethode zijn de volgende:

- de selectie van de deelnemers wordt bepaald door de verwachting dat zij over de nodige inzichten en informatie beschikken om tegemoet te komen aan de onderzoeksdoelstellingen;
- bij voorkeur zijn de groepen niet té groot; de literatuur beveelt groepen van zes à tien deelnemers aan, dit om de participatie en de interactie te bevorderen (MacIntosh, 1993);
- de focusgroep wordt best georganiseerd op een neutrale locatie, waar participanten vrijuit kunnen spreken;
- de onderzoeker dient duidelijkheid te scheppen over het doel en het gebruik van het onderzoeksmateriaal dat zal verzameld worden met de focusgroepen (Gibbs, 1997).

2.3 Inhoud en organisatie van de focusgroepen in het kader van het GKRB-onderzoek

2.3.1 Praktische organisatie

Met Arabella Weyts als onderzoekster en moderator werden 6 focusgroepen georganiseerd in een periode van 6 maanden. Lieve Bradt, als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de vakgroep Sociale Agogiek, zorgde voor een uitgebreide verslaggeving van de focusgroepen. Vóór deze reeks focusgroepen vond op 18 april 2005 een eerste informatieve bijeenkomst plaats met alle betrokken actoren waarbij het onderzoek werd voorgesteld en het doel van de focusgroepen werd toegelicht. Aansluitend op deze bijeenkomst werd reeds een eerste keer samengezeten met vertegenwoordigers van de gemeenschapsinstellingen om een globaal zicht te verwerven op de kenmerken van het screeningsproces.

Dit leverde in combinatie met de algemene onderzoeksvragen (cf. supra, onder ‘2.1 Inleiding’) de basis voor het ‘huiswerk’ dat de deelnemers ter voorbereiding van de focusgroepen kregen. Aan de participanten werd gevraagd om met de collega’s van de instantie die zij vertegenwoordigden te reflecteren over een aantal vragen die door de onderzoekster werden meegegeven (zie bijlage). Het resultaat van die reflectie diende telkens doorgestuurd te worden een tweetal weken vóór een focusgroep zou plaatsvinden. Op die manier was een vorm van voorverwerking van de sessies mogelijk waardoor de onderzoekster de focusgroepen doelbewuster kon modereren.

De deelnemers aan de focusgroepen werden gerekruteerd uit vertegenwoordigers van volgende instanties:

- de gemeenschapsinstellingen: GI De Zande afdeling Beernem, GI De Zande afdeling Ruiselede, GI De Kempen afdeling De Hutten, GI De Kempen afdeling De Markt;
- de voorzieningen: Stappen, Oranjehuis, VZW Binnenstad Maria Goretti, Hadron, De Sporen, De Wissel, De Kantel, Jongerenwerking Pieter Simenon, RKJ De Sleutel, Wingerdbloei, Van Celsthuis, Cirkant VZW Neerhof;
- de verwijzers: consulenten van de sociale dienst van de Jeugdrechtbank.

2.3.2 Overzicht van de verschillende focusgroepen (deelnemers zie bijlage)

- Focusgroep 1: 23 september 2005

Onderwerp: verschillen en gelijkenissen bij de GKRB's onderling en tussen GKRB en 'reguliere' begeleiding, het screeningsproces, de doelgroep van GKRB.

- Focusgroep 2: 18 november 2005

Onderwerp: discussie over 'slagen en mislukken' van GKRB, besteding van de GKRB-middelen, het opzet van de vragenlijsten.

- Focusgroep 3: 16 december 2005

Onderwerp: overlopen van de vragenlijsten en handleidingen, synthese van opvattingen over het screeningsproces, een succesvolle afronding van de GKRB en doelgroep.

- Focusgroep 4: 6 januari 2006

Onderwerp: vervolg vorige focusgroep, planning en praktische afspraken voor het verdere verloop van het onderzoek.

- Focusgroep 5: 3 februari 2006

Onderwerp: bespreking algemene kenmerken van de GKRB en screening

- Focusgroep 6: 3 maart 2006

Onderwerp: bespreking algemene kenmerken van de GKRB

2.3.3 Verwerking van de resultaten

De theoretische uitgangspunten van het onderzoek, zoals beschreven in het eerste hoofdstuk van dit rapport, hielpen ons bij de structurering van de focusgroepen en het kaderen van wat deze gesprekken opleverden. Onder '2.4 Resultaten' wordt een synthese van de inhoud van de focusgroepen geordend weergegeven aan de hand van volgende onderzoeksvragen:

1. Wat onderscheidt de GKRB van reguliere vormen van begeleiding?
2. Screening
 - a. Hoe verloopt het screeningsproces en welke zijn de criteria die daarbij gehanteerd worden?

- b. Wat zijn de sterke punten van het screeningsproces?
 - c. Welke aspecten van het screeningsproces zijn voor verbetering vatbaar?
3. Hoe worden de GKRB-middelen besteed?
 4. Wat wordt verstaan onder 'slagen' en 'mislukken' van de GKRB?
 5. Welke factoren faciliteren een succesvolle GKRB?
 - a. Succesbevorderende factoren
 - b. Voorwaarden voor een succesvolle GKRB
 - c. De sterktes van de GKRB

Onder '2.5 Discussie' volgt een interpretatie van de resultaten aan de hand van ons theoretisch kader. We maken hierbij de koppeling tussen wat de focusgroepen ons leerden over de kenmerken van de GKRB en de voorwaarden die we mogen stellen aan de organisatie van de hulpverlening, gezien vanuit het recht op maatschappelijke dienstverlening (Roose, 2006). De minimale criteria die we gebruiken om het GKRB-aanbod aan af te toetsen, zijn zoals eerder vermeld de 'vijf B's': beschikbaarheid, bereikbaarheid, bruikbaarheid, betaalbaarheid en begrijpbaarheid (Parmentier, 1998).

2.4 Resultaten

2.4.1 Wat onderscheidt de GKRB van reguliere vormen van begeleiding?

Onder het beleid van voormalig Vlaams Minister van Gelijke Kansen, Welzijn en Gezondheid Mieke Vogels werden bij het toekennen van de GKRB-middelen een aantal richtlijnen vooropgesteld met betrekking tot de uitvoeringsmodaliteiten van de begeleiding. Enkele formele kenmerken onderscheiden de GKRB van andere vormen van begeleiding: ten eerste een vooropgestelde afronding van de GKRB binnen het tijdsbestek van 6 maanden en ten tweede een wettelijke omkadering waarbinnen een flexibel ‘zappen’ tussen verschillende begeleidingscontexten mogelijk wordt. Tijdens de GKRB kan een jongere naargelang de noden van het moment vlot schakelen tussen een verblijf in de thuiscontext en de voorziening, maar daarnaast verbindt ook de gemeenschapsinstelling zich er toe om voor elke GKRB-jongere te garanderen dat er een plaats is voor het geval een time-out zich zou opdringen. Dit ‘stok-achter-de-deur-principe’ is eigen aan de GKRB want bij reguliere hulpverlening kan overplaatsing van de jongere enkel op het moment dat er plaats is terwijl bij GKRB in theorie het principe geldt van ‘prioritaire (her)opname’.

Ook de ‘engagementsverklaring’ die wordt opgesteld vóór de eigenlijke begeleiding start, kan gezien worden als kenmerkend doch niet exclusief voor de GKRB. Het gaat om het aangaan van een wederzijds engagement waarbij de context zich bereid verklaart verantwoordelijkheid te nemen in de begeleiding en de voorziening zich engageert tot een ondersteunen van die context daarin.

Omwille van die vereiste van een engagementsverklaring wordt bij GKRB meer tijd gespendeerd aan de intakeprocedure. Het vergt doorgaans meerdere gesprekken met verschillende betrokkenen vooraleer men tot een akkoord kan komen waarin alle partijen zich kunnen vinden. Bij reguliere hulpverlening valt de beslissing tot het al dan niet aangaan van de begeleiding doorgaans na één intakegesprek, bij GKRB is er eerder sprake van een ‘inloopproces’.

Een ander verschil vinden we in het uitgangspunt van de begeleiding. Bij een GKRB neemt men in theorie de context van bij het begin als referentiepunt, waar dat elders aanvankelijk eerder bijvoorbeeld de leefgroep, Begeleid Zelfstandig Wonen of

kamertraining zal zijn. Het volgehouden begeleidingsengagement dat mede mogelijk gemaakt wordt door de time-out-mogelijkheid en de flexibele verblijfsopties voor de jongere, biedt meer mogelijkheden om aan de fundamentele problematiek te werken zoals die zich voordoet en een begeleiding-op-maat te kunnen verzekeren. GKRB vult als het ware een beetje de leemte op die er vroeger was tussen residentiële en ambulante vormen van begeleiding. Waar het vroeger een of/of-verhaal was, combineert GKRB verschillende begeleidingsmodaliteiten. Jongeren kunnen daardoor vaak sneller gereïntegreerd worden in hun context. Als gevolg daarvan zijn de residentiële opnames vaak korter waardoor de uitstroom bevorderd wordt.

2.4.2 Screening

- a. *Hoe verloopt het screeningsproces en welke zijn de daarbij gehanteerde selectiecriteria?*

De screening van jongeren die in aanmerking komen voor GKRB is een taak van de *gemeenschapsinstellingen*. In de *gemeenschapsinstellingen* zelf is er weinig uniformiteit wat betreft het proces van screening en selectie van jongeren voor GKRB. Screening gebeurt *niet echt volgens een vaste procedure* of volgens een set duidelijk afgebakende criteria, maar steunt grotendeels op ervaring en knowhow. Toch tekent zich wel een bepaald profiel af bij de geselecteerde jongeren, in die zin dat het om jongeren gaat met een nood aan een intensieve gestructureerde vorm van begeleiding, maar waar een residentiële opname geen afdoende oplossing biedt.

Als hoofdcriterium voor selectie wordt de ‘haalbaarheid van de terugkeer naar de context in 6 maanden’ naar voren geschoven, doch dit blijkt in de praktijk doorgaans moeilijk in te schatten en/of realiseerbaar. Naast ‘haalbaarheid binnen 6 maanden’ vormt een ander criterium de maximum leeftijdsgrens van 17,5 jaar. Tegenindicaties zijn doorgaans druggebruik en een psychiatrische problematiek, al werkt men in sommige voorzieningen wel met deze jongeren mits een tussentraject.

Sommige vertegenwoordigers van voorzieningen stellen zich de vraag of de *gemeenschapsinstellingen* wel voldoende zicht hebben of – gezien de beperkte tijd en middelen – kunnen hebben op de reële kansen die in een context aanwezig zijn en het

engagement dat daar leeft. Heel vaak blijkt na de start van de GRKB dat de motivatie en draagkracht van de context als het ware overschat zijn waardoor de haalbaarheid van de vooropgestelde termijn van 6 maanden onder druk gezet wordt.

Uit de focusgroepgesprekken komt naar voor dat we in feite een onderscheid kunnen maken tussen *twee groepen jongeren* die geselecteerd worden voor GKRKB: een eerste groep jongeren bij wie op 6 maanden tijd een terugkeer naar de context wordt mogelijk geacht, en een tweede groep jongeren die maar niet lijken weg te geraken uit de gemeenschapsinstelling en voor wie een GRKB als het ware als ‘laatste poging’ gezien wordt. Selecties gebeuren met andere woorden zowel op positieve gronden (mogelijkheden in de context) als negatieve gronden (de ‘on’mogelijkheden van reguliere hulpverleningsvormen).

De periode voor de GKRKB van start gaat wordt door alle deelnemers van de focusgroepen als cruciaal beschouwd voor het welslagen ervan. Deze periode omvat naast de screening en selectie van de jongeren ook een selectie van de voorziening en de aanmelding daar. Het motiveringsproces dat door de gemeenschapsinstelling reeds was opgestart, wordt verder opgenomen door de voorziening met de jongere en diens context, en mondt uit in een wederzijds engagement dat met een begeleidingscontract wordt bezegeld. Een *goede basis* is noodzakelijk, alle partijen moeten gemotiveerd zijn. Ook het fiat van de jeugdrechter is noodzakelijk vóór de GKRKB van start kan gaan. Deze periode tussen aanmelding en opstart van de GKRKB mag volgens de protocollen niet langer duren dan 4 weken. In de praktijk duurt ze doorgaans langer, al zijn er wat dit betreft verschillen te merken tussen de voorzieningen onderling. Als reden voor de lange(re) intakeperiode wordt de tijd vermeld die nodig is om contact te kunnen opnemen met alle partners uit de context en om hen op één lijn te krijgen voor de GKRKB.

Zowel de vertegenwoordigers van de voorzieningen als de consulenten van de Sociale Dienst van de Jeugdrechtbank geven tijdens de focusgroepen meermaals aan niet echt een zicht te hebben op hoe de screening gebeurt. Vanuit de voorzieningen wordt dit doorgaans niet als een gemis ervaren, maar de verwijzers hopen voor wat de toekomst betreft toch op een grotere betrokkenheid bij het screeningsproces.

b. Wat zijn de sterke punten van het screeningsproces?

De meeste vertegenwoordigers van de voorzieningen spreken zich positief uit over de jongeren die worden aangemeld voor GKRB en over de samenwerking die er is met de gemeenschapsinstellingen bij het zoeken naar engagementen. Er wordt bovendien gemeld dat de selectie van jongeren voor GKRB met de tijd beter en beter verloopt. Als mogelijke oorzaken daarvan worden het *toegenomen overleg* tussen de gemeenschapsinstellingen en de voorzieningen naar voren geschoven, evenals de grotere bekendheid van het specifieke profiel van de voorzieningen bij de gemeenschapsinstellingen. Elke voorziening legt immers zijn eigen accenten in de organisatie en uitvoering van de GKRB. Deze diversiteit wordt algemeen beschouwd als een rijkdom, maar zorgt er ook voor dat men bij de selectie van een voorziening – als er al sprake is van een keuzemogelijkheid – de afweging zou moeten maken welk aanbod best past bij het profiel van de jongere.

c. Welke aspecten van het screeningsproces zijn voor verbetering vatbaar?

Alle actoren gaven tijdens de focusgroepen te kennen dat hoe duidelijker de communicatie verloopt tussen de gemeenschapsinstellingen, de voorzieningen en de verwijzers, hoe beter de GRKB loopt. Voorzieningen die spreken van een goede tot zeer goede *samenwerking* met de gemeenschapsinstelling en een bekendheid van hun profiel aldaar, zijn doorgaans meer tevreden over de screening dan voorzieningen die het gevoel hebben dat hun werking niet duidelijk is voor de mensen van de gemeenschapsinstelling. Uit de focusgroepen komen regelmatig overleg, een gedegen kennis van het aanbod van elke voorziening en een betere communicatie over waarom een jongere wordt aangemeld voor GKRB als tips naar voren om te zorgen voor een betere afstemming van de visies en de praktijken van de verschillende betrokken instanties.

De *verwijzers hebben doorgaans weinig zicht* op hoe de screening verloopt. Het blijft hen onduidelijk in welke mate zij al dan niet bij de screening moeten betrokken worden of waarom bijvoorbeeld sommige jongeren op de wachtlijst staan voor een voorziening terwijl er elders plaats is. De consultants van de sociale dienst van de jeugdrechtbank zijn vragende partij om vroeger en intensiever betrokken te worden bij

de screening en de aanmelding, doch erkennen dat hun hoge werkdruk en daardoor slechte bereikbaarheid dit waarschijnlijk niet altijd even evident maakt.

Volgens het protocol dienen de gemeenschapsinstellingen jongeren voor GKRB te screenen en moeten de voorzieningen vervolgens binnen de 4 weken de intakeperiode afronden. Verschillende voorzieningen geven aan dat er nood is aan *meer tijd en ruimte* om op huisbezoek te gaan tijdens de intakeperiode. Op die manier zou men de draagkracht en het engagement van de context beter kunnen inschatten vóór met de GKRB van start wordt gegaan. Nu ervaart men een sterke druk om de intakeperiode in tijd te beperken wat de begeleiding niet altijd ten goede komt. Andere voorzieningen hebben dan weer geen problemen om zich aan de vooropgestelde duur tussen aanmelding en opstart te houden. Er heersen verschillende opvattingen over de mate waarin het screeningsproces (als taak van de gemeenschapsinstelling) ook het motiveringsproces zou moeten impliceren of er zelfs aan gelijk is. Zo komt in de focusgroepen ter sprake dat de motivatie en draagkracht van de context bij de start van de GKRB soms overschat zijn, waardoor de haalbaarheid van een afronding van de begeleiding in 6 maanden onder druk gezet wordt. Of dat dan ligt aan een ‘foute screening’, te hoge verwachtingen of een gebrek aan tijd bij de gemeenschapsinstellingen en/of de voorzieningen om ‘de motivatie op peil te brengen’ blijft tijdens de focusgroepen een punt van discussie waaruit duidelijk de verschillen in visies en opvattingen van de betrokken actoren blijken.

Hoe men de screening apprecieert hangt samen met de doelstellingen die men vooropstelt met de GKRB. Andere doelstellingen impliceren andere selectiecriteria. We merken daarover onduidelijkheid, zowel bij de verwijzers, de voorzieningen als bij de gemeenschapsinstellingen. Wat het beleid als de finaliteit van de GKRB beschouwt, bepaalt immers het perspectief van waaruit moet gekeken worden. De gemeenschapsinstellingen kunnen in principe gemakkelijk voldoen aan de doelstelling om de uitstroom uit de instelling te bevorderen. Zij selecteren die jongeren die ‘klaar’ zijn om de instelling te verlaten en laten hen uitstromen via GKRB. Aan de andere zijde heb je dan echter de voorzieningen die geconfronteerd worden met dusdanig complexe problematieken waardoor het halen van de ‘6 maanden-norm’ niet altijd mogelijk is, een doelstelling waarop zij mogelijks afgerekend worden. Het strikt hanteren van deze twee doelstellingen tegelijk, zorgt dan weer voor een

afomingseffect waarbij systematisch de minst moeilijke groep uit de gemeenschapsinstelling geselecteerd wordt voor een GKRB.

Uit de focusgroepen blijkt dat er reeds van bij de aanvang van het GKRB-project sprake is van deze *ambigüiteit met betrekking tot de finaliteit van de GKRB* en dat die zich tot op vandaag doet voelen in het screeningsgebeuren. Een vertegenwoordiger van de gemeenschapsinstellingen verwoordt het tijdens de focusgroepen als volgt: “Soms heb ik de ervaring op twee stoelen te zitten: enerzijds zijn er vanuit het beleid de formele voorschriften wat betreft de selectiecriteria voor GKRB, anderzijds ontvangen wij vanuit de praktijk pragmatische signalen die vraagtekens doen plaatsen bij de te hanteren criteria. Formeel gezien zou ‘haalbaarheid van een terugkeer in de context op 6 maanden tijd’ een selectie criterium moeten zijn. Daar tegenover staan de voorzieningen die geconfronteerd worden met een realiteit waarin dat criterium doorgaans niet haalbaar is. Het departement houdt rekening hiermee en staat tegenwoordig wel vlot een verlenging van de GKRB toe, maar hoe strikt dient men dit selectie criterium dan nog te hanteren? Men stelt zich de vraag of de gemeenschapsinstellingen partners zijn van de hulpverlening of een verlengstuk vormen van het beleid. *Duidelijkheid over de te hanteren selectiecriteria* en de rol van de gemeenschapsinstellingen hierin zou welkom zijn.

Een laatste punt waarop de screening volgens de participanten van de focusgroepen zou kunnen verbeterd worden, hangt samen met de (regionale) beperkingen van het aanbod van GKRB. De doorstroming van jongeren naar GKRB hangt volgens sommigen nog vaak af van eerder toevallige factoren en is gebonden aan regionale verschillen. Zo is er in sommige provincies (bijvoorbeeld Antwerpen) een eerder groot GKRB-aanbod daar waar er in andere streken (Brussel, Kortrijk) geen of te weinig GKRB-plaatsen zijn waardoor jongeren verwezen worden naar andere, minder passende vormen van hulpverlening. Op dit moment is het niet meer mogelijk voor andere voorzieningen om in te tekenen op het GKRB-project, dus deze ongelijke spreiding van het aanbod duurt nog een tijdje verder. Er mag doorverwezen worden naar andere provincies, doch dit lijkt niet aan te raden. Omwille van het werken met de context is nabijheid van de voorziening immers wenselijk.

Een verwijzer formuleert dit als volgt: “Hét probleem van de gehele bijzondere jeugdzorg is het beperkte aanbod. In principe en idealiter zou je moeten uitgaan van wat is de meest wenselijke maatregel en dan zeg je bijvoorbeeld ‘GKRB’. In de praktijk echter moet je gaan kijken naar waar er plaats is voor die jongere. Men denkt dus misschien wel aan GKRB als de meest wenselijke hulpverlening, maar die piste laat je snel vallen als je weet dat er toch geen plaats is en dan ga je als consulent ook wel op zoek naar wat daarnaast de mogelijkheden zijn. We weten allemaal dat dit eigenlijk niet de juiste of wenselijke gang van zaken is, maar de praktijk dwingt ons om zo te werken. In de praktijk kunnen we gewoon niet altijd denken in termen van het meest passende aanbod, maar moeten we op zoek naar het meest haalbare.”

2.4.3 Hoe worden de GKRB-middelen besteed?

De GKRB-middelen worden niet in elke voorziening strikt voorbehouden voor het invullen van een aantal GKRB-plaatsen. In een aantal voorzieningen worden de extra middelen verspreid over de gehele werking van de voorziening en komen ze dus ten goede aan alle jongeren en niet enkel diegene in een GKRB-statuuut. In de CANO-voorzieningen bijvoorbeeld werkt men vanuit de CANO-visie en vult men de GKRB in op basis van deze methodiek. De doelstellingen van GKRB-begeleidingen verschillen hier niet wezenlijk van de andere begeleidingen, waardoor er voor deze voorzieningen ook geen reden is om de middelen apart in te zetten. Met GKRB-middelen wordt hier de implementatie van de CANO-methodiek gerealiseerd. Op die manier wenst men een aanbod te voorzien voor alle ‘randgroepjongeren’ en vermijdt men discriminatie. Omgekeerd geldt evengoed dat er andere middelen naar GKRB-projecten gaan. Slechts in een aantal voorzieningen wordt heel duidelijk zowel de inzet van middelen als de uitvoer van GKRB gescheiden gehouden van de overige begeleidingen die de voorziening opneemt.

We kunnen stellen dat voorzieningen de middelen die ze krijgen pragmatisch inzetten *in functie van een versterking van de organisatie*, zodat ook jongeren met zwaardere problematieken in de voorziening terecht kunnen. In die zin worden de middelen ingezet om tegemoet te komen aan de doelstellingen van GKRB. Wat men precies vooropstelt te realiseren met de middelen varieert van ‘een jongere in 6 maanden terug thuis krijgen’ tot ‘het creëren van ‘een’ positief ondersteunend netwerk rond de jongere’.

2.4.4 Wat wordt verstaan onder ‘slagen’ en ‘mislukken’ van de GKRB?

Eén van de opdrachten van het onderzoek bestond erin een zicht te krijgen op wat als ‘slagen’ en ‘mislukken’ van een GKRB wordt beschouwd. Deze niet éénduidig te beantwoorden onderzoeksvraag stond op de agenda van de tweede focusgroep en veroorzaakte een enigszins te begrijpen reactie, namelijk het ‘in vraag stellen van de onderzoeksvraag’... Immers, zoveel perspectieven als daar kunnen zijn met betrekking tot wat wordt begrepen onder een ‘geslaagde interventie’, zoveel nuances van elk van die stellingen zijn daar bovenop nog eens mogelijk al naargelang de verwachtingen die men heeft ten aanzien van een bepaalde groep of methodiek. Eénzelfde resultaat van een GKRB-traject wordt door de verschillende betrokkenen niet per definitie op dezelfde wijze geëvalueerd.

De vraag wat wordt verstaan onder slagen en mislukken van de GKRB werd door de deelnemers aan de focusgroep op verschillende manieren benaderd. Zo kunnen we GKRB begrijpen als een kader waardoor mogelijkheden gecreëerd worden voor een flexibele en intensieve vorm van hulpverlening. Dit kader slaagt in zijn opzet wanneer we bijvoorbeeld positieve effecten zien op de uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen, of wanneer de hulpverleners over de middelen en modaliteiten beschikken om een passende vorm van begeleiding te kunnen bieden. Uit de focusgroepgesprekken bleek dat men algemeen gezien GKRB beschouwt als een ‘*geslaagd kader*’ dat de voorwaarden schept voor een kunnen zoeken naar en vinden van antwoorden op de complexe problematieken die deze jongeren en hun omgeving kenmerken.

GKRB werd daarnaast tijdens de focusgroep ook begrepen als de invulling die men in de hulpverlening aan dat kader geeft, met andere woorden hoe men de middelen en de GKRB-modaliteiten implementeert in de praktijk. Tijdens de focusgroepen werd hierover door een aantal participanten opgemerkt dat een evaluatie in termen van ‘slagen’ of ‘mislukken’ van GKRB als concrete begeleidingsvorm, voornamelijk zal plaatsvinden in termen van de betekenis ervan voor het cliëntsysteem. Het is belangrijk om hierbij rekening te houden met het verschil dat er mogelijks is tussen het objectieve resultaat van een begeleiding en de subjectieve beleving van dat resultaat door de jongere en zijn of haar context. Tijdens de focusgroep bleek dat het

moeilijk is om als hulpverleners algemeen te formuleren wat al dan niet als een succesvolle GKRБ dient bekeken te worden.

Een bron van differentiatie bij deze beoordeling vormt bijvoorbeeld het *streefdoel* dat men zich stelt. Eerder in dit hoofdstuk zagen we dat de doelstellingen die men bij de GKRБ's hanteert niet bij alle actoren dezelfde zijn en dat dit zijn invloed heeft op de selectie- en doorverwijzingmechanismen. In de focusgroep werd de diversiteit aan streefdoelen geïllustreerd met het voorbeeld van de CANO-voorzieningen. In deze laatste zal men doorgaans de jongere ook na de 6 maanden van de GKRБ-overeenkomst verder begeleiden onder dezelfde modaliteiten. De 'verlenging' wordt hier als het ware bij voorbaat ingecalculeerd in de doelen die men stelt en de periode waarin men die hoopt te realiseren. Eén en ander heeft tot gevolg dat men vanuit dergelijk uitgangspunt de selectiecriteria minder eng dient te hanteren dan in die voorzieningen waar men strikt(er) de beperking van 6 maanden hanteert voor de periode waarin men de vooropgestelde doelen wenst te behalen. In de lijn daarvan hanteert men doorgaans ook andere criteria om een GKRБ al dan niet als geslaagd te beschouwen.

Een oordeel over 'slagen en mislukken' hangt dus heel nauw samen met de vooropgestelde doelen, de verwachte effecten, en de gehanteerde selectiecriteria. De onduidelijkheid hierover bij de verschillende betrokken actoren, komt terug in de discussie over wat als slagen en mislukken van de GKRБ wordt verstaan. Sommigen beschouwen een GKRБ-traject pas als succesvol wanneer die begeleiding na 6 maanden kan afgerond worden en alle doelen behaald zijn; anderen beschouwen een GKRБ in sommige situaties eveneens als geslaagd wanneer er dankzij die intensieve begeleidingsperiode 'iets' in beweging gekomen is bij die jongeren en hun context met de moeilijkste problematieken, ook al is er nog geen sprake van een mogelijke of wenselijke terugkeer naar huis en dient de begeleiding nog langer te duren.

Het bovenstaande bracht de deelnemers van de focusgroep bij een belangrijk punt in deze discussie. Is 'reïntegratie van de jongere binnen een termijn van 6 maanden' een essentiële doelstelling van GKRБ, en zo ja, dient dit zo te blijven? Met andere woorden, is het dan wenselijk GKRБ exclusief te reserveren voor die jongeren bij wie een terugkeer naar de context binnen 6 maanden plausibel lijkt? Sommige deelnemers

aan de focusgroep vinden van wel. Zowat iedereen vindt het werken met een ‘deadline’ een stimulans om intensief en doelgericht te werken. Bovendien spoort de tijdsbeperking van de GKRB de context aan om sneller meer verantwoordelijkheden op te nemen in het ganse proces. Er is echter een aantal voorzieningen die het criterium van 6 maanden toch bewust ruim interpreteert, vanuit de overtuiging dat de GKRB-middelen en –modaliteiten (bijvoorbeeld de flexibiliteit) een uitstekend kader bieden om ook met de moeilijkste problematieken aan de slag te gaan. Vanuit deze overtuiging hopen voorzieningen niet afgerekend te worden op het feit dat zij (ook) werken met jongeren die geen context meer hebben, én daarvoor GKRB-middelen gebruiken.

2.5.5 Welke factoren faciliteren een succesvolle GKRB?

Op basis van het voorbereidende huiswerk en de daaropvolgende bespreking in de focusgroepen, kwamen we tot een samenvatting van wat door de hulpverleners wordt gezien als factoren die het succes van een GKRB (mogelijks) bevorderen. We maken bij de weergave van deze resultaten een onderscheid tussen enerzijds factoren die het welslagen van de GKRB kunnen bevorderen en anderzijds de kritische succesfactoren (‘voorwaarden voor een succesvolle GKRB’) zoals ze door de bevroegde actoren werden aangebracht tijdens het onderzoek. Aansluitend geven we een overzicht van wat volgens de vertegenwoordigers van voorzieningen en gemeenschapsinstellingen de sterktes zijn van het begeleidingskader dat met het GKRB-project gecreëerd werd.

Vooreerst toch nog een aantal opmerkingen. Ten eerste willen we duidelijk stellen dat wat volgt een overzicht is van factoren die op basis van de ervaringen van de focusgroepdeelnemers als succesbevorderend worden beschouwd voor de begeleiding van de GKRB-jongeren. Het gaat dus om ‘experience-based’ informatie, die niet noodzakelijk doch in vele gevallen ook ‘evidence-based’ is (Garretsen, Bongers & Rodenburg, 2005). Ten tweede merken we op dat de vraag wát het succes van GKRB faciliteert tijdens de focusgroepen het debat over wat als een geslaagde GKRB kan beschouwd worden heropende. We vinden het echter niet opportuun om de discussie over ‘slagen’ of ‘mislukken’ hier opnieuw aan bod te laten komen, aangezien daar in de vorige paragraaf reeds uitgebreid over gerapporteerd werd en geen nieuwe elementen kunnen toegevoegd worden.

a. Succesbevorderende factoren

- (coördinatie van) ondersteuning op verschillende levensgebieden: wonen, relaties, gedrag, gezondheid, onderwijs/werk

Als er één visie was die alle deelnemers van de focusgroepen deelden, dan was het wel dat de aard en de complexiteit van de problematiek waarmee de GKRB-jongeren en hun context te maken hebben, een geïntegreerd aanbod van ondersteuning op verschillende levensgebieden noodzakelijk maakt. Het is niet zozeer belangrijk om op elke hulpvraag zélf een antwoord te kunnen bieden, doch wel om in samenspraak met de jongere en diens context te bepalen wat de noden zijn en de hulpverlening hier rond te organiseren, hetzij als uitvoerende actor, hetzij als coördinator van de ondersteuning. Afhankelijk van de concrete hulpvraag dient begeleiding zich te kunnen toespitsen op de relationele en materiële reïntegratie van de jongere, het werken aan een stabiele woonsituatie, vrijetijdsbesteding, de psychische gezondheid van de jongere, onderwijs of werk. Het intensief opvolgen van (de begeleiding van) al deze aspecten, verhoogt het succes van de begeleiding.

- transfer overbodig maken door zoveel mogelijk te werken met en in de context

Het actief betrekken van de context in het begeleidingsproces, van bij de aanvang ervan, vergroot de kans dat verworven vaardigheden, inzichten en ‘evenwichten’ behouden worden op langere termijn. Er dient daarvan op die manier bij het afsluiten van de GKRB immers geen transfer meer gemaakt te worden van de hulpverleningscontext naar het thuismilieu. Er wordt tijdens het ganse begeleidingsproces zoveel mogelijk appèl gedaan op de wederzijds ondersteunende kwaliteiten van jongere en context, waardoor die opgebouwde draagkracht ook na de GKRB zijn functie kan blijven uitoefenen.

- ‘verbindend’ werken en uitbreiden van het netwerk buiten de hulpverlening

Deze succesbevorderende factor ligt in de lijn van de voorgaande, en blijkt voor alle voorzieningen een belangrijk aandachtspunt te vormen. Dit verbindend werken verwijst zowel naar het onderhouden en verstevigen van bestaande relaties in familiale of ruimere sociale context, maar ook naar het aanmoedigen van het opbouwen van nieuwe constructieve relaties. Zo worden de jongeren bijvoorbeeld aangemoedigd om lid te worden van een jeugdvereniging of sportclub. Door het

natuurlijke netwerk rond een jongere te verstevigen en uit te bouwen, verwerft de jongere een steviger basis om ook na de GKRB op terug te kunnen vallen.

- bevestigen van de krachten en competenties van de jongere en zijn/haar context

Het succes van een GKRB kan vergroot worden door de begeleiding te enten op de sterktes en mogelijkheden van de jongere en diens context, waardoor hun zelfvertrouwen toeneemt. Het aanbieden van nieuwe kansen en perspectieven vanuit een rotsvast geloof in de groeimogelijkheden van de jongere en zijn/haar netwerk, beïnvloedt positief het verloop van de GKRB.

- een gemeenschappelijk gedragen kijk op de hulpverlening

Meermaals werd tijdens de focusgroepen beklemtoond dat het succes van de GKRB beïnvloed wordt door de kwaliteit van het overleg tussen de verschillende partners in het veld. Een voorziening kan en mag geen eiland zijn in het aanbieden van de begeleiding. Het aangaan van nauwe samenwerkingsverbanden met andere professionelen, met scholen, centra voor arbeidstrajectbegeleiding, ... vergroot de draagkracht van een voorziening. Door regelmatig overleg tussen voorzieningen, gemeenschapsinstellingen, verwijzers en andere betrokkenen kan er een gemeenschappelijk gedragen kijk op de hulpverlening groeien wat bijdraagt tot het slagen van de GKRB.

b. Voorwaarden voor een succesvolle GKRB

- duidelijkheid over de inhoud van de begeleiding

Om de kansen op een succesvolle GKRB niet bij voorbaat te hypothekeren, is duidelijkheid bij alle partijen over wat de begeleiding zal inhouden noodzakelijk, vóór met de GKRB van start wordt gegaan. De betrokkenen dienen er zich van bewust te zijn dat het gaat om een intensieve vorm van begeleiding, waarbij van éénieder bepaalde engagementen verwacht worden.

- inschatting van het engagement en de draagkracht van de context

Aangezien in de GKRB maximaal zal worden appèl gedaan op de verantwoordelijkheden en de zorg die de context kan en wil opnemen, is het

belangrijk om te weten waar de grenzen van die context liggen. Hoe ver reikt het engagement van elke betrokkene, is een terugkeer naar de context wenselijk en mogelijk, welke rol kan en wil iemand opnemen in de ondersteuning van de jongere, ... Om de begeleiding zo doelgericht mogelijk te laten verlopen, dienen deze vragen vooraf grondig bekeken te worden, zeker wanneer de begeleiding in 6 maanden dient afgerond te worden. De vertegenwoordigers van de voorzieningen benadrukken dan ook het belang van een goede screening in functie van het welslagen van de GKRB.

c. De sterktes van de GKRB

- Een intensief, integraal traject op maat met flexibel inzetbare middelen

Elke stem uit het werkveld laat een positief geluid horen over de GKRB als initiatief om 'iets' te doen met een groep jongeren die doorgaans wordt beschouwd als moeilijk werkbaar. Dat dat 'iets' in de praktijk verschillende betekenissen kan krijgen, afhankelijk van de voorziening die de begeleiding op zich neemt, maar ook afhankelijk van de specificiteit van de jongere en diens context, mag reeds uit het voorgaande gebleken zijn. Doordat de middelen flexibel kunnen ingezet worden, krijgen we enerzijds een situatie waarin het moeilijk wordt om 'de GKRB' te gaan definiëren, maar anderzijds ook het grote voordeel dat vraaggestuurd gewerkt kan worden. Maatwerk is cruciaal voor deze jongeren, zo bleek uit de focusgroepen, zowel qua intensiteit, qua methodiek, als qua domein waarop de begeleiding zich situeert. De omkadering van de GKRB leent zich ertoe in diverse begeleidingsmogelijkheden te kunnen voorzien, wat vaak de sleutel vormt tot een verzekerd aanbod ten aanzien van deze groep jongeren.

- Flexibele verblijfsmogelijkheden

Eén van de exponenten van de flexibiliteit die structureel werd ingebed in de beleidsomkadering van de GKRB, is de mogelijkheid om als het ware tussen verschillende verblijfsmogelijkheden te 'zappen'. Hierdoor kan gradueel gewerkt worden aan de doelstelling om jongeren te reïntegreren in hun context, wat volgens de focusgroepeelnemers meer kansen biedt tot het behalen van die doelstelling.

- Time-outmogelijkheid in de gemeenschapsinstelling

Tijdens de focusgroepen kwam aan bod hoe belangrijk het is om over (verschillende) methodieken te beschikken om in crisismomenten te kunnen inspelen op de behoeften van het cliëntstelsel. De ‘zap-functie’ met betrekking tot het wonen, zoals in voorgaand puntje aangehaald, biedt een aantal mogelijkheden om om te gaan met vastgelopen begeleidingssituaties. Daarnaast, als ultieme maatregel, wordt voor jongeren met een GKR-overeenkomst de mogelijkheid voorzien tot een time-out in de gemeenschapsinstelling. Deze maatregel fungeert in sommige gevallen als de spreekwoordelijke stok achter de deur. Bovendien blijkt deze maatregel volgens een aantal focusgroepeelnemers een extra duwtje in de rug te zijn voor de context wanneer die aarzelend staan tegenover het opnemen van een engagement in het begeleidingsproces. Men beschouwt dit algemeen als een sterkte van de GKR.

- het werken met een engagementsverklaring

De periode vóór een GKR van start gaat, wordt benut om met de jongere en alle betrokkenen te komen tot een consensus over de doelstellingen van de begeleiding. Wederzijdse verwachtingen, verantwoordelijkheden en engagements worden daarbij uitgeklaard. Uit de focusgroepen blijkt het belang van deze voorbereidingsperiode en van het werken met een engagementsverklaring om alle betrokkenen te responsabiliseren.

- de tijdslijmit van 6 maanden

Hoewel niet elke voorziening even strikt omgaat met de beperking van de duur van de GKR tot 6 maanden, blijken de meeste actoren toch overtuigd te zijn van het nut van een tijdslijmit. Tijdens de focusgroepen scheen er eensgezindheid te zijn over het feit dat een dergelijke ‘deadline’ een extra stimulans betekent om intensief en doelgericht te werken, omdat de objectieven in een korte periode dienen gerealiseerd te worden. Met zo’n tijdslijmit voor ogen wordt ook de context aangemoedigd om sneller en méér verantwoordelijkheden op te nemen in het begeleidingsproces, aangezien zij na die 6 maanden verder zullen instaan voor de ondersteuning. Waar de problematiek echter té complex is of wanneer er te weinig draagkracht is in de omgeving, blijkt een dergelijke tijdsbeperking niet realistisch.

- gunstige subsidiëring zorgt voor meer overleg

Door de gunstige subsidiëring kan de organisatie GKRB goed omkaderen. Op die manier kan er ook tijd besteed worden om grondiger te overleggen met de andere betrokken actoren, waardoor een gezamenlijke visie op het begeleidingsproces kan groeien.

2.5 Discussie

In wat volgt koppelen we ons eerder geschetste theoretisch kader aan wat we in dit onderzoeksgedeelte leerden over de kenmerken van de GKRB. We hanteren daarbij een rechtenperspectief, en vertrekken meerbepaald vanuit het recht op maatschappelijke dienstverlening dat voor dit onderzoek geoperationaliseerd wordt in termen die bruikbaar zijn om die dienstverlening te gaan evalueren. Om na te gaan of de organisatie van de GKRB tegemoet komt aan dit recht, bekijken we in dit gedeelte in hoeverre de GKRB voldoet aan de minimumvoorwaarden die op basis van het recht op maatschappelijke dienstverlening aan de organisatie van de hulpverlening mogen gesteld worden (Roose, 2006). Zoals eerder vermeld, verstaan we onder deze minimumvoorwaarden de veronderstelde beschikbaarheid, bereikbaarheid, betaalbaarheid, begrijpbaarheid en bruikbaarheid van het aanbod (Parmentier, 1998; Roose & De Bie, 2003).

Deze '5 B's' (Parmentier, 1998) scheppen een kader waarbinnen het mogelijk moet zijn om diensten of hulp te verlenen die bijdragen tot de verwezenlijking van het recht op een menswaardig bestaan, doch – en dit is belangrijk – de aanwezigheid van deze minimumvoorwaarden is op zich geen garantie daarvoor. Hulpverlening mogen we immers niet beschouwen als een statisch gegeven. Hulpverleners dienen er zich bij elke actie van bewust te zijn dat de mate waarin aan deze minimumvoorwaarden wordt voldaan, product is van een constante dynamiek tussen de wijze waarop ze met kinderen en ouders omgaan en de wijze waarop ouders en kinderen dit ervaren. Een beleidskader kan de voorwaarden scheppen voor kwaliteitsvolle hulpverlening, maar de verwezenlijking ervan ligt in handen van de praktijkmensen. Uit de focusgroepen bleek dat 'de GKRB' verschillende interpretatievormen kent. Dat dit implicaties heeft voor de evaluatie ervan, mag duidelijk zijn.

Onze poging om de effectiviteit van de GKRB na te gaan en daartoe het aanbod te toetsen aan de hand van de vijf minimumvoorwaarden, verplicht ons als het ware om abstractie te maken van die dynamiek en verscheidenheid. Een consequentie daarvan is dat wij met onderzoek nooit de ganse beweging van een hulpverleningsaanbod en die verscheidenheid aan adaptatievormen kunnen vatten. Ons hiervan bewust zijnde blijft het de taak van de onderzoeker om uit de verscheidenheid aan informatie

datgene te destilleren dat min of meer representatief is voor de brede praktijk. Wanneer we spreken over *'de effectiviteit en meerwaarde van 'de' GKR*B', refereren we dan ook in de mate van het mogelijke aan datgene wat als gemeenschappelijke visie over en invulling van dit project mag beschouwd worden. Onze bespreking van de resultaten van de focusgroepen aan de hand van de 5 B's heeft dan ook betrekking op het algemene beeld dat tijdens het onderzoek ontstond van GKRB.

2.5.1 Beschikbaarheid

De voorwaarde van beschikbaarheid verwijst in de eerste plaats naar het al dan niet aanwezig zijn van een aanbod. Wanneer we dit bekijken voor het aanbod van GKRB, dan zien we ten eerste dat er regionale verschillen zijn qua beschikbaarheid, en ten tweede dat de capaciteit van het aanbod niet altijd toereikend is. In sommige regio's is er keuze tussen verschillende voorzieningen die GKRB aanbieden, andere regio's kampen dan weer met een totaal gebrek aan GKRB-aanbod voor jongens en/of meisjes. In een verder hoofdstuk wordt hier meer specifiek op ingegaan. Hier kunnen we echter stellen dat door de ongelijke spreiding en/of de beperktheid van het aanbod niet elke jongere aanspraak kan maken op deze vorm van begeleiding, ook al zou GKRB voor die jongere misschien wel de best passende hulpverlening zijn. Sinds het ontstaan van het GKRB-project is de omvang ervan wel toegenomen, waardoor de beschikbaarheid van dit aanbod groter geworden is.

De aanwezigheid van een aanbod zegt in sé nog niet alles over de beschikbaarheid ervan. Deze voorwaarde wordt immers mee bepaald door de aanspreekbaarheid van de dienst- of hulpverlening voor zaken die niet direct te maken hebben met het aanmeldingsprobleem. Algemeen gezien kunnen we stellen dat de omkadering van het GKRB-project er mee voor zorgt dat flexibel kan ingespeeld worden op de hulpvragen van cliënten en dat een aanbod kan voorzien worden dat indien nodig tegemoet komt aan problemen op verschillende domeinen. Wij menen dat de (beleids)ruimte die er is om de GKRB persoons- en voorzieningspecifiek in te vullen, de beschikbaarheid van het aanbod ten goede komt.

Daarnaast speelt de striktheid van de gehanteerde selectiecriteria een rol in de beschikbaarheid van de dienstverlening. Het is moeilijker om in dit verband tot een algemene conclusie te komen. Afhankelijk van de doelen die men als voorziening ten

aanzien van de GKRB stelt, worden de selectiecriteria enger of breder gehanteerd. Enerzijds kunnen we ervan uitgaan dat streng gehanteerde selectiecriteria (bijvoorbeeld: haalbaarheid van terugkeer naar de context in 6 maanden) leiden tot de uitsluiting van een grote groep jongeren die hier niet aan voldoen. Anderzijds is het waarschijnlijk zo dat – mede door de beperktheid van het aanbod – een aantal jongeren die wél aan dit criterium voldoen, geen aanspraak meer kunnen maken op een GKRB omdat alle plaatsen volzet zijn, ook door die jongeren bij wie zo'n terugkeer naar de context niet meteen mogelijk of wenselijk is. Kunnen we dan spreken van een 'oneigenlijk gebruik' van het GKRB-aanbod door een aantal voorzieningen? Of laten we de bedenking doorwegen dat een GKRB voor de zogeheten 'moeilijkste' jongeren een vorm van begeleiding is waar ze recht op hebben, ook al is hun reïntegratie in de thuiscontext er waarschijnlijk nog niet na 6 maanden en misschien wel helemaal nooit? Wanneer we kijken naar de huidige praktijk dan zien we dat er hierover verschillende visies bestaan naast elkaar. Een eventuele beleidsmaatregel die het strikt hanteren van dit selectie criterium voor GKRB verplicht, mag volgens ons ethisch gezien niet opgelegd worden zonder dat er gezorgd wordt voor een aangepast aanbod voor die groep van jongeren die anders in de gemeenschapsinstelling blijven hangen.

Een laatste opmerking in verband met de beschikbaarheid van de GKRB, betreft het feit dat de toegang tot dit aanbod exclusief via de gemeenschapsinstellingen verloopt. Er speelt hier als het ware een 'premie-voor-het-delict-mechanisme', waarbij een escalatie van de probleemsituatie eerst dient te leiden tot een plaatsing in de gemeenschapsinstelling vooraleer de jongeren kunnen aanspraak maken op GKRB. Dit terwijl dergelijk intensief en flexibel aanbod in een vroeger stadium wellicht minstens even welkom was geweest. Aangezien de GKRB erop gericht is de uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen te bevorderen, is het te begrijpen dat de beschikbaarheid van dit aanbod zich beperkt tot die groep jongeren die in de gemeenschapsinstellingen verblijft. Een hogere beschikbaarheid van de gunstige GKRB-modaliteiten, bijvoorbeeld de flexibiliteit van begeleidings- en verblijfsmogelijkheden, door uitbreiding van deze kenmerken naar andere

begeleidingsvormen, leidt mogelijks tot een daling van de instroom in de gemeenschapsinstellingen.⁴

2.5.2 Bereikbaarheid

Door de eerder vermelde ongelijke spreiding van voorzieningen die GKRb aanbieden, is het niet voor alle jongeren even evident om toegang te krijgen tot dit aanbod. Het werken met en in de context van de jongere wordt onder druk gezet wanneer er een té grote afstand is tussen de voorziening en die context. Bovendien blijkt uit de focusgroepgesprekken dat de bekendheid van dit aanbod geen algemeen gegeven is. Een aantal verwijzers geeft te kennen weinig zicht te hebben op de GKRb en zijn toepassingsmogelijkheden. We kunnen op basis van de focusgroepen dan ook vermoeden dat GKRb niet voor elke jongere even ‘bereikbaar’ is, hetzij fysiek in termen van de afstand tot een voorziening die GKRb aanbiedt, hetzij moreel in termen van het op de hoogte zijn van het bestaan van dergelijke methodiek.

Positief is dat er blijkens de deelnemers aan de focusgroepen sinds de start van dit project meer en meer overleg is tussen de gemeenschapsinstellingen en de voorzieningen, waardoor de voorzieningen beter hun specifieke profiel en aanbod kunnen verduidelijken. Uit dit onderzoek kunnen we evenwel concluderen dat er meer inspanningen zouden moeten gedaan worden om dit ook aan de verwijzers kenbaar te maken.

2.5.3 Betaalbaarheid

De voorwaarde van ‘betaalbaarheid’ van het aanbod verwijst naar de verschillende soorten kosten die mensen kunnen ervaren in de hulpverlening, en dan hebben we het niet enkel over de financiële lasten. Met betrekking tot dit laatste merkten een aantal hulpverleners op dat het voor sommige gezinnen niet evident is dat zij tijdens de GKRb geen aanspraak kunnen maken op de kinderbijslag, terwijl het wel de bedoeling is dat de jongere thuis verblijft.

⁴ We dienen hier wel melding te maken van de GIT-projecten. GIT staat voor Gestructureerde Intensieve Trajectbegeleiding. De doelgroep van de GKRb en de GIT is vergelijkbaar, maar bij de GIT moeten de jongeren niet eerst in de gemeenschapsinstelling opgenomen zijn (Vanderplasschen, Roose & Colins, 2006).

Op basis van wat uit dit onderzoeksgedeelte bleek, is het engagement van de jongere en diens context een zeer belangrijk gegeven in de GKRB. Dergelijk begeleidingsproject ‘kost’ de jongere en de mensen rond hem/haar de bereidheid om mee te stappen in een intensief traject dat gedurende minstens 6 maanden prominent doordringt in hun leven. Er wordt van iedereen het engagement gevraagd om zich in te zetten de vooropgestelde doelen te bereiken. Van de begeleiders vraagt dit dan weer de volgehouden bereidheid om met deze jongeren en hun context intensief te werken rond vaak zeer moeilijke thema’s. Als er iets is dat gemeenschappelijk blijkt te zijn aan de verschillende wijzen waarop GKRB wordt ingevuld, dan is het wel dat het niet gaat om een vrijblijvende vorm van begeleiding, maar om een traject dat veel inzet vraagt van alle betrokkenen.

2.5.4 Begrijpbaarheid

‘Begrijpbaarheid’ de mate waarin cliënten het waarom en het hoe van de interventie kunnen begrijpen in het licht van hun behoeftes en de mate waarin zij zélf het aanbod kunnen aansturen en aanwenden in functie van een verhoogde zelfbepaling en eigenwaarde. Dit onderzoeksgedeelte beperkte zich tot het in kaart brengen van de visies en ervaringen van de hulpverleners. Het is dan ook moeilijk om op basis van bovenstaande resultaten uitspraken te doen over de begrijpbaarheid van het aanbod voor de cliënten. Wel kunnen we ons de vraag stellen welke inspanningen er geleverd worden om aan de voorwaarde van begrijpbaarheid te voldoen.

Uit de focusgroepen bleek dat de periode tussen aanmelding en opstart van de GKRB intensief benut wordt om samen te zitten met de jongere en diens context rond het voorstel van GKRB, het engagement daartoe in te schatten, personen te motiveren, ... Een GKRB gaat pas van start na een engagementsverklaring van alle betrokkenen, waarbij van eenieder een actieve inbreng in en aansturing van het begeleidingsproces wordt gevraagd. Op basis hiervan concluderen wij dat er zeker inspanningen worden geleverd om het aanbod te verduidelijken aan de jongere en diens context en overleg te plegen met betrekking tot de doelstellingen, aangezien de betrokkenheid van de context één van de uitgangspunten van de GKRB is. Hoe jongeren en hun ouders zelf de begrijpbaarheid van het aanbod ervaarden, kwam aan bod tijdens de interviews (zie verder).

2.5.5 Bruikbaarheid

Met het GKRB-project werd een kader gecreëerd dat de mogelijkheid moest bieden om te voorzien in een adequate vorm van hulpverlening voor de vaak complexe problematiek van de jongeren in de gemeenschapsinstellingen. De gunstige subsidiëring en flexibele begeleidingsmodaliteiten zorgen ervoor dat deze vorm van begeleiding veel vraaggerichter is en kan zijn dan in de doorsnee hulpverlening het geval is. Zo wordt met GKRB op zijn minst de kans gecreëerd dat deze jongeren en hun context voor hen 'bruikbare' begeleiding krijgen. Alle focusgroepdeelnemers waren het erover eens dat dit aanbod handvatten biedt om om te gaan met de vaak complexe probleemsituaties van de jongeren in de gemeenschapsinstellingen. Op basis van hun ervaringen kunnen we dus concluderen dat de voorwaarde van bruikbaarheid op z'n minst wordt nagestreefd, ook al leidt niet elke GKRB tot een succesverhaal.

3. SURVEY-ONDERZOEK

3.1 Methodologie

3.1.1 Inleiding

Zoals eerder geschetst, bestond het onderzoeksopzet uit zowel een kwalitatief als een kwantitatief luik. In functie van het kwantitatieve onderzoeksgedeelte werd in overleg met zowel de leden van de stuurgroep als de focusgroepdeelnemers een instrument voor survey-onderzoek ontwikkeld. Het doel was data te verzamelen met betrekking tot de kenmerken van zowel de jongeren zelf als hun GKRB-traject, om via de statistische analyse ervan een zicht te krijgen op een aantal onderzoeksvragen als daar zijn:

- (Hoe) kunnen we de jongeren typeren die geselecteerd worden voor GKRB?
- Welke motivatie ligt aan de basis voor de verwijzing van een jongere naar GKRB?
- Wat zijn de kenmerken van een Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding?
- Kunnen we stellen dat de GKRB een invloed heeft op de situatie van de jongere, en zo ja, is die invloed positief?

3.1.2 Onderzoeksinstrument

Het instrument kreeg de vorm van drie complementaire *vragenlijsten met een deels gesloten en deels open antwoordstructuur* (zie bijlage). De opbouw van de vragenlijsten werd gebaseerd op een bestaand onderzoeksinstrument dat ontwikkeld werd door de Dartington Social Research Unit (Axford et al., 2005). In samenspraak met de focusgroepdeelnemers en de leden van de stuurgroep werden de oorspronkelijke vragenlijsten op punt gesteld voor gebruik in het kader van het GKRB-onderzoek. Het gesloten gedeelte betrof daarbij objectief kwantificeerbare informatie zoals een aantal demografische gegevens van de jongere, aanmeldingsdatum, begin- en einddata van de GKRB, ... Het open gedeelte had betrekking op het verloop van de verwijzing van de jongere en de daarbij gehanteerde selectiegrond, de kenmerken van de situatie van de jongere voor en na de GKRB, wat de begeleiding precies inhield en hoe de GKRB verlopen was.

De vragenlijsten voor de voorzieningen, gemeenschapsinstellingen en verwijzers waren niet volledig dezelfde, maar werden wel volgens een gelijkaardige structuur opgebouwd. Op die manier konden de drie vragenlijsten samen verwerkt worden per jongere en vulden de gegevens elkaar aan. De vragen werden per vragenlijst gegroepeerd volgens onderstaande topics:

Vragenlijst voorzieningen:

- I. Achtergrond van de jongere*
- II. Het moment van de verwijzing naar GKR*
- III. Verloop van de GKR*
- IV. Afsluiten van de GKR*
- V. Follow-up informatie*

Vragenlijst gemeenschapsinstellingen:

- I. Achtergrond van de jongere*
- II. Aanmelding voor GKR*
- III. Opstart van GKR*
- IV. Gebruik van time-out*

Vragenlijst verwijzers:

- I. Achtergrond van de jongere*
- II. Hulpverleningsverleden van de jongere*
- III. Het moment van de verwijzing naar GKR*
- IV. Follow-up informatie*

3.1.3 Onderzoekspopulatie en bevraging

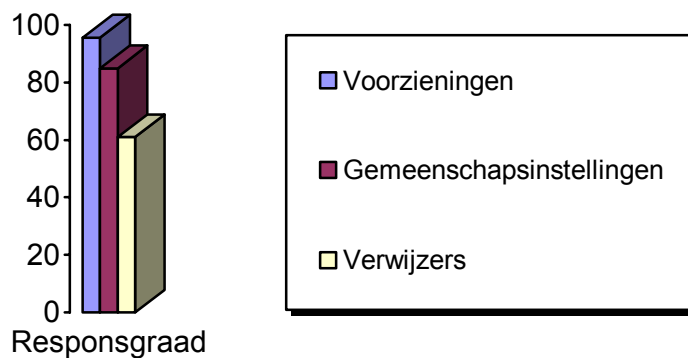
Onze onderzoekspopulatie bestond uit *de jongeren die in de periode 2002-2006 geselecteerd werden voor het GKR-project en bij wie de begeleiding werd opgestart*. Jongeren die aangemeld werden voor GKR, maar waarbij de begeleiding niet van start ging, behoorden niet tot onze onderzoekspopulatie. Jongeren van wie de GKR werd opgestart doch kort daarna werd afgebroken, werden wel opgenomen in de onderzoekspopulatie. De op basis van deze criteria samengestelde lijst, bestond uit 280 jongeren.

Begin januari 2006 werden voor deze 280 jongeren vragenlijsten verstuurd naar telkens drie instanties: naar de gemeenschapsinstelling van waaruit de jongere werd aangemeld voor GKRB, naar de voorziening die het begeleidingsengagement op zich nam, en naar de verwijzers, zijnde de consulenten van de sociale dienst van de jeugdrechtbank.

Omwille van de privacy werd gebruik gemaakt van identificatienummers om de namen te vervangen van de jongeren van wie informatie werd bevraagd. Ook bij de verwerking van de gegevens werd gebruik gemaakt van deze identificatienummers.

3.1.4 Responsgraad

Van de 280 jongeren die een GKRB achter de rug hadden en voor wie vragenlijsten werden verstuurd, bereikte ons van 272 jongeren informatie uit minstens één van de drie hoeken: de voorziening en/of de gemeenschapsinstelling en/of de verwijzer. Deze groep vormde de steekproef waarmee we aan de slag gingen voor de data-analyse. Onderstaande grafiek toont ons de gezamenlijke responsgraad van de bevraagde voorzieningen, gemeenschapsinstellingen en verwijzers:

Figuur 1: Responsgraad per groep bevraagde instanties: voorzieningen (95,7%), gemeenschapsinstellingen (85%), verwijzers (61%)

Algemeen gezien kunnen we spreken van een hoge tot zeer hoge responsgraad, wat tekenend is voor de mate waarin de betrokken instanties zich ingezet hebben voor dit onderzoek. De steekproef bevatte 97% (N=272) van de totale onderzoekspopulatie (280 jongeren), waardoor we kunnen stellen dat de resultaten van de data-analyse

generaliseerbaar zijn naar de ganse groep jongeren met wie in de periode 2002-2006 een GKRB werd opgestart.

3.1.5 Data-verwerking

Begin juli werd de fase van datacollectie afgesloten en bereikten ons de laatste ingevulde exemplaren van de vragenlijsten die we eerder verstuurd hadden. Ondertussen was een codeboek gegenereerd aan de hand waarvan de analyse van de verzamelde data kon beginnen. Dit codeboek bevat informatie over de analyse-eenheid, het meetniveau en de categorieën en hun bijhorende codes. Als analyse-eenheid werd de jongere zelf genomen. Per jongere werd alle verzamelde data samen ingevoerd en verwerkt. De invoer en een eerste verwerking van alle gegevens uit de vragenlijsten vond plaats tijdens juli en augustus 2006 en gebeurde met het statistische computerprogramma SPSS.

Vóór we van start konden gaan met de data-invoer en -analyse dienden bepaalde keuzes gemaakt te worden met betrekking tot de wijze waarop het materiaal verwerkt zou worden. De open antwoorden op de vragenlijsten boden heel veel informatie die tot een werkbare vorm diende herleid te worden. Niet alle antwoorden waren even evident te vatten in variabelen die aan statistische analyses konden onderworpen worden. In overleg met een expert in data-analyse werd het codeboek opgesteld, hierbij steeds zoekend naar het beste compromis tussen enerzijds het behoud van de rijkdom en diversiteit aan (kwantitatief) onderzoeksmateriaal en anderzijds een keuze voor variabelen waarmee een zo ruim mogelijke waaier aan analyses kon uitgevoerd worden. Er werd daarom waar mogelijk gekozen voor het herleiden van de open vragen en antwoorden tot variabelen van het intervaltype, aangezien op dit soort variabelen méér analyses toe te passen zijn dan op variabelen van nominaal of ordinaal niveau.

3.1.6 Enkele opmerkingen

Hoewel het gebruik van open vraagtypes een kwantitatieve analyse minder evident maakt, werd daar bij de ontwikkeling van dit instrument toch voor gekozen om niet het risico te lopen via enkel gesloten antwoordcategorieën belangrijke gegevens uit het onderzoek uit te sluiten. Uit de focusgroepen was immers gebleken dat ‘de GKRB’ niet onder één noemer te vatten is. Om nadien ook deze open antwoorden te

kunnen betrekken in een kwantitatieve data-analyse, werden via het handmatig turven van de thema's die uit de antwoorden bleken, categorieën gecreëerd volgens welke de gegevens in SPSS konden worden ingevoerd. Deze procedure van reductie van de open antwoorden tot thema's (categorieën) werd door meerdere personen onafhankelijk van elkaar uitgevoerd. Op die manier kon een onderlinge vergelijking van de indeling in antwoordcategorieën de betrouwbaarheid van de data-invoer verhogen. Het voordeel van deze werkwijze is de rijkdom van het verzamelde onderzoeksmateriaal. Een nadeel is dat het meer tijd kost om op deze wijze de data te verzamelen en te verwerken.

De onderzoeksopdracht werd initieel omschreven als een nagaan van de effectiviteit en efficiëntie van de GKRB. Een effectmeting (“product-evaluatie”) gebaseerd op statistische analyse kan enkel zinnige informatie opleveren wanneer we kunnen beschikken over een zogeheten ‘nul-meting’, waardoor we de pré- en postconditie met elkaar kunnen vergelijken. Aangezien dit onderzoek de data van jongeren en hun afgeronde GKRB betreft, moesten de gegevens over de pré-situatie van de jongeren nadien geïnventariseerd worden. In dit onderzoek werd daarom getracht om een zo valide mogelijke *post factum*- reconstructie te maken van de situatie van de jongere vóór de opstart van de GKRB door vragen hierover op te nemen in de enquête. De respondenten moesten zich voor het beschrijven van de situatie van de jongeren doorgaans baseren op ‘informatie uit tweede hand’: diverse verslagen, intakerapporten, ... en waren niet steeds zelf betrokken geweest bij de begeleiding. Dit alles zorgt ervoor dat de wijze van verzameling van de onderzoeksgegevens bezwaarlijk optimaal te noemen valt, doch gezien de omstandigheden was deze ad hoc-oplossing aangewezen om de situatie vóór en na de GKRB te kunnen vergelijken.

Om de effectiviteit van de GKRB te onderzoeken werd dus enerzijds de achtergrond van de jongere in kaart gebracht en anderzijds de evolutie van de jongere op verschillende terreinen. De informatie uit de vragenlijsten biedt ons daartoe een zicht op de situatie van de jongere:

- op het moment van aanmelding voor de GKRB (data geleverd door de voorziening);

- op het moment dat de GKRB definitief werd afgesloten (data geleverd door de voorziening);
- 6 maanden na het afsluiten van de GKRB (data geleverd door de voorziening en de verwijzer);
- 12 maanden na het afsluiten van de GKRB (data geleverd door de voorziening en de verwijzer).

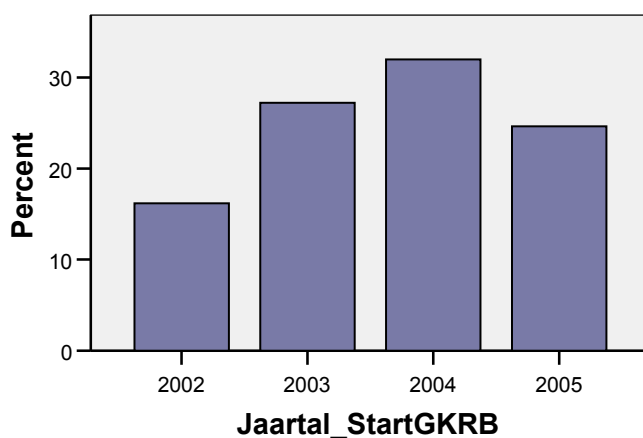
Om deze evolutie ‘statistisch zichtbaar’ te maken werd gebruik gemaakt van dezelfde categorieën en codes om de antwoorden op de vragen die peilden naar de situatie van de jongere op diverse momenten te coderen en in te voeren in een SPSS-databestand.

3.2 Resultaten

3.2.1 Profiel van de jongeren

Zoals eerder vermeld, bestond de onderzoekssample uit de 272 jongeren waarvoor ons minstens één ingevulde vragenlijst bereikte (N = 272). De bevraging betreft jongeren waarvan de GKRБ werd opgestart in de periode 2002 tot op heden. Onderstaande tabel toont ons de verdeling van de GKRБ's volgens het jaartal waarin de begeleiding werd opgestart. Het is evident dat we over minder follow-up-informatie zullen beschikken wat de laatst opgestarte GKRБ-projecten betreft.

Jaar waarin GKRБ werd opgestart		
	Frequentie	Procent
2002	44	16,2
2003	74	27,2
2004	87	32,0
2005	67	24,6
Totaal	272	100,0

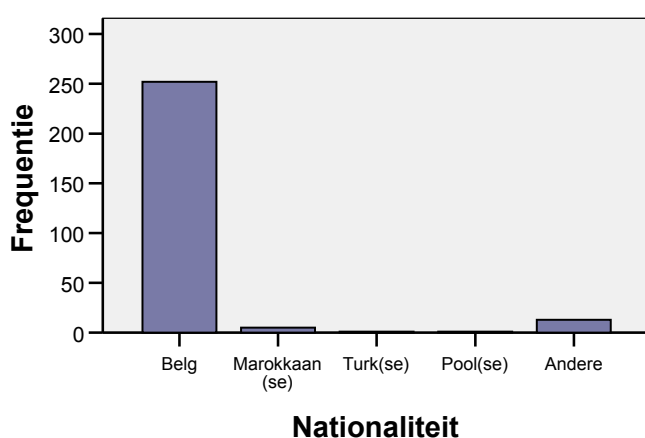
Figuur 2a en 2b: Jaar waarin de GKRБ werd opgestart

We zien dat in 2004 het aantal begeleidingen dat werd opgenomen in het kader van het GKRБ-project verdubbeld is ten aanzien van het startjaar 2002. Waar in 2002 het GKRБ-project verantwoordelijk was voor de uitstroom van 44 jongeren uit de gemeenschapsinstelling, zien we dat dat in 2004 voor 87 jongeren het geval was. Voor 2005 tonen de cijfers ons echter een minder groot aantal GKRБ-begeleidingen. Eén van de verklaringen is het feit dat sommige GKRБ's die in 2005 zijn opgestart, niet in het databestand voorkomen. Dit doordat ze niet steeds werden doorgegeven wanneer de begeleiding op het moment van de inventarisatie van de GKRБ's – zijnde eind

2005 - nog niet was afgerond. De onderzoekssample bestaat uit 60% jongens en 40% meisjes. 92,6% van de groep jongeren die sinds 2002 in een GKRB-project terecht kwam, heeft de Belgische nationaliteit.

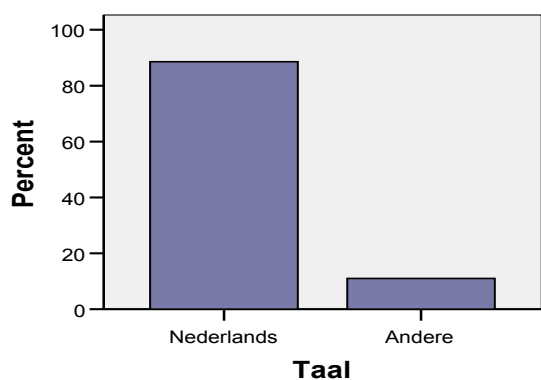
Nationaliteit

	Frequentie	Procent
Belg	252	92,6
Marokkaan(se)	5	1,8
Turk(se)	1	,4
Pool(se)	1	,4
Andere	13	4,8
Total	272	100,0

Figuur 3a en 3b: Nationaliteit van de GKRB-jongeren

Wanneer we de gegevens over de nationaliteit van de jongeren vergelijken met de taal die zij voornamelijk spreken thuis, dan zien we dat een deel van de jongeren met een Belgische nationaliteit het Nederlands niet als moedertaal hebben. 11% van de bevraagde jongeren is anderstalig, terwijl slechts 7,4% van de GKRB-jongeren een buitenlandse nationaliteit draagt.

Figuur 4: Taal van de GKRB-jongeren

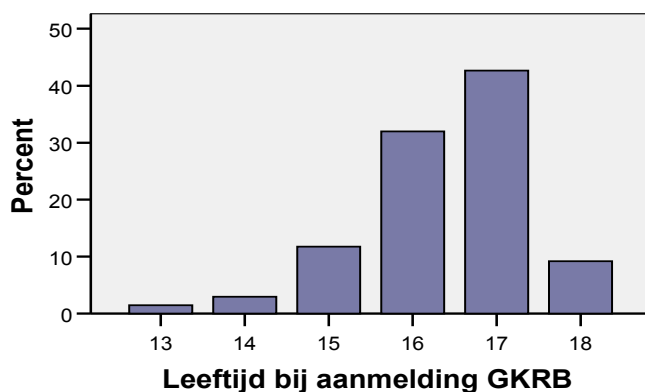
Analyse van de leeftijd van de jongeren op het moment dat ze werden aangemeld voor GKRБ, levert ons onderstaande tabel met cijfergegevens op:

Leeftijd bij aanmelding GKRБ

	Frequentie	Procent
Leeftijd 13	4	1,5
14	8	2,9
15	32	11,8
16	87	32,0
17	116	42,6
18	25	9,2
Totaal	272	100,0

Figuur 5: Leeftijd bij aanmelding voor GKRБ

Hieruit kunnen we opmaken dat het merendeel van de jongeren (42,6%) de leeftijd van 17 jaar heeft op het moment van aanmelding voor de GKRБ. Ook de groep van 16-jarigen (32%) is goed vertegenwoordigd binnen de GKRБ-projecten. De gemiddelde leeftijd waarop een jongere in de periode 2002-2006 werd aangemeld voor GKRБ, bedraagt 16 jaar en 5 maanden.

Figuur 6: Leeftijd bij aanmelding voor GKRБ

3.2.2 Situering van de jongeren in de hulpverlening

3.2.2.1 Categorisatie van de jongeren: POS versus MOF

Eén van de items in de vragenlijsten peilde naar de categorie waaronder de jongeren die door de gemeenschapsinstelling werden doorverwezen, geassocieerd stonden: POS of MOF. De groep jongeren die worden doorverwezen naar GKRБ behoren

vaker tot de categorie MOF dan POS. Respectievelijk gaat het gespreid over de periode 2002-2006 om 56,3% MOFfers en 43,7% POSsers (N = 270). Onderstaande kruistabel leert ons dat er sprake is van een ongelijke verdeling van jongens en meisjes over deze categorieën:

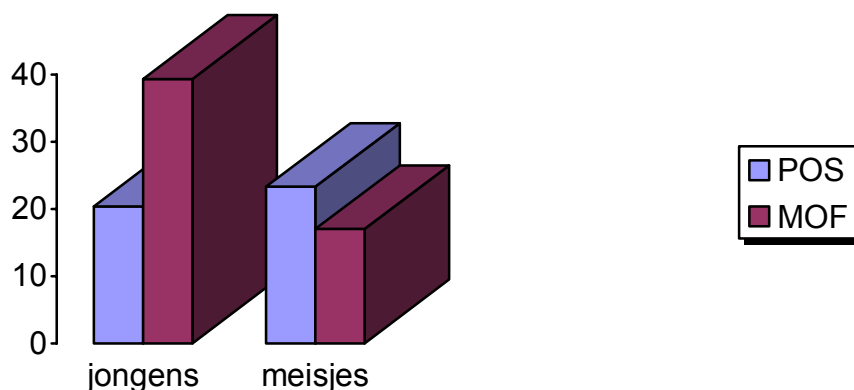
- binnen de categorie POS treffen we een verhouding aan van 46,6% jongens versus 53,3% meisjes
- binnen de categorie MOF treffen we een verhouding aan van 69,7% jongens versus 30,3% meisjes

Categorie * Geslacht Kruistabel

			Geslacht		Total
			Man	Vrouw	
Categorie	POS	Aantal	55	63	118
		% binnen Categorie POS	46,6%	53,4%	100,0%
		% binnen totaal	20,4%	23,3%	43,7%
	MOF	Aantal	106	46	152
		% binnen Categorie MOF	69,7%	30,3%	100,0%
		% binnen totaal	39,3%	17,0%	56,3%
Totaal	Aantal	161	109	270	
	% binnen Totaal	59,6%	40,4%	100,0%	

*Figuur 7: kruistabel categorie MOF/POS * geslacht*

De totale groep GKRB-jongeren uitgesplitst volgens categorie en geslacht geeft ons volgende grafiek, waaruit we kunnen opmaken dat over de periode 2002-2006 vooral MOF-jongens (39.3%) het doelpubliek van GKRB uitmaakten, in dalende orde van grootte gevolgd door de groep POS-meisjes (23.3%), POS-jongens (20.4%) en MOF-meisjes (17,0%).

Figuur 8: Weergave van het GKR B-doelpubliek volgens geslacht en categorie (N=270)

Wanneer we de verhouding MOF/POS-jongeren in GKR B meer specifiek gaan bekijken volgens het jaar waarin de begeleiding werd opgestart, dan zien we dat het aandeel MOFers verhoudingsgewijs daalt in de groep GKR B-jongeren naarmate de begeleiding recenter werd opgestart. We zien dat zich een dalende trend voordoet waarbij in 2002 nog 65,9% van de groep GKR B-jongeren tot de categorie MOF gerekend werd, terwijl in 2005 procentueel gezien ongeveer evenveel MOF- als POS-jongeren voor GKR B geselecteerd werden (50,7% vs 49,3%).

Categorie * Jaartal_StartGKR B Kruistabel

			Jaartal_StartGKR B				Totaal
			2002	2003	2004	2005	
Categorie	POS	Aantal	15	29	41	33	118
		% binnen Jaartal_StartGKR B	34,1%	39,7%	47,7%	49,3%	43,7%
	MOF	Aantal	29	44	45	34	152
		% binnen Jaartal_StartGKR B	65,9%	60,3%	52,3%	50,7%	56,3%
Totaal		Aantal	44	73	86	67	270
		% binnen Jaartal_StartGKR B	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Figuur 9: kruistabel categorie MOF/POS * jaartal waarin de GKR B werd opgestart

Oorspronkelijk was GKR B enkel voor MOF-jongens toegankelijk, doch de selectiecriteria werden al gauw verruimd tot ook meisjes en POS-jongeren. De cijfers tonen aan dat de GKR B op enkele jaren tijd geëvolueerd is naar een

begeleidingskader dat geen prioriteit meer verleent aan MOF-jongeren, maar in dezelfde mate wordt voorbehouden voor POS-sers.

Toetsing toont aan dat de samenhang tussen het jaartal waarin de GKRB werd opgestart en de verhouding POS/MOF-jongeren statistisch niet kan aangetoond worden.⁵ Desalniettemin menen wij dat deze evolutie opvallend is, en dat men er zich voor moet behoeden dat dit aanbod, dat oorspronkelijk enkel bedoeld was voor MOF-jongeren, op termijn niet net deze jongeren uitsluit ten voordele van de POSsers.

3.2.2.2 Hulpverleningsverleden van de GKRB-jongeren

Wanneer we naar de achtergrond van de jongeren uit de steekproef kijken, dan zien we dat die vaak gekleurd wordt door een lange en gevarieerde voorgeschiedenis van hulpverlening, vóór de jongere onder toezicht werd gesteld van de jeugdrechtbank. 61% van de jongeren heeft een hulpverleningsverleden buiten de Bijzondere Jeugdbijstand en bij 65% van de jongeren vond begeleiding plaats onder toezicht van het Comité.

Onder de noemer ‘hulpverleningsverleden’ verstaan we diverse vormen van begeleiding, gaande van gezinsbegeleiding over pleegzorg, tot verschillende types van ambulante of residentiële begeleiding. 99% van de jongeren kende een residentieel hulpverleningsverleden onder toezicht van de jeugdrechtbank, wat een logisch gevolg is van het feit dat de aanmelding voor GKRB via de gemeenschapsinstellingen verloopt.

⁵ Chi Square = 3.512, $p = 0.319 > \alpha = 0.05$

	Gezinsbegeleiding (contextbegeleiding, verblijf in gezin onder toezicht,...)	Ambulante Hulpverlening (CLB, ...)	Pleegzorg (plaatsing in een pleeggezin)	Residentiële Hulpverlening (opname in geestelijke gezondheidszorg, opname in open of gesloten instelling,...)
Hulpverlening buiten de bijzondere jeugdbijstand 61% (N=184)	10%	59%	13%	68%
Hulpverlening onder toezicht van het comité 65% (N=170)	17%	34%	11%	78%
Hulpverlening onder toezicht van de Jeugdrechtbank 99% (N=263)	53%	26%	9%	99%

Figuur 10: Hulpverleningsverleden van de GKRJ-jongeren in cijfers

We merken hierbij wel op dat van een deel van de volledige populatie (N=272) de informatie over het hulpverleningsverleden geheel of gedeeltelijk ontbrak. Bovenstaande percentages zijn dan ook telkens gebaseerd op die subgroep van jongeren van wie wél bekend was of ze al dan niet een hulpverleningsgeschiedenis

buiten de bijzondere jeugdbijstand (N=184) hadden en/of onder toezicht van het comité (N=170) en/of onder toezicht van de jeugdrechtbank (N=263) hadden gestaan.

3.2.3 Selectie en verwijzing van de jongere

3.2.3.1 Selectiegrond

In de vragenlijsten bestemd voor de gemeenschapsinstellingen werd op volgende wijze bevraagd hoe de aanmelding voor GKRB gebeurde:

“Waarom werd deze jongere geselecteerd?”

“Beschrijf het selectieproces voor deze jongere en welke criteria er werden gehanteerd.”

We deelden de antwoorden in in categorieën, zodat we eventuele tendensen konden uitklaren. We maakten daarbij een onderscheid tussen die antwoorden waarbij de keuze voor GKRB duidelijk gemotiveerd werd vanuit zowel de professionele hoek als de jongere en diens context, en die antwoorden waarbij de keuze voor GKRB enkel vanuit het standpunt van de professionele hulpverlener werd verantwoord. We vermoeden hierbij dat in dat laatste geval de vraag van de context om met de jongere aan de slag te gaan bij aanvang minder prominent aanwezig was. In 62% van de gevallen werd het engagement van de context wel beklemtoond als selectiereden.

Vraagsteller	Frequentie (%)	Waarom GKRB?	Frequentie (%)
Professionele hulpverleners en thuiscontext 62%		Algemeen	23
		Intensieve begeleiding	12
		Terugkeermogelijkheid	0.3
Professionele hulpverleners 36%		Algemeen	57
		Plaatsingsverleden	3
		Intensieve begeleiding	2.5
		Terugkeermogelijkheid	1.4

Figuur 11: Selectiegronden

In de meeste gevallen werden geen echt specifieke criteria genoemd om de keuze voor GKRB te motiveren. Wat we wel zien is dat wanneer de vraag om met een GKRB te starten expliciet gesteld wordt vanuit zowel de kant van de hulpverlening als de kant van het cliëntsysteem, de nood aan en de vraag om een intensieve begeleiding vaker gesteld wordt dan in die gevallen waar de initiële vraag om een begeleidingsvorm als GKRB louter bij de professionelen ligt. Bij deze laatste groep zien we dat het plaatsingsverleden en het falen in andere hulpverleningsvormen een grotere motivatie vormt om voor een ‘andere’ vorm van begeleiding te kiezen. Niet zelden werd GKRB daarbij omschreven als ‘de laatste en ultieme kans’. De mogelijkheid tot time-out in de gemeenschapsinstelling wordt slechts zelden als discriminerend criterium naar voren geschoven. Onder de noemer ‘algemeen’ werden die antwoorden gecategoriseerd die niet verder gespecificeerd werden.

3.2.3.2 Motivatie voor doorverwijzing naar een bepaalde voorziening

Naast de vraag waarom een jongere geselecteerd werd voor GKRB, werd in de vragenlijsten ook gepeild naar de motivatie van gemeenschapsinstellingen om jongeren in een bepaalde voorziening aan te melden. Opnieuw werden op basis van de antwoorden van de respondenten een aantal categorieën gecreëerd. De motivatie van gemeenschapsinstellingen om voor een bepaalde voorziening te kiezen, werd ingevoerd onder één van volgende noemers: geografische redenen, bekendheid van de voorziening bij de jongere, omwille van de samenwerking tussen voorziening en gemeenschapsinstelling, omwille van een open plaats in de voorziening, of ‘andere’.

Figuur 12: Motivering van de keuze van de voorziening waarnaar de jongere werd verwezen voor GKRB

Bekendheid van de voorziening bij de jongere betekent in 11,1% van de verwijzingen een motivatie om voor een bepaalde voorziening te kiezen, terwijl uit 41,5% van de antwoorden de bestaande samenwerking tussen de gemeenschapsinstelling en een voorziening als motivatie bleek.

Geografische criteria spelen in 71,1% van de verwijzingen een rol bij de keuze van de voorziening. Het vrij zijn van een plaats in de voorziening speelde bij 30,4% van de verwijzingen een rol in de keuze voor een bepaalde voorziening.

Als andere motivatie werd voornamelijk het specifieke profiel van de voorziening genoemd (drughulpverlening, ontheming, ...) of de jonge leeftijd van de jongere in kwestie waardoor hij of zij niet in alle voorzieningen terecht kon.

3.2.3.3 Uitstroom, instroom en verwijzing in cijfers

Onderstaande tabellen tonen de verdeling van de steekproef (N = 272) over de verschillende betrokken gemeenschapsinstellingen, verwijzers en voorzieningen.

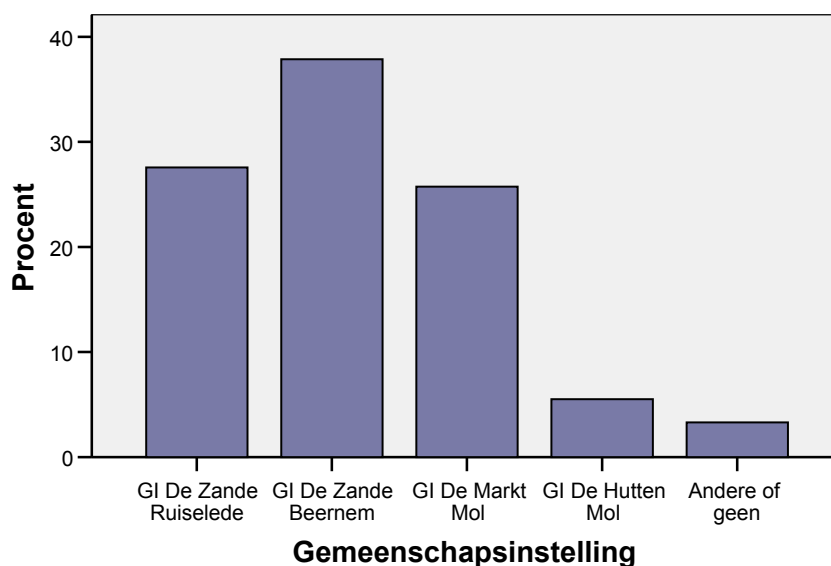
Uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen via GKR

Uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen via GKR

		Frequentie	Procent
Gemeenschapsinstelling	GI De Zande Ruselede	75	27,6
	GI De Zande Beernem	103	37,9
	GI De Markt Mol	70	25,7
	GI De Hutten Mol	15	5,5
	Andere of geen	9	3,3
	Total	272	100,0

Figuur 13: Frequentietabel van de uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen via GKR

GI De Zande blijkt de grootste toestroom van jongeren te leveren voor de GKR-projecten. De jongensafdeling Ruselede en de meisjesafdeling Beernem zijn respectievelijk verantwoordelijk voor de aanmelding van 27,6% en 37,9% van de totale groep GKR-jongeren, wat het totaal voor GI De Zande op 65,5% brengt. De afdelingen De Markt en De Hutten vertegenwoordigen respectievelijk 25,7% en 5,5% van de GKR-aanmeldingen, wat het totaal voor GI De Kempen op 31,2% brengt.

Figuur 14: Uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen via GKR

Voor een restgroep van 3,3% verliep de instroom in GKR niet via één van deze gemeenschapsinstellingen, maar werd de jongere voor GKR aangemeld via ‘Wingerdbloei Kortverblijf’ (n = 1), OOC Ter Heide (n = 1), OOC Waasmunster (n = 1), Elegast BZW (n = 1), Psychiatrische Kliniek Sint Jozef Pittem (n = 1), via De Grubbe te Everberg (n = 1), na Oikoten (n = 1) of in één uitzonderlijk geval ook rechtstreeks vanuit de thuiscontext aangezien er op dat moment geen plaats was in De

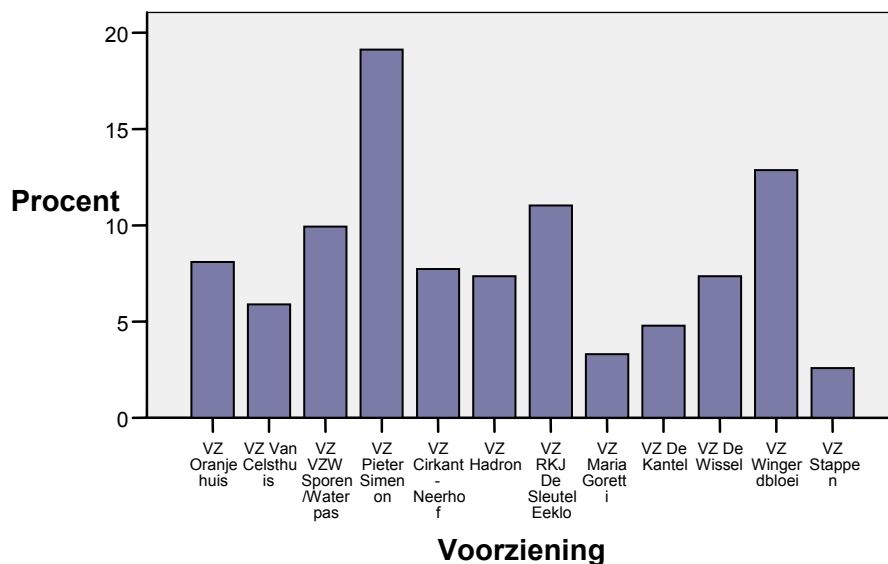
Zande Beernem en een intensieve begeleiding zich opdroeg (n = 1). In één geval kon de aanmelder niet achterhaald worden (n = 1).

GKRB-instroom in de voorzieningen

Instroom in de voorzieningen via GKRB

Voorziening	Frequentie	Procent
VZ Oranjehuis	22	8,1
VZ Van Celsthuis	16	5,9
VZ VZW Sporen/Waterpas	27	9,9
VZ Pieter Simenon	52	19,1
VZ Cirkant-Neerhof	21	7,7
VZ Hadron	20	7,4
VZ RKJ De Sleutel Eeklo	30	11,0
VZ Maria Gooretti	9	3,3
VZ De Kantel	13	4,8
VZ De Wissel	20	7,4
VZ Wingerdbloei	35	12,9
VZ Stappen	7	2,6
Total	272	100,0

Figuur 15: Frequentietabel van de instroom in de voorzieningen via GKRB

Figuur 16: Instroom in de voorzieningen via GKRB

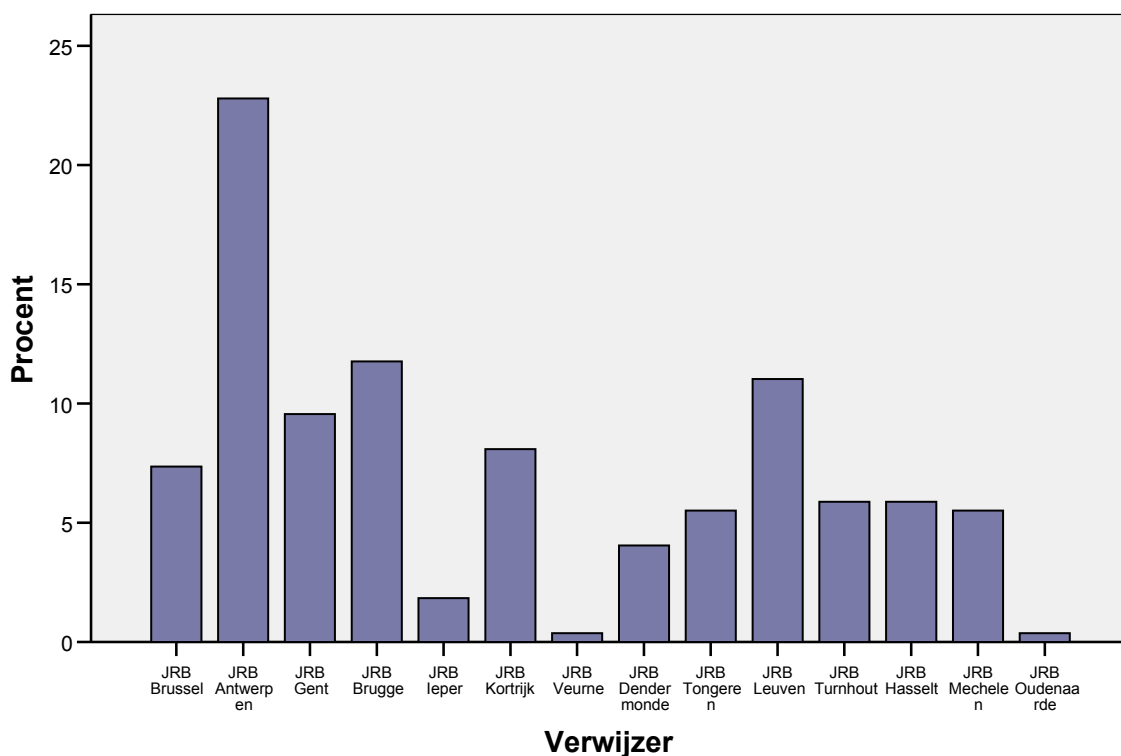
De jongeren uit de onderzochte populatie werden begeleid door één van de 12 voorzieningen die op dit moment werken met een GKRB-overeenkomst. De cijfers

tonen ons dat Jongerenwerking Pieter Simenon de voorziening is waar in de periode juni 2002-juni 2006 het grootste aantal jongeren werd aangemeld voor een GKRB-begeleiding. Pieter Simenon wordt in dalende vorm van aantal GKRB's gevolgd door Wingerdbloei, RKJ De Sleutel Eeklo, VZW Sporen, Oranjehuis, Cirkant-Neerhof, Hadron, De Wissel, Van Celsthuis, De Kantel, VZW Binnenstad Maria Goretti en VZW Stappen.

Verwijzers en de GKRB

Verwijzer		Frequentie	Procent
Verwijzer	JRB Brussel	20	7,4
	JRB Antwerpen	62	22,8
	JRB Gent	26	9,6
	JRB Brugge	32	11,8
	JRB Ieper	5	1,8
	JRB Kortrijk	22	8,1
	JRB Veurne	1	,4
	JRB Dendermonde	11	4,0
	JRB Tongeren	15	5,5
	JRB Leuven	30	11,0
	JRB Turnhout	16	5,9
	JRB Hasselt	16	5,9
	JRB Mechelen	15	5,5
	JRB Oudenaarde	1	,4
	Totaal	272	100,0

Figuur 17: Frequentietabel doorverwijzingen naar GKRB per jeugdrechtsbank

Figuur 18: doorverwijzingen naar GKRJ per jeugdrechtbank

De Jeugdrechtbank van Antwerpen vormt in dit onderzoek de grootste verwijzer met 22,8% van het totale aantal GKRJ-doorverwijzingen. Ook de jeugdrechtbanken van Gent (9,6%), Brugge (11,8%) en Leuven (11,0%) vertegenwoordigen voor een behoorlijk aantal van de GKRJ-jongeren de kant van de verwijzer. Bij de Jeugdrechtbank van Veurne werd in 4 jaar tijd slechts één jongere naar GKRJ verwezen, net als in Oudenaarde.

3.2.3.4 Samenwerkingsverbanden tussen gemeenschapsinstellingen en voorzieningen

Voorziening * Gemeenschapsinstelling Kruistabel

Count		Gemeenschapsinstelling					Totaal
		GI De Zande Ruiselede	GI De Zande Beernem	GI De Markt Mol	GI De Hutten Mol	Andere of geen	
Voorziening	VZ Oranjehuis	22	0	0	0	0	22
	VZ Van Celsthuis	0	13	0	0	3	16
	VZ VZW Sporen/Waterpas	0	0	20	6	1	27
	VZ Pieter Simenon	3	0	45	3	1	52
	VZ Cirkant-Neerhof	0	20	0	0	1	21
	VZ Hadron	20	0	0	0	0	20
	VZ RKJ De Sleutel Eeklo	17	2	5	6	0	30
	VZ Maria Goretti	0	9	0	0	0	9
	VZ De Kantel	13	0	0	0	0	13
	VZ De Wissel	0	18	0	0	2	20
	VZ Wingerdbloei	0	35	0	0	0	35
	VZ Stappen	0	6	0	0	1	7
Totaal		75	103	70	15	9	272

Figuur 19: Kruistabel Gemeenschapsinstelling * Voorziening

Bovenstaande kruistabel leert ons dat RKJ De Sleutel jongens en meisjes krijgt doorverwezen voor GKRB vanuit alle afdelingen van de gemeenschapsinstellingen. Zij aanvaarden als enige voorziening zowel meisjes als jongens voor GKRB en hebben een aanbod dat zich specifiek richt op die jongeren waarbij de drugsproblematiek primeert.

Enkel GI De Zande Beernem vangt meisjes op; logischerwijs staan zij in voor alle aanmeldingen bij die voorzieningen met als doelgroep meisjes: Van Celsthuis (13), Cirkant-Neerhof (20), VZW Binnenstad Maria Goretti (9), De Wissel (18), Wingerdbloei (35) en Stappen (6). We zien dat vanuit Beernem meisjes worden aangemeld voor GKRB in de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Vlaams-Brabant.

De overige voorzieningen uit het onderzoek richten zich tot jongens; in principe kunnen zij dus aanmeldingen voor GKRB krijgen vanuit zowel GI De Zande Ruiselede, GI De Markt en GI De Hutten.

Uit de tabel maken we op dat De Zande Ruiselede jongeren aanmeldt voor GKRБ in 5 verschillende voorzieningen: Oranjehuis (22), Pieter Simenon (3), Hadron (20), RKJ De Sleutel (17) en De Kantel (13). De 3 jongeren die bij Pieter Simenon werden aangemeld nagelaten, betekent dit dus dat vanuit de Zande Ruiselede GKRБ-jongeren uistromen naar West- en Oost-Vlaamse voorzieningen.

Vanuit GI De Markt stromen jongeren uit naar GKRБ-projecten in volgende voorzieningen: VZW Sporen/Waterpas (20), Pieter Simenon (45) en RKJ De Sleutel (5). GI De Hutten meldt jongeren voor GKRБ eveneens aan bij VZW Sporen/Waterpas (6), Pieter Simenon (3) RKJ De Sleutel (6). Samengevat kunnen we stellen dat GI De Kempen jongeren aanmeldt bij GKRБ-voorzieningen in Vlaams-Brabant, Limburg en Oost-Vlaanderen.

Wanneer we deze gegevens samen bekijken, stellen we vast dat het GKRБ-aanbod onevenredig verdeeld is over de verschillende regio's.

West-Vlaanderen beschikt over 3 voorzieningen met een GKRБ-overeenkomst: het Oranjehuis te Heule en De Kantel te Brugge die zich richten tot jongens, en VZW Binnenstad Maria Goretti, eveneens te Brugge, waar meisjes terecht kunnen. De afgelopen 4 jaren werden in totaal 44 GKRБ's opgestart in West-Vlaanderen, waarvan 35 begeleidingen jongens betrof, en 9 meisjes.

Oost-Vlaanderen beschikt over 3 voorzieningen die over GKRБ-middelen kunnen beschikken: RKJ De Sleutel te Eeklo met een aanbod voor zowel jongens als meisjes, VZW Hadron te Gent dat zich richt tot jongens, en VZW Stappen te Gent dat een aanbod voorziet voor meisjes. In totaal werden in Oost-Vlaanderen de voorbije 4 jaren in het kader van GKRБ 57 begeleidingsengagementen aangegaan door de betrokken voorzieningen. Hierbij ging het om 50 jongens tegenover 7 meisjes.

Antwerpen beschikt eveneens over 3 GKRБ-voorzieningen: Van Celsthuis, Cirkant-Neerhof en Wingerdbloei. Al deze voorzieningen richten zich tot meisjes. In de Antwerpse provincie konden de voorbije vier jaren 72 meisjes tekenen voor een GKRБ. Voor jongens ontbreekt in deze provincie echter aan een GKRБ-aanbod.

Limburg heeft één voorziening waar jongeren voor GKRБ terecht kunnen: Pieter Simenon te Lommel. Pieter Simenon begeleidde tussen juni 2002 en juni 2006 52 jongeren in het kader van een GKRБ. Voor meisjes is in Limburg vooralsnog geen GKRБ-aanbod.

Vlaams-Brabant tot slot beschikt over een aanbod zowel voor jongens als meisjes. VZW Sporen/Waterpas en De Wissel zijn beiden gesitueerd in het Leuvense. VZW Sporen/Waterpas begeleidde in de periode die het onderzoek beslaat 27 jongens en De Wissel nam in diezelfde periode de begeleiding van 20 meisjes op zich.

Het aantal GKRБ-begeleidingen uit de periode 2002-2006, per geslacht en per provincie weergegeven in een kruistabel levert volgend overzicht:

provincie * Geslacht Kruistabel

			Geslacht		Totaal
			Man	Vrouw	
provincie	West-Vlaanderen	Aantal	35	9	44
		% binnen provincie	79,5%	20,5%	100,0%
		% binnen Geslacht	21,6%	8,2%	16,2%
	Oost-Vlaanderen	Aantal	48	9	57
		% binnen provincie	84,2%	15,8%	100,0%
		% binnen Geslacht	29,6%	8,2%	21,0%
	Antwerpen	Aantal	0	72	72
		% binnen provincie	,0%	100,0%	100,0%
		% binnen Geslacht	,0%	65,5%	26,5%
Limburg	Aantal	52	0	52	
	% binnen provincie	100,0%	,0%	100,0%	
	% binnen Geslacht	32,1%	,0%	19,1%	
Vlaams-Brabant	Aantal	27	20	47	
	% binnen provincie	57,4%	42,6%	100,0%	
	% binnen Geslacht	16,7%	18,2%	17,3%	
Totaal	Aantal	162	110	272	
	% binnen provincie	59,6%	40,4%	100,0%	
	% binnen Geslacht	100,0%	100,0%	100,0%	

Figuur 20: Aantal GKRБ-begeleidingen uit de periode 2002-2006, per geslacht en per provincie

Deze tabel toont ons duidelijk de onevenredige spreiding van het GKRБ-aanbod. Zo situeert zich 65.5% van de GKRБ-begeleidingen van meisjes zich in de provincie

Antwerpen, terwijl daar geen aanbod is voor jongens. Meisjes afkomstig uit Limburg dienen dan weer noodgedwongen begeleid te worden door een voorziening uit het Antwerpse of Vlaams-Brabant, daar in Limburg zelf enkel Pieter-Simenon GKRБ aanbiedt en zich daarbij uitsluitend tot jongens richt.

3.2.4 De kenmerken van de GKRБ

3.2.4.1 De gemiddelde duur van de periode tussen aanmelding en opstart van de GKRБ

Volgens de protocollen dient een voorziening de nodige inspanningen te leveren opdat de intakeperiode beperkt blijft tot maximaal 4 weken. Data-analyse toont aan dat de gemiddelde duur van de periode tussen aanmelding en opstart van de GKRБ 6.6 weken bedraagt, wat beduidend hoger ligt dan de vooropgestelde intakeduur.⁶

	N	Gemiddelde
GKRБ Duur aanmelding - start in weken	238	6,617

Figuur 21: Gemiddelde duur van de periode tussen aanmelding en opstart GKRБ in weken (N=238)

Wanneer we de gemiddelde intakeperiode per voorziening gaan bekijken, zien we dat er onderling zeer grote verschillen zijn. Enkel bij Hadron en De Wissel zien we dat de reële gemiddelde duur tussen aanmelding en opstart van de GKRБ onder de vooropgestelde 4 weken blijft. Stappen en Pieter Simenon vallen op door hun hoge gemiddelde intakeduur.

⁶ Toetsing leert ons dat dit verschil tussen het steekproefgemiddelde (6.6 weken) en de vooropgestelde 4 weken statistisch significant is: $t = 7.699, p = 0.000 < \alpha = 0.05$

Gemiddelde duur van de intakeperiode per voorziening

Voorziening	GKRB aanmelding - start in weken	Duur
VZ Oranjehuis	6,000	
VZ Van Celsthuis	5,464	
VZ VZW Sporen/Waterpas	7,896	
VZ Pieter Simenon	10,478	
VZ Cirkant-Neerhof	6,676	
VZ Hadron	3,026	
VZ RKJ De Sleutel Eeklo	4,981	
VZ Maria Goretti	6,083	
VZ De Kantel	5,692	
VZ De Wissel	3,260	
VZ Wingerdbloei	6,339	
VZ Stappen	8,375	
Totaal	6,617	

Figuur 22: Gemiddelde duur van de intakeperiode per voorziening

Er bestaat een verschil tussen de gemiddelde intakeperiode bij jongens en meisjes. Die periode bedraagt bij jongens gemiddeld 7.1 weken en bij meisjes 5.7 weken.⁷ Toch mogen we hier niet zomaar uit concluderen dat het geslacht van de voorzieningenpopulatie de oorzaak is van de grote verschillen in intakeperiode tussen de voorzieningen onderling.

Wanneer we er van zouden uitgaan dat geslacht inderdaad een effect heeft op de duur van de intakeperiode, dan mogen we veronderstellen dat de gemiddelde intakeperiode bij 'meisjesvoorzieningen' algemeen lager ligt dan bij 'jongensvoorzieningen'. Een mogelijke hypothese met betrekking tot de oorzaak van die hogere intakeperiode bij jongens zou dan bijvoorbeeld de vorm kunnen aannemen van 'de problematiek van jongens is doorgaans complexer dan bij meisjes waardoor het moeilijker wordt om de context te motiveren'.

Wanneer we nu echter terugkijken naar de tabel met de gemiddelde intakeperiode per voorziening, dan zien we dat geslacht inderdaad een rol kan spelen in de langere

⁷ De t-toets voor onafhankelijke steekproeven leert ons dat dit verschil significant is: $p = 0.027 < \alpha = 0.05$

gemiddelde intakeduur bij de jongensvoorzieningen Pieter Simonon en VZW Sporen/Waterpas, maar dat dit niet opgaat voor meisjesvoorziening Stappen. Voor deze laatste voorziening zouden we op basis van het geslacht van hun doelgroep, een eerder lagere gemiddelde intakeduur mogen verwachten, doch dit is niet het geval. Het kleine aantal GKR B's dat door Stappen werd uitgevoerd en opgenomen is in dit onderzoek (N = 7), houdt echter het risico in dat dergelijke data gauw vertekend worden door één of twee uitzonderlijk lange intakeperiodes. Bij deze mogen we aan deze cijfers geen harde conclusies verbinden over het intakebeleid van bepaalde voorzieningen.

Andere analyses met betrekking tot de gemiddelde intakeduur leerden ons dat de variabelen leeftijd noch taal een significante invloed hadden op de duur van de intakeperiode. Evenmin werd er een statistisch significant verband gevonden tussen de duur van de intakeperiode en de duur van de totale GKR B of de wijze van afronding. Het is dus niet zo dat een langere periode van voorbereiding tussen aanmelding en opstart van de begeleiding automatisch leidt tot een kortere/langere GKR B of een hogere mate van 'afronding volgens plan'.

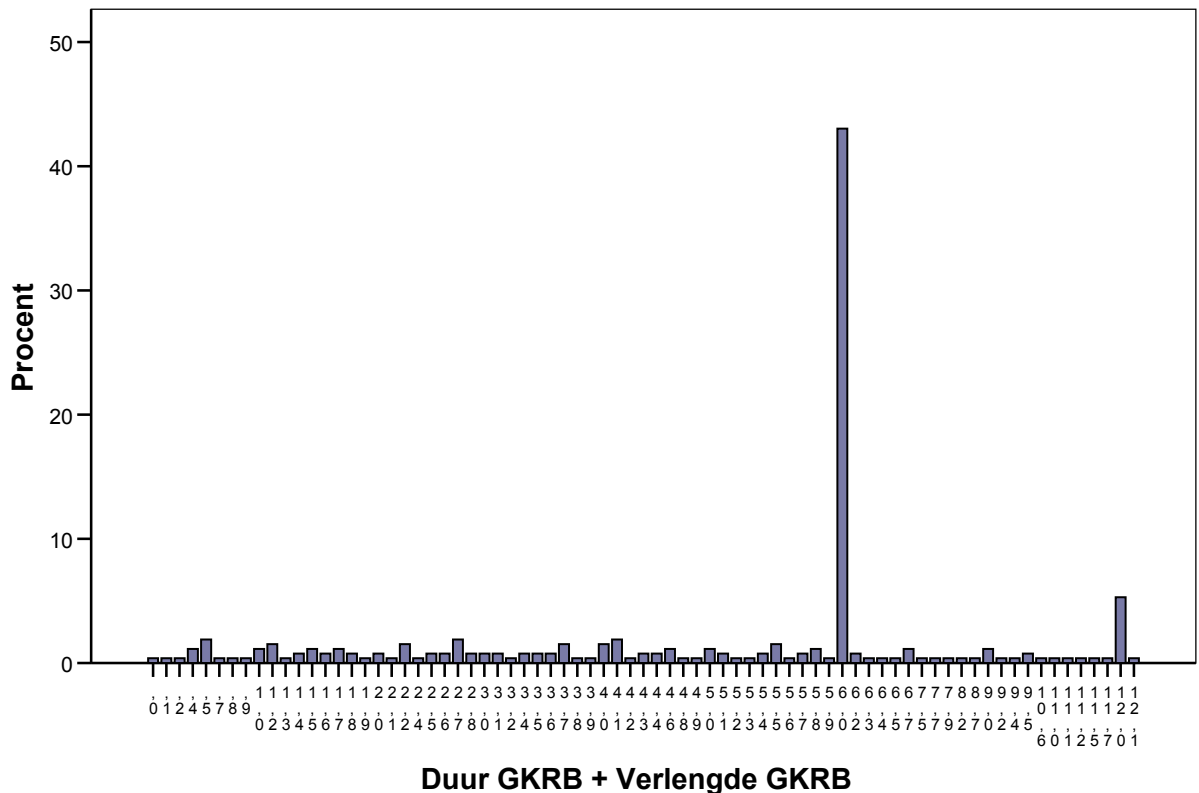
3.2.4.2 De gemiddelde duur van de totale GKR B

Gemiddelde duur van de totale GKR B (N = 265)

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde
Duur GKR B + Verlengde GKR B	265	,0	12,1	5,358
Valid N (listwise)	265			

Figuur 23: gemiddelde duur van de totale GKR B in maanden (N=265)

Bovenstaande tabel toont ons dat de gemiddelde duur van de 'totale GKR B' (= duur GKR B + duur verlengde GKR B) afgerond gemiddeld 5.4 maanden bedraagt. De meest frequente duur van de totale GKR B is 6 maanden (zie onderstaande grafiek).

Figuur 24: grafiek van de duur van de totale GKR in maanden

Dit was het geval in 42% van de begeleidingen opgenomen in dit onderzoek. We zien dus dat de vooropgestelde termijn van 6 maanden wel degelijk nagestreefd wordt, ook al bestaat ondertussen de mogelijkheid tot verlenging tot een totale GKR-duur van 12 maanden.

Wanneer we het al dan niet opstarten van een verlengde GKR van naderbij gaan beschouwen, dan zien we dat van de 272 bevraagde GKR-trajecten, 41 begeleidingen langer dan 6 maanden duurden, dus verlengd werden. Met andere woorden, sinds de start van het GKR-project in 2002, volstond in minstens 15% van de begeleidingen de vooropgestelde duur van 6 maanden níét om de doelstellingen te behalen.

Wanneer we gaan kijken per jaartal welk percentage de verlengde GKR's vormen op het totale aantal GKR's uitgevoerd in dat jaartal, dan zien we een stijgende evolutie van het aandeel verlengde GKR's in het totale aantal GKR-trajecten.

2003: 8% (6 op 74)

2004: 14.9% (13 op 87)

2005: 28.4%(19 op 67)

Figuur 25: Percentage verlengde GKRb's op totale aantal GKRb-begeleidingen per jaartal

Verder onderzoek naar de invloed van geslacht op deze cijfers, leert ons dat de gemiddelde totale GKRb-duur bij jongens 5.2 maanden bedraagt en bij meisjes 5.7 maanden.

3.2.4.3 Gebruik van de time out – mogelijkheid in de gemeenschapsinstelling

Om de aard en de frequentie van het gebruik van time out tijdens de GKRb in kaart te kunnen brengen, baseerden we ons op de antwoorden op volgende vragen uit de survey:

“Werd gebruik gemaakt van time out in de gemeenschapsinstelling?”- vragenlijst voorzieningen / gemeenschapsinstellingen

“Werd gebruik gemaakt van andere time out – mogelijkheden?” – vragenlijst voorzieningen

De antwoorden op deze vragen werden gecodeerd aan de hand van vier onderscheiden categorieën:

- gebruik van de time out – mogelijkheid in de gemeenschapsinstelling tijdens de GKRb ('time out in GI');⁸
- gebruik van de time out – mogelijkheid in de gemeenschapsinstelling én gebruik van time out buiten de gemeenschapsinstelling tijdens de GKRb ('time out in GI én andere');
- geen gebruik van time out tijdens de GKRb ('neen');
- gebruik van time out buiten de gemeenschapsinstelling tijdens de GKRb ('time out buiten GI').⁹

⁸ Onder 'time-out in GI' werden die antwoorden verstaan waarbij het echt om een time-out periode in de gemeenschapsinstelling ging in functie van de continuering van de GKRb, en niet om een heropname in de gemeenschapsinstelling omwille van de stopzetting van die GKRb.

⁹ Onder 'time-out buiten GI' werden volgende antwoorden verstaan:

- opname in de voorziening als time-out voor het thuis wonen;
- kort verblijf bij familieleden of projectmedewerkers, bedoeld als time-out;
- korte psychiatrische opname, als time-out bedoeld;

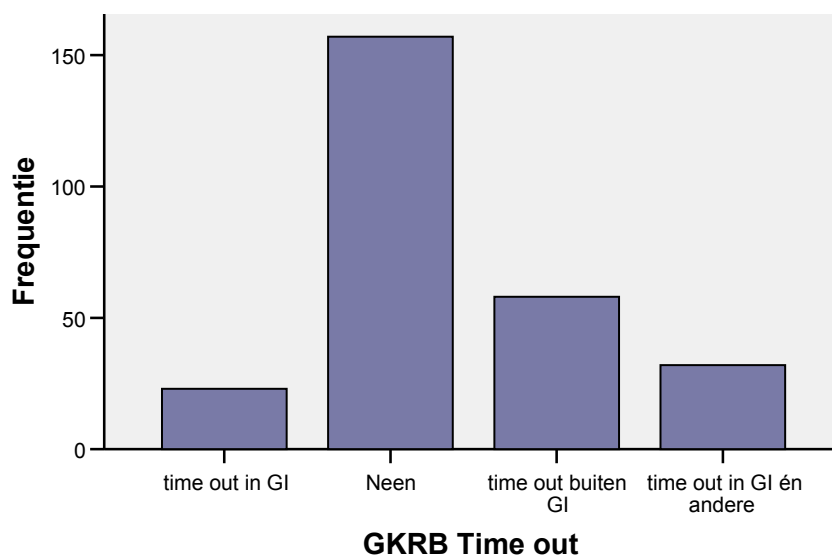
Wanneer we op basis van de ingevoerde data een frequentietabel genereren, komen we tot de vaststelling dat de time out – mogelijkheid in de gemeenschapsinstelling in 20,4% van de onderzochte GKR B's werd gebruikt.

Gebruik van time out tijdens de GKR B

		Frequentie	Procent	Valide Procent
	time-out in GI	23	8,5	8,5
	Neen	157	57,7	58,1
	time-out buiten GI	58	21,3	21,5
	time-out in GI én andere	32	11,8	11,9
	Total	270	99,3	100,0
Ontbrekende waarden	8	2	,7	
Totaal		272	100,0	

Figuur 26: gebruik van time out tijdens de GKR B

Hiervan betrof het in 11.8% een GKR B-traject waarbij zowel gebruik werd gemaakt van een time out in de gemeenschapsinstelling als een periode van time out buiten de gemeenschapsinstelling. 21.3% van de onderzochte GKR B's kenmerkt zich door één of meerdere time out(s) enkel buiten de gemeenschapsinstelling. Voor 57.7% van de jongeren verliep de GKR B zonder onderbreking door een periode van time out.

Figuur 27: Gebruik van time out tijdens GKR B

-
- kortdurend PEL-project als time-out omwille van het vastlopen van de begeleiding;
 - time-out in ander gastgezin tijdens buitenlandse ontheming.

Opnieuw zien we grote verschillen tussen voorzieningen onderling qua voorkomen van time out in de GKRB's die zij uitvoerden in de periode 2002-2006. Onderstaande kruistabel laat ons toe voorzieningen zowel onderling als ten opzichte van het algemeen gemiddelde time out-gebruik te gaan positioneren. We willen hierbij beklemtonen dat we niet zonder meer normatieve uitspraken kunnen noch willen verbinden aan het méér of minder beroep doen op een time out tijdens de begeleiding. Onderstaande cijfergegevens kunnen wel de basis vormen voor (zelf)reflectie en discussie, waarbij de eventuele oorzaken van de grote verschillen kunnen uitgeklaard worden. We denken hierbij aan mogelijke verschillen in draagkracht van de voorzieningen (bijvoorbeeld het al dan niet beschikken over interne time out – mogelijkheden), het systematisch doorverwijzen van de 'moeilijkste' jongeren naar bepaalde voorzieningen, voorzieningspecifieke accenten en keuzes in de uitvoer van de begeleiding, ...

Voorziening * GKR B Time-out Kruistabel

		GKR B Time-out				Totaal
		time-out in GI	Neen	time-out buiten GI	time-out in GI én andere	
Voorziening VZ Oranjestad	Aantal	1	8	6	7	22
	% binnen voorziening	4,5%	36,4%	27,3%	31,8%	100,0%
VZ Van der Meer	Aantal	2	7	3	4	16
	% binnen voorziening	12,5%	43,8%	18,8%	25,0%	100,0%
VZ VZW Sporen/Water	Aantal	1	20	4	1	26
	% binnen voorziening	3,8%	76,9%	15,4%	3,8%	100,0%
VZ Pieter Simenon	Aantal	3	36	11	2	52
	% binnen voorziening	5,8%	69,2%	21,2%	3,8%	100,0%
VZ Cirkant-Neerhof	Aantal	1	13	4	3	21
	% binnen voorziening	4,8%	61,9%	19,0%	14,3%	100,0%
VZ Hadron	Aantal	0	11	4	5	20
	% binnen voorziening	,0%	55,0%	20,0%	25,0%	100,0%
VZ RKJ De Sleutel Eek	Aantal	4	8	12	5	29
	% binnen voorziening	13,8%	27,6%	41,4%	17,2%	100,0%
VZ Maria Goretti	Aantal	0	6	3	0	9
	% binnen voorziening	,0%	66,7%	33,3%	,0%	100,0%
VZ De Kantel	Aantal	0	9	3	1	13
	% binnen voorziening	,0%	69,2%	23,1%	7,7%	100,0%
VZ De Wissel	Aantal	5	12	2	1	20
	% binnen voorziening	25,0%	60,0%	10,0%	5,0%	100,0%
VZ Wingerdbloei	Aantal	6	25	4	0	35
	% binnen voorziening	17,1%	71,4%	11,4%	,0%	100,0%
VZ Stappen	Aantal	0	2	2	3	7
	% binnen voorziening	,0%	28,6%	28,6%	42,9%	100,0%
Totaal	Aantal	23	157	58	32	270
	% binnen voorziening	8,5%	58,1%	21,5%	11,9%	100,0%

Figuur 28: Vergelijkend overzicht van de voorzieningen en hun gebruik van time out

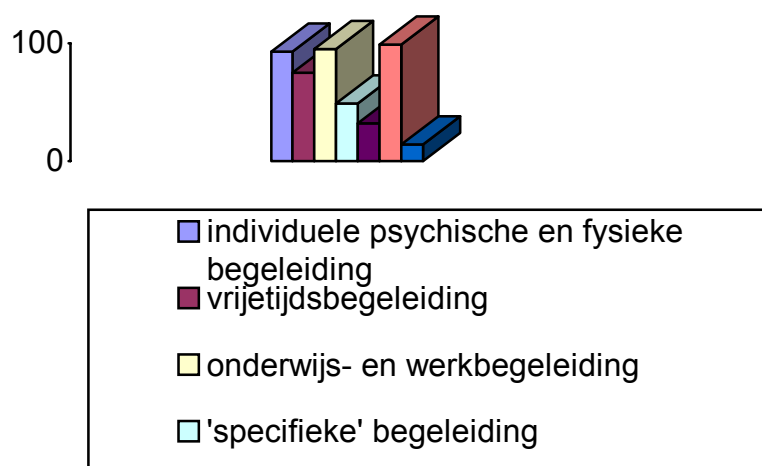
Door de percentages in de onderste rij, de algemene gemiddelden, als referentiepunt te nemen, kunnen we een aantal zaken concluderen op basis van bovenstaande tabel. Zo blijkt dat waar gemiddeld in 58.1% van de GKR B's géén gebruik werd gemaakt van time out, dit percentage in VZW Sporen oploopt tot 76.9%. Andere voorzieningen waar minder dan gemiddeld gebruik werd gemaakt van time out tijdens de GKR B's, zijn Wingerdbloei, De Wissel, De Kantel, VZW Binnenstad Maria Goretti, Cirkant-Neerhof en Jongerenwerking Pieter Simenon. Stappen, Van der Meer en het

Oranjestad zijn dan weer de voorzieningen die verhoudingsgewijs het meest gebruik maken van de time out – mogelijkheid in de gemeenschapsinstelling, al dan niet gecombineerd met ook andere vormen van time out.

Toetsing leert ons dat er geen samenhang kan aangetoond worden tussen geslacht van de jongere en het invoeren van de time out – mogelijkheid.¹⁰

3.2.4.4 Inhoud van de begeleiding

Analyse van de data levert volgende gegevens op met betrekking tot het soort begeleiding dat jongeren ontvingen: individuele psychische en fysieke begeleiding maakte deel uit van 93% van de GKRBS, vrijetijdsbegeleiding speelde een rol in 75% van de GKRBS-trajecten, 95% van de jongeren werd tijdens hun GKRBS begeleid op vlak van onderwijs en werk, 49% van de GKRBS omvatte ‘specifieke’ begeleiding (voornamelijk op vlak van problematisch druggebruik), 32% van de jongeren werd tijdens de GKRBS begeleid naar Begeleid Zelfstandig Wonen, 99% kreeg contextbegeleiding en een buitenlands onthemingsproject vormde in 13.6% een onderdeel van de GKRBS.

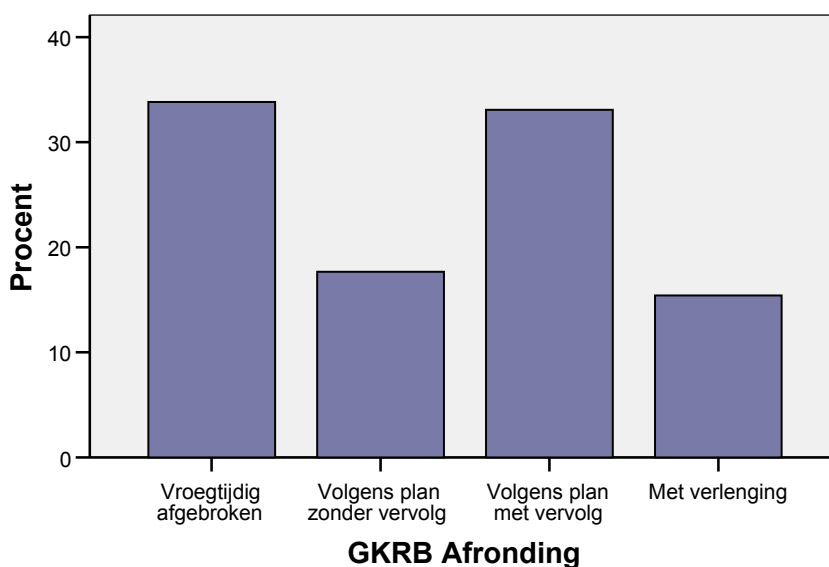
Figuur 29: inhoud van de GKRBS

Deze cijfers bevestigen dus de omschrijving van GKRBS als een ‘brede’ vorm van begeleiding die inhaakt op verschillende levensterreinen indien nodig en zich daarbij zeer sterk richt op de context van de jongere. Het onthemingsproject vormt enkel bij

¹⁰ $\chi^2 = 6.037, p = 0.110 > \alpha = 0.05$

Wingerdbloei een min of meer vast onderdeel van de GKRb. Andere voorzieningen maken hier doorgaans geen gebruik van en vullen de begeleidingsperiode op een andere – al dan niet voorzieningspecifieke - manier in, bijvoorbeeld door de jongere de kans te bieden deel te nemen aan een Project Ervaringsleren.

3.2.4.5 Wijze van afronding

Figuur 30: Wijze waarop de GKRb is afgerond

Bovenstaande grafiek toont ons dat een flink deel van de GKRb's vroegtijdig werd afgebroken en dat de niet-voortijdig afgebroken begeleidingen in het merendeel van de gevallen werden afgerond met één of andere vorm van vervolfbegeleiding: hetzij onder de vorm van een verlengde GKRb, hetzij begeleiding onder een ander statuut (bijvoorbeeld Begeleid Zelfstandig Wonen). Uitgedrukt in cijfers levert ons dat volgende frequentietabel op:

GKRB Afronding

		Frequentie	Procent	Valid Percent
	Vroegtijdig afgebroken	90	33,1	33,8
	Volgens plan zonder vervolg	47	17,3	17,7
	Volgens plan met vervolg	88	32,4	33,1
	Met verlenging	41	15,1	15,4
	Total	266	97,8	100,0
Ontbrekende waarden	8	5	1,8	
	System	1	,4	
	Total	6	2,2	
Totaal		272	100,0	

Figuur 31: Frequentietabel van de wijze waarop de GKRB werd afgerond

Van alle GKRB's (N = 272) werd 33.1% voortijdig afgebroken. Enerzijds betreft deze groep die jongeren bij wie omwille van (herhaaldelijk) vluchtgedrag en/of wandaden een continuering van de GKRB onmogelijk of niet wenselijk blijkt, anderzijds betreft deze groep een minderheid van jongeren bij wie de begeleiding vroeger dan voorzien kan worden afgerond doordat de doelen reeds zijn bereikt. Van de begeleidingen die niet voortijdig werden afgebroken (n = 177) werd 17.3% afgerond volgens plan zonder vervolg. Voor ongeveer de helft van alle met GKRB begeleidde jongeren, is na 6 maanden verdere ondersteuning nog aangewezen en kan de GKRB niet zonder meer worden afgerond. Voor 15.1% van die jongeren werd een verlengde GKRB toegepast, voor 32.4% werd overgeschakeld op een andere vorm van begeleiding.

3.2.5 De evolutie van de jongeren op korte, middellange en lange termijn

3.2.5.1. Codering

In wat volgt onderzoeken we de vraag of er sprake is van een significante evolutie van de ingeschatte situatie van de jongeren op korte, middellange en lange termijn. Daarnaast zullen we ook nagaan op welke leefgebieden deze evolutie zich al dan niet voordoet.

Voorafgaand dienen we een aantal zaken op te merken. Een eerste opmerking betreft het feit dat de follow-up informatie waarop we ons baseren voor de analyses eerder beperkt is. Met follow-up informatie bedoelen we de ingeschatte situatie van de

jongeren 6 en 12 maanden na afronding van de GKRB. De jongeren van wie geen of onvoldoende gegevens bekend waren over hun situatie 6 en/of 12 maanden na de GKRB, werden uit de analyses gefilterd. We beschikten voor de situatie van de jongeren 6 en 12 maanden na de GKRB slechts in respectievelijk 173 en 103 cases over valide data. Aangezien de grootte van de steekproef invloed heeft op de generaliseerbaarheid en betrouwbaarheid van de gegevens, dienen we er ons bij de interpretatie van de gegevens bewust van te zijn dat de waargenomen evoluties niet noodzakelijk dienen te gelden voor de ganse groep GKRB-jongeren. De correlatiescore toont ons dat er sprake is van een positief verband tussen de algemene situatie van de jongere vóór de GKRB en na de GKRB.

Een tweede opmerking betreft de werkwijze die we hanteerden om de antwoorden te coderen. We dienden immers als onderzoekers de open antwoorden met betrekking tot de situatie van de jongeren te herleiden naar data die in SPSS kon ingevoerd worden, dit om de situatie vóór en na de GKRB statistisch te kunnen vergelijken. Alle antwoorden werden daartoe ingeschaald volgens een 7-punten-Likert-schaal¹¹, waarbij 1 de meest ongunstige situatie representeerde en 7 de meest gunstige situatie.

Deze inschaling gebeurde voor alle antwoorden omtrent de levenssituatie van jongeren, zowel op vlak van woonsituatie, gedrag, relaties, gezondheid als werk -en onderwijsvlak.

Wonen: 1) straat (zwerven, dakloos); gevangenis 2) voltijds verblijf in gesloten instelling 3) voltijds verblijf in open voorziening 4) thuis doch in een als labiel of negatief omschreven context, POS 5) deeltijds verblijf in een gesloten instelling - deels thuis 6) deeltijds verblijf in of (gezins)begeleiding door een open voorziening - deels thuis 7) thuis in een stabiele ondersteunende context.

¹¹ Er werd gekozen voor codering op intervalniveau omdat dit niveau een veelheid aan analyses toelaat. Door de antwoorden te laten coderen door verschillende personen en nadien de scores te vergelijken, kunnen we de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid nagaan. Op de aldus verkregen data voerden we de gepaarde t-toets uit om na te gaan of er sprake is van een significant verschil tussen de situatie vóór en na de GKRB. Op basis van deze toetsing stellen we vast dat de algemene inschatting van de situatie vóór de GKRB significant verschilt van de algemene gemiddelde situatie vlak na de GKRB, na 6 maanden en na 12 maanden.

Familiale e.a. sociale relaties: 1) familiale en andere sociale relaties problematisch (in het antwoord ligt de klemtoon op het problematische karakter van zowel de familiale als de andere sociale relaties. Onder ‘andere’ worden de relaties met vrienden en de omgang met (relevante) derden verstaan.) 2) familiale relaties problematisch (in het antwoord ligt de klemtoon op het problematische karakter van de relaties in familiale context.) 3) andere sociale relaties problematisch (in het antwoord ligt de klemtoon op het problematische karakter van de relaties met anderen buiten de familiale context. Ook het gebrek aan zulke relaties, met name wanneer het om een sterk geïsoleerd gezin gaat, wordt als problematisch gecodeerd.) 4) neutraal (de relaties met familie en anderen worden niet overwegend als constructief of problematisch beschreven.) 5) andere sociale relaties constructief (uit het antwoord blijken vooral de positieve relaties met niet-familieleden.) 6) familiale relaties constructief (uit het antwoord blijken vooral de positieve relaties met familieleden) 7) familiale en andere sociale relaties constructief (in het antwoord worden zowel de familiale als andere relaties voorgesteld als zijnde constructief.)

Sociaal gedrag: 1) MOF (diefstal, verkrachting, ‘feiten’,...) 2) normoverschrijdend gedrag (contacten met politie, fysieke agressie, frequent spijbelen, zwaar problematisch druggebruik...) 3) sociaal overschrijdend gedrag (fugues, impulsieve daden, verbale agressie, automutilatie, druggebruik ...) 4) neutraal (gedrag wordt noch als antisociaal, noch als constructief omschreven) 5) intentie tot constructief gedrag (uit het antwoord blijkt dat de jongere op vlak van relaties met familie/anderen de intentie tot beterschap heeft. Mogelijke voorbeelden hiervan: het voornemen om het contact met iemand te herstellen, het voornemen om afstand te nemen van delinquente peers, ...) 6) constructief gedrag (uit het antwoord blijkt dat de jongere zich constructief gedraagt op vlak van relaties met familie/anderen. In vergelijking met (5) wordt hier niet de ‘intentie tot’ beschreven, maar wordt het eigenlijke gedrag van de jongere als constructief beschouwd (bijvoorbeeld jongere gaat niet meer om met delinquente peers, jongere heeft veel aan de band met grootmoeder, ...) 7) constructief gedrag en positieve acties (bijvoorbeeld sociaal engagement, zich inzetten om niet alleen een situatie te behouden maar ze ook te verbeteren)

Fysieke en psychische gezondheid: 1) zowel fysiek als psychisch ongezond 2) voornamelijk psychisch ongezond (bijvoorbeeld psychiatrische klachten) 3)

voornamelijk fysiek ongezond (bijvoorbeeld suikerziekte, ontweningsverschijnselen, ...) 4) neutraal 5) in het antwoord wordt de jongere als fysiek gezond omschreven; de psychische gezondheid komt niet aan bod 6) in het antwoord wordt de jongere als psychisch gezond omschreven; de fysieke gezondheid komt niet aan bod 7) fysiek én psychisch gezond

Onderwijs-werksituatie: 1) de jongere volgt geen onderwijs en heeft geen werk 2) de jongere volgt onderwijs en/of heeft werk, maar de situatie op dit vlak wordt als problematisch omschreven (bijvoorbeeld diefstal op school/werk, consequent spijbelgedrag...) 3) klachten (bijvoorbeeld spijbelgedrag af en toe, asociale houding op school, gebrek aan motivatie...) 4) neutraal 5) constructieve intenties met betrekking tot de onderwijs- en/of werksituatie (bijvoorbeeld jongere neemt zich voor om zich in te schrijven voor cursus, jongere is gemotiveerd om job te behouden, ...) 6) constructief gedrag (bijvoorbeeld: jongere volgt leercontract en houdt zich aan de afspraken, jongere heeft zelf vakantiejob gevonden) 7) reële toekomstperspectieven en/of uitermate constructief gedrag (jongere krijgt vast contract, jongere is 'modelleerling', ...).

3.2.5.2. Evolutie algemeen

De algemeen gemiddelde situatie van de jongeren evolueert van een als eerder ongunstig ingeschaalde situatie (gemiddelde = 2.5468) naar een als eerder neutraal tot gunstig omschreven situatie vlak na de GKRB (gemiddelde = 4.5120). Deze positieve trend zet zich door voor wat betreft de algemene gemiddelde situatie van de jongeren 6 maanden en 12 maanden na de GKRB. De gemiddelde inschaling van de situatie van de jongere bedraagt daar respectievelijk 4.6738 en 4.8786. Concluderend kunnen we dus stellen dat de algemene situatie van de GKRB-jongeren positief evolueert op korte, middellange en lange termijn.

Wanneer we spreken over de 'algemene situatie van de GKRB-jongeren' dienen we er ons wel van bewust te zijn dat toetsing aantoont dat er een verschil is tussen de gemiddelde pre-condities van jongens en meisjes. De gemiddelde algemene situatie

van jongens vóór de GKRB (gemiddelde = 2.47) wordt negatiever ingeschat dan die van meisjes (gemiddelde = 2.68).¹²

De metingen op latere tijdstippen (vlak na de GKRB, na 6 maanden en na 12 maanden) leveren echter geen significante verschillen meer op tussen de gemiddelde algemene situatie van meisjes en jongens. Dat neemt niet weg dat de situatie van meisjes op alle tijdstippen van meting beter wordt ingeschat dan die van jongens.

We kunnen ons de vraag stellen of de eerder vastgestelde positieve evolutie van de algemene gemiddelde situatie van de GKRB-jongeren zich op elk leefgebied voordoet, of specifiek is voor slechts één of enkele deelgebieden waar GKRB dan mogelijks een effect op heeft. We analyseren daarom bijkomend de pre- en postgegevens van elke jongere voor elk bevraagd levensdomein afzonderlijk.

3.2.5.3 Evolutie op vlak van de woonsituatie

Er bestaat een significant verschil tussen de woonsituatie pre-GKRB en de woonsituatie zoals die wordt ingeschat vlak na de GKRB, na 6 maanden en na 12 maanden.¹³

Wanneer we de gemiddelde inschaling van de woonsituatie op de vier verschillende tijdstippen van naderbij gaan bekijken, dan zien we dat er zich een positieve evolutie aftekent: waar de woonsituatie van de jongeren voor de GKRB gemiddeld nog een score van 3.91 toegemeten krijgt, evolueert die score uiteindelijk naar 5.69 wanneer we de woonsituatie 12 maanden na de GKRB bekijken. Uitgedrukt in meer ‘praktische terminologie’ wijst dit op een evolutie van een gemiddeld ‘labiele thuissituatie’ naar een gunstiger tot positief stabiele woonsituatie op korte, middellange en lange termijn.

We merken wel op dat we slechts van 103 jongeren over valide informatie beschikken om een uitspraak te kunnen doen over hun woonsituatie 12 maanden na hun

¹² De t-toets voor onafhankelijke steekproeven toont aan dat het hier om een significant verschil gaat: $F = 0.177$, $p = 0.021 < \alpha = 0.05$

¹³ voor de drie situaties is $p = 0.000 < \alpha = 0.05$

begeleiding. De oorzaken van het ontbreken van follow-up informatie zijn ons niet bekend, maar kunnen ons inziens zowel op een positieve als negatieve evolutie bij de jongere duiden. Of de situatie van jongeren en hun context is in die mate gestabiliseerd dat er na 12 maanden geen contact met verwijzer, gemeenschapsinstelling of voorziening meer is, óf de jongeren ontlopen de hulpverlening doch kennen nog dezelfde problematische situatie.

Het berekenen van de gemiddelde woonsituatie vóór de GKRB voor enkel die jongeren van wie we na 12 maanden nog over follow-up informatie beschikken, leidt tot een hogere uitkomst van de gemiddelde woonsituatie voor de GKRB (gemiddelde = 4.12) dan wanneer we de berekening maken voor gans de groep jongeren van wie we over die specifieke informatie beschikken (gemiddelde = 3.89). Dit lijkt er ons op te wijzen dat vooral een deel van de groep jongeren met een meer ongunstige woonsituatie het contact met de verwijzer, voorziening en gemeenschapsinstelling verloren zijn na de GKRB.

Verdere analyse leert ons dat de woonsituatie evolueert van een gemiddeld labiele thuissituatie naar een gunstigere woonsituatie vlak na de GKRB¹⁴ voor de helft van de jongeren die in een labiele thuissituatie verkeerden voorheen de GKRB. Zes maanden na de GKRB is dit het geval voor 72% van de jongeren¹⁵ en een jaar na de GKRB evolueert 83.7% naar een min of meer stabiele thuissituatie of wonen 83.7% van de jongeren toch op z'n minst deeltijds thuis of doen aan BZW.¹⁶ Conclusie: op vlak van wonen zien we een positieve evolutie op lange termijn.

3.2.5.4 Evolutie op vlak van relaties

Er bestaat een significant verschil tussen de ingeschatte situatie van de jongeren op vlak van sociale relaties vóór de GKRB en de situatie van diezelfde jongeren vlak na de begeleiding, maar ook 6 maanden en 12 maanden na afronding van de GKRB.¹⁷

Nauwkeuriger analyse leert ons dat de positieve evolutie van een als problematisch omschreven situatie naar een als constructiever beschreven situatie geldt voor bijna

¹⁴ Chi Square = 25.61, $p < 0.05$

¹⁵ Chi Square = 15.4, $p < 0.05$

¹⁶ Chi Square = 11.65, $p < 0.05$

¹⁷ toetsing van de meetwaarden op elk tijdstip geeft $p = 0.00 < \alpha = 0.05$

drie vierden van de jongeren vlak na de GKRB.¹⁸ Zes maanden na de GKRB is dit slechts voor de helft van de jongeren geldig.¹⁹ Eén jaar na de GKRB tekent zich voor een vierde van de jongeren echter opnieuw een meer negatieve evolutie af.²⁰ Jongeren die voorheen de GKRB constructieve relaties kenden, behouden deze gunstige positie vlak na de GKRB (78.3%), 6 maanden (76.9%), tot een jaar na de GKRB (100%).

Wij concluderen hieruit dat een positieve evolutie op vlak van familiale en andere sociale relaties zich vooral voordoet op korte termijn, dus vlak na de GKRB. Op lange termijn zien we dat dit positieve effect slechts geldt voor een deel van de jongeren. We moeten wel rekening houden met een mogelijke vertekening van deze follow-up-resultaten daar deze niet voor elke jongere even uitgebreid gekend waren en/of werden gerapporteerd, waardoor we ons voor de analyses moesten beperken tot een kleinere proefgroep²¹

3.2.5.5 Evolutie op vlak van gedrag

Het gedrag van de jongere vóór de GKRB verschilt significant van het sociaal/antisociaal gedrag vlak na de GKRB, 6 maanden en 12 maanden na de GKRB. De ongunstige beginsituatie evolueert voor een derde van de jongeren naar een als ‘socialer’ omschreven gedrag vlak na de GKRB²², 6²³ en 12 maanden na de GKRB.²⁴ Statistisch gezien is dus enkel de evolutie tijdens de GKRB zelf significant te noemen. Een derde van de jongere vertoont nu eens sociaal, dan weer asociaal gedrag vlak na de GKRB. Een derde van de jongere slaagt er tot een jaar na de GKRB niet in om zich op een als positief omschreven wijze te gedragen.

Conclusie: het gedrag van jongeren is:

- evoluerend naar constructiever gedrag voor 1/3 van de jongeren, dit tot 1 jaar na de GKRB;

¹⁸ Chi Square = 15.78, $p < 0.05$

¹⁹ Chi Square = 8.03, $p < 0.10$

²⁰ Chi Square = 7.08, $p = 0.13$

²¹ Voor GKRB 268 jongeren, op einde GKRB 258, na 6 maanden 162 en na 12 maanden 95 jongeren.

²² Chi Square = -1.85, $p < 0.05$

²³ Chi Square = 1.92, $p = 0.38$

²⁴ Chi Square = 1.31, $p = 0.52$

- afwisselend problematisch en constructief gedrag voor 1/3 van de jongeren na de GKRB;
- blijvend problematisch gedrag tot 1 jaar na de GKRB voor 1/3 van de jongeren.

3.2.5.6 Evolutie op vlak van fysieke en psychische gezondheid

De ongunstige *fysieke en psychische gezondheidstoestand* voorheen de GKRB verschilt significant van de gezondheidstoestand vlak na de GKRB²⁵, 6 maanden²⁶ en een jaar na de GKRB.²⁷

De eerder ongunstige gezondheid van jongeren voorheen de GKRB evolueert naar een meer gunstige toestand vlak na de GKRB voor een derde van die jongeren.²⁸ Eveneens een derde van de jongeren waarvan de fysieke en/of psychische gezondheid als ongunstig wordt beschreven in de pré-GKRB-fase, maken geen vooruitgang vlak na de GKRB. Zes maanden²⁹ na de GKRB blijft deze verdeling stabiel, maar 12 maanden na de GKRB³⁰ voelt de helft van die jongeren zich beter in zijn vel.

Conclusie: op vlak van psychische en fysieke gezondheid zien we een positieve evolutie voor een derde van de jongeren kort na de GKRB en dit effect verruimt zich tot de helft van de jongeren op langere termijn.

3.2.5.7 Evolutie op vlak van onderwijs en/of werk

De problematische *onderwijs- en/of werkcarrière* voorheen de GKRB verschilt significant van de situatie vlak na de GKRB³¹, een half jaar na³² en een jaar na de GKRB.³³

²⁵ $t = -15.043, p < 0.05$

²⁶ $t = -12.196, p < 0.05$

²⁷ $t = -9.034, p < 0.05$

²⁸ Chi Square = 32.04, $p < 0.05$

²⁹ Chi Square = 25.02, $p < 0.05$

³⁰ Chi Square = 8.75, $p < 0.10$

³¹ $t = -11.845, p < 0.05$

³² $t = -9.668, p < 0.05$

³³ $t = -7.124, p < 0.05$

De ongunstige carrière evolueert vlak na de GKRB voor bijna de helft (43%) van de jongeren naar een situatie met realistische toekomstperspectieven.³⁴ Een derde van de jongere verblijft in dezelfde ongunstige situatie als vlak vóór de GKRB. Een half jaar na de GKRB³⁵ en een jaar na de GKRB blijft deze situatie min of meer stabiel.³⁶

Conclusie: we zien op vlak van onderwijs of werk een positieve evolutie zowel op korte als op langere termijn voor 43% van de jongeren; voor 1/3 van de jongeren is er geen noemenswaardige evolutie merkbaar.

3.2.6 Samenvatting van de resultaten van de data-analyse

Via het survey-onderzoek bekwamen we uitgebreide gegevens over 272 jongeren en hun GKRB. Door de inzet van de voorzieningen, gemeenschapsinstellingen en verwijzers die participeerden aan dit onderzoek, konden we voor het kwantitatieve onderzoeksluik rekenen op een hoge responsgraad. De bevraging betrof die jongeren waarvan de GKRB werd opgestart in de periode 2002-2006.

De data leren ons in eerste instantie dat het aantal jongeren dat uit de gemeenschapsinstellingen stroomt via GKRB redelijk constant blijft. In 2002 betrof het slechts 44 jongeren, maar het project startte pas in de helft van het jaar. In 2003 en 2004 werden respectievelijk 74 en 87 GKRB begeleidingen opgestart en in 2005 stroomden 67 via een GKRB project uit de gemeenschapsinstelling. De uitstroom blijft dus redelijk constant met een (lichte) terugval in 2005.

Wat de kwaliteit van de begeleidingen betreft, bestond de groep jongeren over wie informatie bevroegd werd uit 60% jongens en 40% meisjes. Het merendeel van deze jongeren heeft de Belgische nationaliteit (92.6%) en het Nederlands als meest gesproken taal in de thuiscontext (89%). De leeftijd van 16 à 17 jaar blijkt de leeftijd te zijn waarop jongeren het vaakst worden aangemeld voor GKRB (76.6%). De GKRB wordt over de ganse periode beschouwd vaker toegepast bij MOFfers dan

³⁴ Chi Square = 12.30, $p < 0.05$

³⁵ Chi Square = 17.19, $p < 0.05$

³⁶ Chi Square = 9.62, $p < 0.05$

POSSers, maar recentelijk zien we dat het aandeel jongeren uit de categorie MOF daalt ten voordele van het aandeel jongeren uit de categorie POS. Jongeren die worden aangemeld voor GKRБ blijken doorgaans een rijkelijk gevuld hulpverleningsverleden te hebben.

Het engagement van de context bleek een doorslaggevend selectiecriteria in 62% van de gevallen. De daaropvolgende keuze voor een voorziening die de GKRБ zou uitvoeren bleek overwegend bepaald te worden door de geografische nabijheid van de voorziening (71.1%). Daarnaast vormden bestaande samenwerkingsverbanden tussen gemeenschapsinstelling en voorziening (41.5%) en het vrij zijn van een plaats in de voorziening (30.4%) criteria waarmee bij aanmelding voor GKRБ werd rekening gehouden.

Uit de analyse van uitstroom, instroom en verwijzing met betrekking tot de GKRБ, bleek dat gemeenschapsinstelling De Zande, met zijn twee afdelingen Ruiselede en Beernem, de grootste aanmelder was voor GKRБ. Jongerenwerking Pieter Simonon vormt met 19.1% de voorziening die in de periode 2002-2006 het grootste aantal GKRБ's uitvoerde. De Jeugdrechtbank van Antwerpen vormt in dit onderzoek de grootste verwijzer met 22.8% van het totale aantal GKRБ-doorverwijzingen. Opvallend was de regionale ongelijkheid qua spreiding van het aanbod. Onderstaande tabel geeft nog eens een overzicht per provincie van het aantal uitgevoerde GKRБ-projecten voor jongens en meisjes in de periode 2002-2006.

Provincie	Aantal uitgevoerde GKRБ-projecten voor jongens in de periode 2002-2006	Aantal uitgevoerde GKRБ-projecten voor meisjes in de periode 2002-2006
West-Vlaanderen	35	9
Oost-Vlaanderen	50	7
Antwerpen	0	72
Limburg	52	0
Vlaams-Brabant	27	20
Totaal	164	108

Figuur 32: regionale spreiding van de uitgevoerde GKRB's

Uit deze tabel blijkt dat Antwerpen enkel over een aanbod voor meisjes beschikt, en Limburg enkel over een aanbod voor jongens. Het Brussels Grootstedelijk Gewest, niet opgenomen in bovenstaande tabel, beschikt dan weer over geen enkele voorziening met een GKRB-erkenning.

Analyse van de gemiddelde duur van de GKRB leerde ons dat deze 6.6 weken bedraagt, wat significant langer is dan de vooropgestelde 4 weken. Tussen de voorzieningen merken we echter grote verschillen op. De gemiddelde duur van de totale GKRB bedraagt 5.4 maanden. In 42% van de begeleidingen duurde de GKRB 6 maanden. In 15% van de onderzochte GKRB's werd de begeleiding verlengd. Het aantal verlengde GKRB's neemt volgens de cijfergegevens recentelijk toe. De totale duur van de GKRB is bij meisjes gemiddeld langer dan bij jongens, doch dit is geen significant verschil.

De mogelijkheid tot time out in de gemeenschapsinstelling werd in 20.4% van de onderzochte GKRB's benut. Voor 57.7% van de jongeren verliep de GKRB zonder onderbreking door een periode van time out. Opnieuw zien we grote verschillen tussen de voorzieningen onderling qua gebruik van time out, zowel in als buiten de gemeenschapsinstelling.

Analyse van de data met betrekking tot de wijze waarop de GKRB werd afgerond, leerde dat in ongeveer de helft van alle begeleidingen na 6 maanden de hulpverlening nog niet kon stopgezet worden en een verlenging van de GKRB of een overstappen op een andere vorm van begeleiding nodig was.

Uit de data-analyse kunnen we concluderen dat de algemene gemiddelde situatie van de GKRB-jongeren een positieve evolutie vertoont in vergelijking met de inschatting van de situatie van de jongeren vóór de GKRB. We baseren ons hiervoor op de wijze waarop hulpverleners de situatie van de jongere omschrijven vóór en vlak na de GKRB, na 6 maanden en na 12 maanden. De jongeren zelf werden dus niet getest met

betrekking tot hun levenssituatie. Hulpverleners schatten in dit onderzoek de situatie van meisjes systematisch als beter in dan de situatie van jongens.

Meer geconcretiseerd naar de verschillende levensdomeinen afzonderlijk, houdt deze evolutie het volgende in:

- op vlak van wonen een positieve evolutie op zowel korte, middellange als lange termijn;
- op vlak van familiale en andere relaties een positieve evolutie die zich vooral op korte termijn aftekent;
- geen éénduidig positieve evolutie op vlak van gedrag; slechts voor 1/3 van de jongeren zien we een evolutie naar ‘constructiever’ gedrag die stand houdt tot 12 maanden na de GKRB;
- op vlak van fysieke en psychische gezondheid zien we een positieve evolutie voor 1/3 van de jongeren vlak na de GKRB, en dit effect verruimt zich tot 1/2 van de jongeren op langere termijn;
- op vlak van onderwijs en werk zien we dat er een positieve evolutie merkbaar is voor 43% van de jongeren zowel op korte als langere termijn; voor 1/3 van de jongeren wordt echter geen evolutie vastgesteld.

Uit het bovenstaande zouden we kunnen concluderen dat de situatie van jongeren algemeen gezien voor en na de GKRB duidelijke verschillen vertoont, en dat er sprake is van een positieve evolutie. Dit verschil, of effect, enkel wijten aan GKRB is iets waar we ons voor moeten behoeden. Het onderzoek zoals het is gevoerd liet ons immers niet toe de vergelijking te maken met een controlegroep, noch was de follow-up informatie waarover we konden beschikken van die aard dat we sluitende uitspraken kunnen doen over wat al dan niet als het effect van de GKRB mag beschouwd worden. Toch bieden bovenstaande cijfergegevens ons een indicator voor de werkzaamheid van de GKRB, zeker wanneer we deze gegevens combineren met de resultaten van de focusgroepen en de wijze waarop jongeren en hun ouders zelf de begeleiding ervaarden. Dit laatste komt aan bod in het volgende hoofdstuk van dit rapport.

4. BELEVINGSONDERZOEK

4.1 Methodologie

4.1.1 Inleiding

Een onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van een vorm van hulpverlening als GKRB die gedurende een aantal maanden zo ingrijpt in het leven van jongeren en hun context, mag ons inziens niet voorbijgaan aan de wijze waarop deze laatsten die begeleiding hebben ervaren. Het belang van een exploratie van de beleving van jongeren en hun ouders werd ook door de betrokken hulpverleners naar voren geschoven. Er werd daarom besloten om de resultaten van de focusgroepen en het survey-onderzoek aan te vullen met gegevens die de beleving van de jongeren en hun ouders concreet zouden illustreren. Meer specifiek was het onze bedoeling om een zicht te krijgen op hoe zij zich tegenover (aspecten van) de GKRB verhouden:

- Welke verwachtingen hadden zij, en in welke mate werden deze al dan niet ingelost?
- “Heeft deze intensieve vorm van begeleiding iets veranderd in het leven/de beleving van de jongere en diens context?
- Wat zijn in hun ogen de kenmerken van goede ondersteuning en in welke mate voldeed de GKRB aan deze criteria?

4.1.2 Keuze van het onderzoeksopzet

Bovenstaande doelstelling resulteerde in de beslissing om een exploratief kwalitatief onderzoek op te zetten, met als doel een zicht te krijgen op de wijze waarop de jongeren en hun naaste steunfiguren de GKRB ervaren hadden. Kwalitatief, want we gaan immers niet op zoek naar hard cijfermateriaal, maar eerder naar de persoonlijke mening van de betrokkenen over de GKRB. Zowel de focusgroep als onderzoeksmethode als face-to-face-interviews zijn voorbeelden van kwalitatief onderzoek. Kwalitatieve onderzoekstechnieken zijn uitermate geschikt ter voorbereiding van kwantitatief onderzoek (bijvoorbeeld om na te gaan welke informatie bij wie te vinden is), of ter verdieping van kwantitatieve onderzoeksgegevens. Het doel van kwalitatieve onderzoekstechnieken is een beeld krijgen van waarden, motivaties en attitudes van respondenten (Schuyten, 2001). We kozen ervoor om op basis van individuele interviews een beeld te construeren van de

beleving van enkele jongeren en ouders met betrekking tot de GKRB. Deze manier van informatie verzamelen is bij uitstek geschikt om inzicht te krijgen in de manier waarop mensen nadenken over bepaalde zaken en welke betekenis zij daar aan geven. Om dit soort complexe processen te verhelderen is onderzoek in de diepte nodig, niet in de breedte. Vandaar onze keuze voor diepte-interviews bij een eerder beperkte proefgroep.

4.1.3 Onderzoekspopulatie, instrument en bevraging

Via de voorzieningen werd op zoek gegaan naar jongeren en ouders/steunfiguren die een GKRB achter de rug hadden en bereid werden gevonden daarover hun ervaringen met ons te delen in functie van het onderzoek. De onderzoekster bezorgde daartoe aan de voorzieningen een brief ter uitnodiging van de jongeren en hun steunfiguren om deel te nemen aan dit onderzoek (zie bijlage). Met de medewerking van de voorzieningen werd aldus een lijst bekomen van jongeren en ouders die wensten te participeren aan het belevingsonderzoek. Deze personen werden telefonisch gecontacteerd met de vraag óf en waar een gesprek kon doorgaan. Doorgaans verkozen de respondenten om het interview bij hen thuis te laten doorgaan. Van alle gecontacteerden was een 15-tal personen uiteindelijk bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Met vier personen daarvan bleek het maken van een afspraak praktisch niet haalbaar. Eén jongere kwam meermaals niet opdagen op het afgesproken moment, waardoor werd afgezien van verdere pogingen om het interview te laten doorgaan. Uiteindelijk vonden er gesprekken plaats met 4 jongeren en 6 mama's, waarvan twee keer de jongere en de mama uit eenzelfde gezin bereid werden gevonden om deel te nemen aan het onderzoek.

Alle gesprekken vonden plaats tijdens mei en juni 2006. Hierbij werd telkens gebruik gemaakt van een interviewschema (zie bijlage) om de gesprekken te structureren rond een aantal thema's. Er werd gekozen voor een half-gestructureerde vorm van interviewen: een aantal vaste vragen dienden als uitgangspunt voor een open gesprek, waarbij de jongere/ouder de ruimte kreeg om zelf aan te brengen wat als belangrijk werd ervaren en de interviewer indien nodig nog verder kon doorvragen.

Onderstaande topics vormden een vast gegeven tijdens de verschillende gesprekken:

- kennismaking met de GKRB;

- verwachtingen vóór de start van de GKRB;
- het verloop van de GKRB;
- GKRB versus andere vormen van begeleiding;
- situatie na de GKRB;
- mening over hulpverlening algemeen.

Voorafgaand aan het gesprek werd de toestemming gevraagd om het interview op band op te nemen, zodat wij nadien het volledige interview letterlijk konden reconstrueren voor de verwerking van de gegevens. Daarbij werd beloofd zowel bij de verwerking als bij de rapportage van de gesprekken de anonimiteit van de geïnterviewden ten allen tijde te verzekeren (*informed consent*), wat ook gebeurde (Baez, 2002).

4.1.4 Data-verwerking

Tijdens de verwerking van de resultaten werden de antwoorden van de verschillende interviews per thema gegroepeerd. Opvallende uitspraken rond bepaalde onderwerpen werden apart genoteerd. In deze 'ruwe' onderzoeksgegevens gingen we op zoek naar tendensen, uitspraken die meermaals terugkwamen, ... die we uiteindelijk konden gebruiken om een 'algemeen' beeld te schetsen van de beleving van de GKRB door jongeren en hun ouders. Om het perspectief van de geïnterviewden duidelijker naar voren te brengen, wordt de onderstaande bespreking van de resultaten geïllustreerd met citaten uit de interviews.

4.2 Resultaten

4.2.1 Op welke manier leerde men de GKRb kennen?

Zes jongeren en ouders die geïnterviewd werden, leerden de GKRb kennen als een ‘keuzemogelijkheid’ tussen óf nog langer verblijven in de gemeenschapsinstelling, óf via de instap in het GKRb-project de instelling kunnen verlaten en naar de thuiscontext of Begeleid Zelfstandig Wonen toe werken.

“Ik zat 3 maanden in Beernem, en mijn periode was bijna gedaan, maar ze vonden dat ik nog niet echt klaar was om naar huis te gaan dus hebben ze GKRb voorgesteld, voor verlenging. Ik heb er efkes goed over nagedacht. Ofwel was het een verlenging van 3 maanden in Beernem, ofwel was het anderhalve maand naar het buitenland en dan thuisbegeleiding. En dan was mijn keuze snel gemaakt en heb ik voor het project gekozen. Het was wel een schok omdat het natuurlijk in het buitenland was.”

Geen enkele geïnterviewde gaf de indruk onvoldoende geïnformeerd geweest te zijn over de consequenties van de GKRb en het engagement dat daarbij van de jongere en diens context verlangd werd. Eén jongere gaf wel te kennen dat het onthemingsproject dat voor haar deel uitmaakte van de GKRb zwaarder woog dan verwacht, al was ze achteraf tevreden over de ervaring. Een aantal personen beklemtoonden nadrukkelijk dat de ‘regels’ duidelijk werden uitgelegd en dat men wist aan wat men zich kon verwachten. Er werd grondig samen gezeten met alle betrokkenen, waarbij één moeder het als uitermate positief heeft ervaren dat ze hierdoor een aanspreekpunt kreeg in de persoon van de hulpverlener die de GKRb zou opvolgen.

4.2.2 Was men meteen akkoord om met de GKRb te starten? Waarom wel/niet?

“Dat was toch eerder een aanvoelen met die persoon waardoor ik dat een goed voorstel vond. Ik had toch direct een positief gevoel, ook omdat het duidelijk werd voorgesteld en er meteen werd gezegd dat ge er uwe zeg kon doen en dat er openheid was. Ik kreeg alles meegedeeld wat er was. Daar had ik toch wel op vorige plaatsen mijn bedenkingen over, naar openheid toe. Ik voelde dat aan met die persoon en dat is nadien ook zo bevestigd.”

Geen enkele persoon die geïnterviewd werd had bezwaar tegen het starten van deze begeleidingsvorm. De keuze om in het GKRB-project te starten werd gemotiveerd met zowel positieve als negatieve redenen. Doorslaggevend voor de motivatie bleek bijvoorbeeld de beloofde intensiteit van de begeleiding, het gevoel van ouders er niet meer alleen voor te staan en betrokken te zullen worden bij wat met hun kind gebeurt, het ervaren van het vooruitzicht van een onthemingsperiode als een ‘opluchting’, de klemtoon die gelegd werd op het werken aan een betere band tussen jongere en gezin, ... De jongeren die aan het woord kwamen zagen GKRB vooral als een te verkiezen alternatief voor het verblijf in de gemeenschapsinstelling.

De belofte dat time out een mogelijkheid was indien nodig, was voor twee ouders een noodzakelijke voorwaarde om hun kind terug in de thuiscontext op te nemen. Zij zagen dit anders niet echt zitten uit schrik dat het fout zou lopen thuis en ze geen beroep zouden kunnen doen op de instelling om hun kind terug op te nemen.

4.2.3 Verwachtingen vóór de GKRB

Uit dit beperkte aantal gesprekken bleek dat vooral de ouders bepaalde verwachtingen koesterden ten aanzien van de GKRB, gaande van een kernachtig “vooruitgang, op eender welk vlak en hoe miniem ook”, tot grotere en/of meer concrete verwachtingen.

“Tja, ge hebt altijd verwachtingen die specifiek rond uw kind gaan, maar dat had niet zo direct te maken met die vorm. Ge wilt natuurlijk dat uw kind vooruit geraakt, dat ge zelf uit die tunnel geraakt... Dat mensen u daarmee kunnen helpen.” (uit een gesprek met een ouder)

“Mijn doelstelling, of hoop, was eigenlijk dat haar ogen gingen open gaan hé.” (uit een gesprek met een ouder)

Eén ouder geeft aan dat bij de start van de GKRB het vertrouwen in deze vooruitgang groter was dan bij eender welk soort hulpverlening uit het verleden. Dit groter vertrouwen had alles te maken met de persoon van de begeleider, met wie het blijkbaar klikte en een grote openheid mogelijk was. De mama voelde zich betrokken en gerespecteerd, wist zich te allen tijde gesteund en had het gevoel dat er deze keer écht gewerkt werd aan de situatie.

Wanneer jongeren naar het buitenland gestuurd worden voor een onthemingsperiode betekent dit voor sommige ouders een moment van ademruimte, waarbij men de verwachting had dat dit buitenlands verblijf weg van alles de ogen van de jongere zou openen.

“Dat van dat buitenland vond ik wel de beste oplossing doordat ze anders toch direct terug naar die oude vrienden zou trekken hé. Nu was ze weg van huis voor een ganse tijd en wij wisten ook dat ze daar moest werken en zo. Anders ging zij toch direct op hetzelfde pad zitten als voordien. Ge verwacht toch dat als ze dan thuis komt dat ze een beetje gekalmeerd zal zijn.” (uit een gesprek met een jongere)

De jongeren zelf hebben op het moment dat de begeleiding start doorgaans geen grote verwachtingen. Antwoorden variëren van “Nee, geen verwachting”, naar “Gewoon, niet meer terug naar de instelling” of kortom “Het nu beter doen”.

Vanuit de begeleiding zelf werden er volgens de jongeren dan weer ‘andere’ verwachtingen gesteld in die zin dat jongeren niet echt het gevoel hebben dat men iets van ze verwacht zolang ze in de gemeenschapsinstelling zitten, buiten de regels volgen in de wetenschap dat ze anders bestraft worden. Door voor GKRB te ‘kiezen’ wist men dat er andere bedoelingen waren, dat men verwachtte dat de jongere positief zou evolueren. De gemeenschapsinstelling wordt door drie van de vier bevroegde jongeren eerder ervaren als een moment van stilstand, een ‘internaat’ of ‘jeugdgevangenis als het ware waar je gewoon je tijd uitdoet. GKRB wekte meer het gevoel op van een verwachte evolutie naar een andere situatie. De dingen worden er blijkbaar mee in beweging gezet.

4.2.4 De GKRB

Vier van de geïnterviewden kwamen rechtstreeks of onrechtstreeks (als jongere of als ouder) in aanraking met de praktijk van een onthemingsproject in het buitenland als start van de GKRB. Deze onthemingsperiode werd door elke geïnterviewde als zeer positief ervaren. De geïnterviewde jongeren omschrijven het als een weg zijn van alles en daardoor op jezelf aangewezen zijn waardoor je wel móét een andere houding aannemen. Eén jongere werd enorm geraakt door het feit dat ze in haar gastgezin zomaar aanvaard werd om wie ze was, zonder vooroordelen omwille van haar

verleden. Eén van de geïnterviewde ouders had de onthemingsperiode vooral ervaren als “een moment om eens tot rust te komen, te bekomen van de turbulentie en terug goede moed te verzamelen voor de toekomst.”

Algemeen kunnen we stellen dat GKRB als uitermate positief beleefd werd door zowel de jongeren als de ouders die geïnterviewd werden. Meer specifiek werden daarbij onderstaande elementen aangehaald als de pluspunten van deze begeleidingsvorm:

- de nauwe(re) betrokkenheid van de ouders;
- de wetenschap in die periode steeds ergens terecht te kunnen;
- de duidelijkheid over de stappen die men wil zetten, waar men heen wil;
- de intensiviteit van de begeleiding;
- de vertrouwensband met de begeleiding.

Tijdens de interviews kwamen niet echt minpunten van de begeleiding aan bod, of het moet de opmerking van die ene jongere zijn die aangaf dat zij het gebrek aan contact met de thuisbasis tijdens haar onthemingsperiode als bijzonder lastig had beschouwd.

4.2.5 Wat onderscheidt GKRB van andere vormen van hulpverlening?

Jongeren en ouders somden een aantal kenmerken op die voor hen GKRB ‘anders’ maakten dan de andere vormen van hulpverlening waarmee zij reeds in contact kwamen: vooral de grotere intensiteit werd vaak beklemtoond, het samenwerken met het gezin en de één-aan-één-begeleiding die als zeer positief werd ervaren omdat er daardoor een positieve druk ervaren werd om vooruitgang te boeken.

“Anders van hulpverlening is er eigenlijk niet zodanig veel hé. ’t Was gelijk tot nu toe altijd maar babbelen, babbelen, babbelen en uiteindelijk werd er toch nooit, nooit, nooit iets gedaan. Ze zeiden wel vanalles, maar ze grepen niet in. Nu was er een planning en al, er gebeurden stappen in de goede richting.”(uit een gesprek met een ouder)

4.2.6 Hoe gaat het na de GKRB?

Van de 10 jongeren van wie de situatie rechtstreeks (via de jongere zelf) of onrechtstreeks (via het interview met de mama) bevroegd werd, blijkt het met 7

personen beter te gaan dan voor de periode van de GKRB. Twee ouders geven aan dat het contact tussen hen en hun kind tijdens de GKRB wel beter te noemen was, maar dat die band weer verwaterde eens de intensieve begeleiding afgelopen was. Drie van de vier geïnterviewde jongeren wijten hun ‘positieve verandering’ niet expliciet toe aan de GKRB maar aan zichzelf, het waren zij die eerst ‘de klik’ moesten maken opdat hulpverlening (eender welke vorm) iets teweeg kon brengen.

“Ge kunt moeilijk verwachten dat ze 24 uur op 24 iemand bij u gaan steken. Als ge wilt kunt ge altijd foute dingen doen. Ik denk altijd: de persoon zélf moet dat willen. Ik bedoel, er kunnen nog zoveel mensen goeie dingen met u voor hebben, als gij er zelf niet klaar voor zijt, dan zijt ge er zelf niet klaar voor. En dan kunt ge er wel mee praten, misschien wat helpen, maar ge moet er zelf toe komen om te zeggen “hier is de lijn getrokken”, vind ik. Die klik moet komen.”(uit een gesprek met een jongere)

Een aantal jongeren gaat er ook van uit dat het gewoon een fase was waar ze doorheen moesten, wat pubergedrag. Zonder ingrijpen vanuit de hulpverlening zouden ze ook wel terug op het rechte pad gekomen zijn. Een tweetal ouders menen dat het niet de vorm van de hulpverlening is die telt, maar de persoon die de hulpverlening biedt. Wanneer er vertrouwen is in die persoon en wanneer die persoon openheid creëert en ondersteuning biedt, dan zal die begeleiding werken.

Veranderingen die plaatsvonden worden dus niet (louter) toegeschreven aan de GKRB, doch allen spreken zich zéér positief uit over deze vorm van begeleiding en vinden dat dit moet blijven bestaan. Deze positieve houding ten aanzien van GKRB is er ook bij die ouders die eerder negatief staan ten opzichte van andere vormen van hulpverlening.

4.2.7 De mening over hulpverlening in het algemeen

Alle jongeren en ouders die deelnamen aan het interview kenden vóór de GKRB reeds andere vormen van (gezins)begeleiding en hadden hier doorgaans een uitgesproken mening over. Uit de gesprekken haalden we onderstaande lijst van uitspraken over wat volgens de geïnterviewden kenmerken zij van ‘goede’ hulpverlening versus ‘slechte’ hulpverlening:

‘Goede hulpverlening’ is volgens de geïnterviewden:

- “hulpverlening die aansluit bij de concrete situatie van mensen”
- “projecten die plaatsvinden in de werkelijke wereld i.p.v. achter de muren van een instelling”
- “projecten die de kinderen doen inzien dat er méér is dan het beperkte wereldje van slechte vrienden, druggebruik en criminaliteit”
- “hulpverlening die ervoor zorgt dat er een klik komt, die mensen ervan bewust maken dat het anders moet en kan”
- “begeleiding die je positief benadert in plaats van bestraffend en met vooroordelen omwille van je verleden”
- “hulpverlening die tegemoet komt aan je probleem maar die niet ongevraagd gaat opleggen hoe mensen moeten leven; hulpverlening moet advies geven maar mag je niet dwingen om iets te doen”
- “hulpverlening die een concrete, praktische oplossing biedt in plaats van enkel te praten over de dingen maar weinig te doen”
- “als er overlegd wordt met iedereen die betrokken partij is, zonder dat dat een verplichting is; er moet ook respect zijn voor ouders die er niet meer tegen kunnen”
- “hulpverlening gebaseerd op een vertrouwensband”

‘Slechte hulpverlening’ is volgens de geïnterviewden:

- “hulpverlening die je dwingt om bepaalde dingen te doen, zonder dat je erom gevraagd hebt of zonder dat je dat zelf nodig vindt”
- “hulpverlening waarbij je uit de echte wereld wordt weggehaald”
- “veel blabla maar weinig doen”
- “hulpverlening die ontbreekt op net die momenten waarop je je als ouder gesteund wilt voelen”

4.3 Besluit van het belevingsonderzoek

Het beperkt aantal geïnterviewde personen zorgt ervoor dat we hun beleving niet zonder meer mogen generaliseren naar de ganse groep van jongeren en ouders die een GKRB-project achter de rug hebben. Zo kunnen we ons bijvoorbeeld afvragen of personen die niet wilden deelnemen aan dit onderzoek, misschien minder goede ervaringen hadden met de GKRB. Toch menen we dat bovenstaande resultaten een waardevol zicht bieden op hoe de begeleiding door de betrokkenen ervaren werd aan de ‘ontvangerszijde’. Zowel jongeren als ouders tonen zich erg tevreden over de wijze waarop de begeleiding plaatsvond. Ook al bleken de positieve resultaten niet voor iedereen ook op lange termijn stand te houden, toch deed dat niets af aan het unaniem positieve oordeel over de GKRB an sich. De resultaten van dit belevingsonderzoek illustreren dus de appreciatie van deze begeleidingsvorm door de hulpverleners die aan het woord kwamen tijdens de focusgroepen.

5. NAAR EEN EVALUATIE-INSTRUMENT

5.1 Effectiviteitevaluatie versus efficiëntie-evaluatie

Evaluatie houdt in dat het geanalyseerde beleid vergeleken wordt met de vooropgestelde maatstaven, i.c. de gehanteerde maatstaven voor effectiviteit en efficiëntie. Effectiviteit en efficiëntie verwijzen naar een doelmatig beleid. De achterliggende redenering is dat een legitiem overheidsbeleid beantwoordt aan een maatschappelijke behoefte, i.c. het bevorderen van de uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen. Effectiviteit en efficiëntie kunnen hierbij op een gespannen voet staan tot elkaar. Het onderzoek naar de GKRB geeft deze spanning zeer illustratief weer.

De maatschappelijke behoefte onderliggend aan de GKRB-projecten is de vaststelling van een gebrekkige uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdzorg. Deze gebrekkige uitstroom wordt gezien als een maatschappelijk probleem, omdat hierdoor jongeren niet de gepaste begeleiding krijgen, terwijl andere jongeren vast blijven zitten in de hulpverlening. Uit het onderzoek blijkt een spanning tussen deze doelstelling en de realiteit van de hulpverlening: de GKRB beperken tot bevordering van de doorstroming houdt een risico in van een afomingseffect waarbij systematisch de jeugdigen die het minst risico lopen onvoldoende door te stromen geselecteerd worden voor GKRB. Het besef van dit afomingseffect leidt ertoe GKRB in te zetten als een laatste kans voor een als moeilijk ervaren groep jeugdigen – dit ligt in de lijn van de beoogde hulpverleningsdoelstelling, doch maakt de GKRB tot een uiteindelijk complexe, niet eenduidig te evalueren realiteit. Ook de ongelijke beschikbaarheid en bereikbaarheid van het aanbod bemoeilijken een eenduidige selectie van de doelgroep, en van de hierbij aansluitende evaluatie van de al dan niet bereikte effecten. Resultaat-evaluatie, waarbij vooral de relatie tussen de bereikte output en outcome in verhouding tot de vooropgestelde doelstellingen wordt geëvalueerd (Descamps, 1997) is in deze context niet mogelijk zonder afbreuk te doen aan de essentie van de hulpverlening, namelijk die ondersteuning proberen te geven die elke jeugdige, gegeven zijn/haar concrete situatie, nodig heeft.

Evaluatie in de context van de hulpverlening zal daarom vooral efficiëntie-evaluatie zijn, namelijk het nagaan of met de gegeven middelen de juiste hulpverlening ingezet wordt. Deze evaluatie kan zowel ex ante als ex post gebeuren (Bouckaert & Verhoest, 1996). Ex ante houdt de evaluatie een voorspellende vraag in; concreet betekent dit dat de vraag gesteld wordt of de kans reëel is dat met de gegeven middelen de vooropgestelde hulpverlening wordt ingezet. Ex post houdt in dat een verklarende vraag gesteld wordt; concreet betekent dit dat de vraag gesteld wordt of de vooropgestelde hulpverlening al dan niet ingezet werd en waarom dit al dan niet gebeurde. Het onderzoek naar de GKRB projecten houdt een ex post evaluatie in, die tegelijk de mogelijkheid biedt ex ante vragen scherper te stellen. Een eerste, algemene vaststelling is dat met de gegeven middelen de vooropgestelde hulpverlening ingezet wordt, en dat dit gebeurt op verschillende wijzen, naargelang de door de betreffende voorzieningen gehanteerde methodiek.

5. 2 Evaluatievragen

Het onderzoek stelde volgende evaluatievragen voorop :

- Voor welke hulpbehoeften wordt een GKRB ingezet?
- Op welke wijze worden eventuele selectiemechanismen verantwoord?
- Op welke wijze wordt de aansluiting van het aanbod bij de vraag van de jeugdige verzekerd?

Deze evaluatievragen vloeiden voort uit een analyse van de vooropgestelde doelstelling (doorstroming uit de gemeenschapsinstellingen) in relatie tot de algemene doelstelling van de hulpverlening (de bevordering van sociale integratie). De evaluatie omvat aldus volgende stappen: (a) wat is de algemene doelstelling van de hulpverlening? (b) hoe wordt deze doelstelling geconcretiseerd? (c) bepaling van de instrumenten tot realisatie van de doelstelling – i.c. GKRB als hulpverleningsinstrument, (d) bepalen van de relatie tussen instrument en doelstelling, inclusief de vraag of dit instrument op een juiste manier wordt ingezet.

(a) Sociale integratie als doelstelling van de hulpverlening

Het onderzoek ging uit van sociale integratie als doelstelling van de hulpverlening. Sociale integratie wordt begrepen als een beleidsdoelstelling, niet als een kenmerk van personen. Een goed hulpverleningsbeleid moet bijdragen tot sociale integratie, d.w.z. de mogelijkheden van de doelgroep tot participatie aan de samenleving verhogen (functionele dimensie), op een voor ieder lid van de doelgroep gelijke wijze (morele dimensie) en in aansluiting met de sociale en culturele ontplooiingsmogelijkheden van elke betrokkene (expressieve dimensie). De meting van een effectief en efficiënt hulpverleningsbeleid verwijst aldus naar de vergelijking tussen de situatie voor en na de inzet van het hulpverleningsproject ten aanzien van elk lid van de doelgroep afzonderlijk, én in hun onderlinge relatie. Instrumenten hiertoe zijn bijvoorbeeld de opmaak van boordtabellen, gebaseerd op nauwkeurige registratie van ingezette middelen, de doelstellingen ervan, en de bereikte veranderingen (zie bijvoorbeeld Bouckaert & Verhoest,1996). Zowel in dit onderzoek, als in de praktijk van de hulpverlening zijn deze instrumenten te veeleisend gegeven de hoge complexiteit van de hulpverlening; door deze veeleisendheid zijn de eraan verbonden kosten van middeleninzet ook erg hoog,

waarbij de vraag gesteld moet worden of het meten van de gegevens de baat van de verworven informatie niet overstijgt. Een techniek als bijvoorbeeld tijdsmeting is effectief in een evaluatiecontext, maar beantwoordt slechts zeer beperkt aan de hulpverleningsrealiteit, waarin registratie doorgaans ervaren wordt als een veeleisende opgave, die afbreuk doet aan de reeds beperkte hulpverleningstijd.

De optie is een evaluatie-instrument te ontwikkelen dat recht doet aan de evaluatievraag, doch rekening houdt met de hulpverleningscontext. Concreet betekent dit een instrument dat bijdraagt tot de transparantie van de hulpverlening, doch eenvoudig en werkbaar, en door hulpverleners als niet te tijdsintensief ervaren wordt.

(b) *Concretisering van de doelstelling sociale integratie naar de hulpverlening: de '5 B's' als maatstaven voor een juiste inzet van hulpverlening.*

In het onderzoek, en ook in het voorgestelde instrument, wordt vertrokken van een concretisering van sociale integratie als beleidsdoelstelling naar maatstaven, of basisvoorwaarden waaraan de hulpverlening moet voldoen, met name: bereikbaarheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid, bruikbaarheid en begrijpbaarheid.

Bereikbaarheid verwijst naar actieve inspanningen wat betreft ondermeer informatie en lokalisatie van het aanbod. *Beschikbaarheid* verwijst naar de vereiste elke hulpvraag minstens te horen, en aldus uit te sluiten dat mensen enkel voor vooraf bepaalde aanmeldingsproblemen beroep zouden kunnen doen op het hulpaanbod. *Betaalbaarheid* verwijst naar de eis van een redelijke verhouding tussen maatschappelijke voorwaarden en beschikbaarheid: de prijs moet betaalbaar zijn, gemeten naar economische maatstaven (financiële kostprijs), naar sociale maatstaven (opgeven privacy, investering in vertrouwensrelatie in formele hulp, ...) en naar persoonlijke maatstaven (verwachtingen naar disciplineren; mogelijkheden via de hulpverlening ook persoonlijke aspiraties te realiseren...). *Bruikbaarheid* verwijst naar het effect van de hulpverlening: wordt de beoogde verandering daadwerkelijk gerealiseerd, in welke mate, of worden integendeel contraproductieve effecten vastgesteld? *Begrijpbaarheid* verwijst naar de transparantie en tegensprekelijkheid van de hulpverlening, derwijze dat mensen hun situatie niet 'uit handen geven' doch er zelf mee beleid over kunnen voeren, en beter dan zonder beroep op de hulpverlening het geval was.

(c) GKR B als hulpverleningsinstrument

In het onderzoek werd nagegaan of, en op welke wijze de GKR B-projecten al dan niet aan de gestelde '5 B's' criteria voldoen. Dit leidde ondermeer tot de volgende vaststellingen:

Bereikbaarheid: het screeningsproces is niet altijd even duidelijk. Het onderzoek van de GKR B-projecten wijst in dit licht op het belang van het overleg tussen de gemeenschapsinstellingen en de voorzieningen als basis voor een goede instroom en screening van de doelgroep voor de GKR B.

Beschikbaarheid: het onderzoek wijst hier op de spanning tussen de formele selectiecriteria (haalbaarheid van een terugkeer in de context op zes maanden tijd) en de realiteit van beoogde doelgroep, voor wie het strikt hanteren van dit criterium, gegeven de concrete situatie waarin deze jongeren verkeren, als een uitsluitingscriterium zou fungeren.

Betaalbaarheid: het onderzoek wijst in deze op een aantal voorwaarden voor een succesvolle GKR B, zoals ondermeer de duidelijkheid over de inhoud van de begeleiding, en een goede inschatting van de draagkracht van de context.

Bruikbaarheid: het onderzoek wijst in deze op de sterktes van de GKR B: een intensief, integraal project op maat, met mogelijkheden tot flexibiliteit en gezamenlijke visieontwikkeling.

Begrijpbaarheid: de in het kader van dit onderzoek gevoerde gesprekken met jongeren en ouders geven – binnen de begrenzing verbonden aan het beperkte onderzoeksopzet, alleszins indicaties aan dat de GKR B als bruikbaar ervaren wordt

(d) Evaluatie van de GKR B als hulpverleningsinstrument

Een evaluatie kan intern en extern gebeuren. Een interne evaluatie houdt in dat de evaluatie gebeurt door de actoren die het project dragen, i.c. de gemeenschapsinstellingen, voorzieningen, de verwijzers en de betrokken jongeren en gezinnen die in een GKR B-project betrokken zijn. Een externe evaluatie houdt in dat externe actoren, zo bijvoorbeeld de subsidiërende overheid, de evaluatie doet. Het onderscheid is belangrijk omdat de doelstellingen van de evaluatie verschillend zijn naargelang het een interne of externe evaluatie betreft. Bij een interne evaluatie staat

een doelmatig projectbeleid voorop, waarbij de voortgang van het project bekeken wordt in het licht van de vragen naar nodige bijsturing en in te zetten middelen, en de verantwoording hiervan naar de subsidiërende overheid. Bij een externe evaluatie gaat het over de vraag over het al dan niet verantwoord is de mogelijke middeleninzet toe te wijzen aan het desbetreffend project; de toetsing van de effectiviteit en efficiëntie dient dan te gebeuren in vergelijking met het totale beleidsprogramma. Een externe evaluatie van de GKRB-projecten vergt aldus een evaluatie van het globale beleid inzake jeugdhulpverlening; deze vraag overstijgt de reikwijdte van dit onderzoek. Het onderzoek geeft in dit licht echter wel aan dat de GKRB in de praktijk ook gehanteerd wordt als een ‘laatste uitkomst’. Een externe evaluatie van de GKRB, inclusief de vereiste middeleninzet, kan niet los gezien worden van deze vaststelling.

Het onderzoek biedt voldoende gegevens tot uittekening van een intern evaluatie-instrument. Gegeven het gebleken belang van het overleg tussen de diverse actoren, wordt dit evaluatie-instrument gezien als een gesystemiseerd overzicht van evaluatievragen, te hanteren bij het gezamenlijk overleg over de GKRB.

5. 3. Een evaluatie-instrument

Zoals aangegeven wordt het instrument gezien als een gesystematiseerde procedure: een geheel van evaluatievragen, te hanteren bij het gezamenlijk overleg over de GKRB. De systematiek van het instrument sluit aan bij de vooropgestelde evaluatiecriteria (de '5 B's')

Het instrument is een instrument voor gezamenlijk overleg over de GKRB. Dit impliceert dat er modaliteiten voor dit overleg moeten worden vastgelegd tussen verwijzers, voorzieningen en de gemeenschapsinstellingen. Deze modaliteiten moeten ook worden afgestemd op de draagkracht van de hulpverlening. Zo kan gedacht worden aan een driemaandelijks overleg waarbij telkens een aantal afgesloten GKRB dossiers worden bediscussieerd en geëvalueerd.

Concreet betekent dit dat de onderstaande vragen richtsnoer zijn voor systematisering van het gesprek terzake; het gaat niet om een registratie-instrument dat extern aan de praktijk ingevuld moet worden. Belangrijk is dat de vragen allemaal overlopen worden, of m.a.w. dat elke vraag beantwoord wordt. De toelichting verwijst naar motieven en achtergronden bij de antwoorden, of m.a.w. de argumenten van waaruit de discussie gevoerd wordt.

Leidraad voor bespreking

A. BESCHIKBAARHEID

A.1.

- Kan onmiddellijk beroep gedaan worden op een GKRB-aanbod? ja/nee
- Kan op korte termijn beroep gedaan worden op een GKRB-aanbod? ja/nee

Toelichting:

A.2.

- De inzet van GKRB is verantwoord gezien
 - mogelijke terugkeer naar de context binnen 6 maand ja/nee
 - de nood aan intensieve begeleiding van de jongere ja/nee

Toelichting:

A.3.

- De keuze van de GKRB-voorziening wordt ingegeven door:
- de bekendheid van de jongere met de voorziening ja/nee
 - de bestaande samenwerking voorziening - G.I. ja/nee
 - de beschikbaarheid van een GKRB-plaats ja/nee
 - andere: ja/nee

Toelichting:

B. BEREIKBAARHEID

- Is er overleg tussen G.I. en voorziening ? ja/nee

Toelichting

- De intakeprocedure is < 4 weken ja/nee

Toelichting

- De time-out mogelijkheid wordt gebruikt ja/nee

Toelichting

C. BETAALBAARHEID

C.1

- Verloopt de medewerking met de minderjarige goed? ja/nee
- Verloopt de medewerking met de context goed? ja/nee
- Is de financiële kost draagbaar? ja/nee

Toelichting:

C.2.

- De verwachtingen van de minderjarige t.a.v. GKRB zijn gekend ja/nee
- De verwachtingen van de context t.a.v. GKRB zijn gekend ja/nee
- De ervaringen van de minderjarige m.b.t. GKRB zijn gekend ja/nee
- De ervaringen van de context m.b.t. GKRB zijn gekend ja/nee

D. BEGRIJPBAARHEID

D.1

- Het aanbod is duidelijk uiteengezet aan de minderjarige ja/nee
 - Het aanbod is duidelijk uiteengezet aan de context ja/nee
 - De minderjarige is gemotiveerd om mee te werken ja/nee
 - De context is gemotiveerd om mee te werken ja/nee
- Toelichting:

D.2.

- De begeleiding omvat:
 - individuele psychische en fysieke begeleiding ja/nee
 - vrijetijdsbegeleiding ja/nee
 - onderwijs-en werkbegeleiding ja/nee
 - specifieke begeleiding ja/nee
 - BZW ja/nee
 - Contextbegeleiding ja/nee
 - Buitenlandse ontheming ja/nee

Toelichting :

E. BRUIKBAARHEID

E.1.

- De situatie van de minderjarige is verbeterd:
 - op vlak van wonen ja/nee
 - op vlak van relatie met thuissituatie ja/nee
 - op vlak van sociale relaties ja/nee
 - op vlak van gedrag ja/nee
 - op vlak van fysieke en psychische gezondheid ja/nee
 - op vlak van onderwijs/werk ja/nee

Toelichting :

E.2.

- Profiel van de minderjarige :
 - Belgische nationaliteit ja/nee

- Nederlands als moedertaal ja/nee
 - Meisje ja/nee
 - Jongen ja/nee
 - Pos ja/nee
 - Mof ja/nee
 - Hulpverleningstraject buiten de bijzondere jeugdzorg ja/nee
 - Hulpverleningstraject binnen de bijzondere jeugdzorg ja/nee
-

6. DISCUSSIE EN CONCLUSIE

6.1 Algemene resultaten

Met het GKRB-project werd in 2002 onder het beleid van Mieke Vogels, toenmalig Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen een kader gecreëerd om de uitstroom uit de gemeenschapsinstellingen te bevorderen (Vogels, 2003). Een groep jongeren met een moeilijk hanteerbare problematiek bleek immers tussen een plaatsing in de gemeenschapsinstelling en een problematisch verblijf in de eigen context over weinig alternatieven te beschikken. Gevolg was een opstopping in de gemeenschapsinstellingen, waarbij jongeren langer dan nodig en/of gewenst in de instelling dienden te verblijven daar de aansluiting met een passende vorm van hulpverlening niet verzekerd was. Bedoeling van het GKRB-project was door middel van een ‘kortdurende gestructureerde begeleiding’ reïntegratie van de jongere in de thuiscontext op 6 maanden tijd te faciliteren. De GKRB werd daartoe voorzien van een aantal specifieke modaliteiten die de begeleidingsdoelstellingen ten goede moesten komen: flexibele verblijfsmogelijkheden tijdens de GKRB-periode, mogelijkheid tot time out in de gemeenschapsinstellingen, het opstellen van een engagementsverklaring en het voorzien van voldoende middelen om een intensieve en aangepaste ondersteuning van de jongere en diens context mogelijk te maken.

Reeds bij een eerste verkenning van de wijze waarop GKRB wordt geïmplementeerd, bleken er in de praktijk verschillende invullingen te bestaan van dit concept (Luyten, 2003). Een evaluatie van ‘de’ GKRB mocht ons inziens dan ook niet voorbijgaan aan deze diversiteit. Op grond van een sociaal-wetenschappelijk perspectief op ‘effectieve en efficiënte hulpverlening’ en in overleg met de stuurgroep werd de onderzoeksopdracht geconcretiseerd naar een drietal onderzoeksvragen:

- Hoe kunnen we de inzet van GKRB verantwoorden?
- Hoe kunnen we eventuele selectiemechanismen verantwoorden?
- Sluit het aanbod aan bij de jeugdige en diens context?

Deze vragen werden in verband gebracht met de drie dimensies van sociale integratie. Wij begrepen de vraag naar een effectief en efficiënt beleid als de vraag naar zorg en dienstverlening die optimaal bijdragen tot sociale integratie en dit voor een zo groot

mogelijke groep mensen. Met onze evaluatie van het GKRB-project wensten we dan ook in kaart te brengen op welke wijze een Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding tegemoet komt aan het recht van elke jongere op hulp die ‘beschikbaar, bereikbaar, bruikbaar, betaalbaar en begrijpbaar’ is (Parmentier, 1998). Waar de resultaten van de focusgroepen eerder reeds gedetailleerd bediscussieerd werden aan de hand van deze vijf minimumvoorwaarden, zullen we in wat volgt de resultaten van de verschillende luiken van het GKRB-onderzoek op elkaar betrekken.

Aanvankelijk enkel bedoeld voor jongens behorende tot de categorie MOF, werd de toegang tot GKRB later verruimd tot ook meisjes en POS-sers. De data-analyse van dit onderzoek toont aan dat de GKRB op enkele jaren tijd geëvolueerd is naar een begeleidingskader dat geen prioriteit meer verleent aan MOF-jongeren, maar wordt aangeboden aan een evenredig aantal POS-sers. Uit cijfergegevens maken we echter op dat de laatste jaren het aandeel POS-sers in de gemeenschapsinstellingen daalt en dat de vrijgekomen plaatsen worden ingevuld door MOF-jongeren (Geudens, 2003). We merken hier dus een contrast tussen de instroom in de gemeenschapsinstellingen (dalend aantal POS-sers) en de uitstroom via de GKRB (stijgend aantal POS-sers). Zonder de stelling te willen poneren dat jongeren die een delict gepleegd hebben per definitie moeilijker te begeleiden zouden zijn dan jongeren met een problematische opvoedingssituatie, vinden we het toch belangrijk hier de aandacht op te vestigen, vooral gezien de initiële beperking van GKRB tot jongeren uit de categorie MOF.

We moeten ons de vraag stellen of GKRB (nog steeds) wordt ingezet voor ‘de moeilijke jongeren’, ongeacht of ze als POS- of MOF-jongere beschouwd worden, of enkel voor die jongeren waarbij de begeleiding op 6 maanden tijd waarschijnlijk zal kunnen afgerond worden. Tijdens de focusgroepen kwam duidelijk naar voren dat er met betrekking tot dit punt verschillende zienswijzen heersen binnen de voorzieningen. Sommige voorzieningen beschouwen de GKRB nadrukkelijk als een mogelijkheid om ook bij die jongeren met de meest complexe problematieken iets in beweging te krijgen, andere voorzieningen verbinden aan de toegang tot GKRB dan weer explicieter het vooruitzicht dat de begeleiding binnen de 6 maanden tot reïntegratie van de jongere in diens context zal leiden. Het feit dat GKRB als een goed aanbod wordt geëvalueerd, zowel door de hulpverleners als door de bevraagde jongeren en hun ouders, kan erop wijzen dat de inzet ervan op zijn minst verantwoord

is in termen van de *bruikbaarheid* ervan om tegemoet te komen aan de vaak complexe probleemsituaties van de jongeren in de gemeenschapsinstellingen.

Volgende kenmerken kwamen uit de focusgroepen naar voor als eigenschappen die de bruikbaarheid van het GKRB-aanbod voor de doelgroep van jongeren uit de gemeenschapsinstellingen illustreren, daar ze tegemoet komen aan de specifieke begeleidingsnoden van deze groep:

- een intensief, integraal traject op maat met flexibel inzetbare middelen;
- flexibele verblijfsmogelijkheden;
- mogelijkheid tot time out in de gemeenschapsinstelling;
- het werken met een engagementsverklaring;
- het werken met een tijdslimiet voor ogen;
- gunstige subsidiëring waardoor meer overleg kan gepleegd worden.

Om het met de woorden van een geïnterviewde ouder passend te illustreren:

“Eindelijk werd er eens iets echt gedaan en werd ik erbij betrokken!”

De *beschikbaarheid* van GRKB wordt blijkens de focusgroepen en de resultaten van het survey-onderzoek onder druk gezet door de ongelijke regionale spreiding van voorzieningen die GKRB aanbieden. Doordat deze vorm van begeleiding een nauwe samenwerking in en met de context van de jongere veronderstelt, is het niet voor elke jongere even evident om uit de gemeenschapsinstelling te kunnen stromen via instap in een GKRB-project. De capaciteit van deze begeleidingsvorm is de laatste jaren wel toegenomen, wat lokaal de beschikbaarheid ervan positief heeft beïnvloed.

Uit de focusgroepgesprekken bleek dat de omkadering van het GKRB-project er mee voor zorgt dat flexibel kan ingespeeld worden op de hulpvragen van cliënten en dat een aanbod kan voorzien worden dat indien nodig tegemoet komt aan problemen op verschillende domeinen. Op basis van de gesprekken met jongeren en hun ouders kunnen we stellen dat voor de geïnterviewden deze brede aanspreekbaarheid een zeer geapprecieerde eigenschap is van de GKRB.

Met betrekking tot de voorwaarde van *betaalbaarheid* blijkt uit dit onderzoek dat een GKRB-project heel wat engagement vraagt van zowel de hulpverleners als de jongere

en diens omgeving. Het gaat om een begeleidingsvorm die gedurende minstens 6 maanden een prominente rol inneemt in het leven van de jongere en zijn/haar gezin. Toch blijkt uit de focusgroepen en de interviews net dit streven naar een gezamenlijk engagement en een volgehouden inzet één van de als positief ervaren kenmerken van de GKRB.

6. 2 Een programmatheorie?

Wat betekenen deze resultaten nu voor beleid en praktijk? We merken in verschillende sectoren een stijgende tendens om de inzet van middelen te onderzoeken, zowel in termen van doelrealisatie als in termen van de verhouding tussen kosten en baten. Ook in de sociale sector zien we een stijgende vraag naar meting van de effectiviteit en efficiëntie van het aanbod van hulp- en dienstverlening (Gardner et al., 2005). Vanuit een traditionele opvatting op effectiviteitsmeting vergelijkt men de resultaten van de groep waarbij de interventie werd toegepast met een controlegroep die deze begeleiding niet kreeg (Baas, 2005; Gardner et al., 2005; Hoagwood, 2005). Dit onderzoeksopzet is echter niet voor elke interventie even toepasbaar en biedt mogelijks stof tot discussie met betrekking tot de ethiek en methodologie achter dergelijke soorten onderzoek en de bruikbaarheid ervan (Webb, 2001). Om vanuit een technische visie op effectiviteitsmetingen uitspraken te kunnen doen over welke principes van een interventie ‘werkzaam’ zijn, is het noodzakelijk te beschikken over een duidelijke omschrijving van wat de interventie precies inhoudt. Een dergelijke programmatheorie kadert de interventie in termen van hoe, door en voor wie ze wordt toegepast en wat daarbij de te verwachten resultaten zijn (Baas, 2005).

De idee van het evalueren van een programmatheorie sluit aan bij een opvatting van hulpverlening als een *voorspelbare* bezigheid. Indien het beleid vanuit dergelijke opvatting naar de resultaten van het GKRB onderzoek kijkt, brengen de resultaten van het onderzoek een aantal problemen naar voor.

Ten eerste is er de diversiteit van aanpak t.a.v. de GKRB jongeren. De selectiecriteria zijn niet eenduidig vastgesteld, evenals de intakeperiode of de termijn van de begeleiding. Vanuit een programmatheorie wordt gestreefd naar de selectie van een

doelgroep waarbij de succesratio maximaal voorspelbaar is. Zo kan verwacht worden dat het uitfilteren van psychiatrische problemen of drugproblemen de kans op succes groter maakt, of biedt de aanwezigheid van een ondersteunende context meer garantie op een snelle(re) afronding.

Een tweede vaststelling is de lage score van de GKRB projecten op vlak van arbeid en schooltraject, waar meer aandacht zou moeten naartoe gaan.

Dergelijke benadering sluit aan bij een begrenzend benadering van hulpverlening: het engagement van de GKRB wordt afgebakend t.a.v. die vragen waarvan het project zich deskundig acht om ze te beheersen, terwijl voor andere vragen andere projecten moeten worden ontworpen. Deze opvatting staat op gespannen voet met de vaststelling dat hulpverlening per definitie een onvoorspelbaar gebeuren is. Een sterke doelgerichtheid kan zelfs op gespannen voet staan met een effectieve hulpverlening.³⁷ Cliënten geven bovendien aan dat de ervaring gesteund te worden vooral ligt in het *engagement* dat wordt opgenomen door de hulpverlening, eerder dan in het specifiek soort hulpverlening of aanbod dat wordt geboden. Ook in het GKRB onderzoek komt dit naar voor, waar cliënten verwijzen naar de “klik” die ze moeten maken. Hoe voorspelbaarder de hulpverlening wordt gezien, hoe beperkter echter de ruimte wordt om deze “klik” te realiseren (Roose, 2006).

Dit ruime engagement toont ook aan dat een GKRB bij de groepen die door strenge criteria worden uitgefilterd, toch ook succesvol kan zijn. In een traditionele benadering daarentegen bestaat het risico dat jongeren onterecht worden uitgefilterd, of wordt mogelijk structureel ingebouwd dat jongeren met een zeer complexe problematiek nergens meer toegang hebben tot een constructief aanbod.

³⁷ Een voorbeeld hiervan vinden we bij Steinglass (1995) die een onderzoek vermeldt naar de wijze waarop gezinnen omgaan met het alcoholprobleem van één van de gezinsleden. Een onderzoeker wordt specifiek opgeleid om non-interventionistische onderzoeksvragen te stellen. Als gevolg – zo werd tijdens een follow-up onderzoek ontdekt – treedt er in heel wat gezinnen een verbetering van het probleem op. Door erover te vertellen aan de onderzoeker hebben gezinnen een beter zicht gekregen op hun eigen problemen. De kracht van hulpverleningsinterventies kan dus net liggen in het loslaten van de drang het probleem te willen oplossen.

Het is daarbij ook belangrijk om de problemen waarmee de jongeren in de gemeenschapsinstelling worden geconfronteerd ook maatschappelijk te contextualiseren. Een vraag is dan bijvoorbeeld of het, gezien de complexe – ook maatschappelijke – problematiek van school en arbeid kan verwacht worden dat hulpverlening succes steeds succes boekt op deze terreinen.

6.3 Vragen voor beleid en praktijk

Het voorgestelde evaluatieinstrument biedt beleid en praktijk de mogelijkheid om op basis van de concrete hulpverleningsrealiteit de evaluatie van de GKRB verder te verfijnen en de keuzes die gemaakt worden transparant te maken. Het loslaten van een programmatheorie betekent immers niet dat aan de praktijk geen transparant verifieerbare vereisten kunnen worden gesteld. De resultaten van het onderzoek geven bijvoorbeeld aan dat overleg m.b.t. de screening belangrijk is. Systematische aandacht voor dit screeningsproces en de transparantie ervan zitten dan ook verweven in het instrument.

Tevens kan verwacht worden dat de begeleiding zelf transparant wordt, en dat de begeleidingsactiviteiten, bijvoorbeeld ook m.b.t. arbeid en school, systematisch worden geëvalueerd op basis van concrete casussen. Ook dit kan op basis van het evaluatieinstrument.

Een belangrijke keuze voor het beleid is of het, teneinde de diversiteit in praktijken te vermijden door bijvoorbeeld vaste intakecriteria naar voor te schuiven, ook de negatieve implicaties voor de (on)beschikbaarheid van dit aanbod voor bepaalde jongeren als gevolg aanvaardt.

Een belangrijke vraag voor het beleid betreft ook de spreiding van het aanbod. Kan het worden verantwoord dat jongeren, indien het GKRB aanbod als zinvol wordt gezien, in bepaalde regio's geen gebruik kunnen maken van het GKRB aanbod?

Uiteindelijk blijft het ons inziens echter fundamenteel om het GKRB aanbod niet te zien als een geïsoleerd aanbod voor een 'bijzondere groep', maar om de discussie over de effectiviteit en efficiëntie te voeren in het licht van de gehele hulpverlening,

waarbij de vraag kan worden gesteld wat we leren uit deze projecten, maar bijvoorbeeld ook uit de GIT projecten, over de hulpverlening aan jongeren in haar geheel.

LITERATUURLIJST

Afdeling gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand (2003). *Tussentijdse evaluatie GKRB's*. Brussel.

Axford, N., Little, M., Morpeth, L. & Weyts, A. (2005). Evaluating Children's Services: Recent Conceptual and Methodological Developments. *British Journal of Social Work*, 35(1), 73-88.

Baas, N.J (2005). *Wegen naar het rechte pad: Strafrechtelijke interventies voor delinquente jongeren, inclusief verplichte nazorg, en naar het effect van interventies die zich voor een strafrechtelijk kader zouden kunnen lenen, alsmede naar interventiecondities die dat effect beïnvloeden*. Den Haag: WODC, Cahier 10.

Baez, B. (2002) Confidentiality in Qualitative Research: Reflections on Secrets, Power and Agency. *Qualitative Research*, 2(1), 35-58.

Bouckaert, G. & Verhoest, K. (1996). Evalueren van effectiviteit en efficiëntie. In Baert, H. (red). *Concepten van planning en sturing in het Sociaal Impulsfonds* (pp. 59-84). Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Bouverne-De Bie, M. (2002). Het forensisch welzijnswerk en de 'sociale integratie'-doelstelling. In Bouverne-De Bie, M., Kloeck, K., Meyvis, W., Roose, R., Vanacker, J. (red.). *Handboek Forensisch Welzijnswerk* (pp. 351-380). Gent: Academia Press

Claeys, A., Roose, R. & Bouverne-De Bie, M. (2000). Detentiebegeleiding: een hefboom tot sociale integratie? In Goethals, J & Bouverne-De Bie, M. (eds). *Voorwaardelijke invrijheidstelling; wetgeving, predictie en begeleiding* (pp. 179-204). Gent: Academia Press.

Descamps, L. (1997). Indicatoren en SIF-evaluatie. In Bouverne-De Bie, M. & Verschelden, G., *Handleiding voor de opmaak van een geïntegreerd lokaal*

beleidsplan in het kader van het Sociaal Impulsfonds (pp. 149-161). Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Engbersen, G. & Gabriëls, R. (1995). Voorbij segregatie en assimilatie. In Engbersen, G. & Gabriëls, R. (red.). *Sferen van integratie. Naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid* (pp. 15-47). Amsterdam: Boom.

Gardner, F., Lehmann, J., Brown, G. & Brooks, M. (2005). Noticing change: Developing strength-focused tools in a mental health service. *Australian Social Work*, 58(1), 15-25.

Geudens, H. (2003). *Vlaams beleid inzake jeugddelinquentie*. Brussel: OSBJ

Gibbs, A. (1997). Focus Groups. *Social Research Update*, 19.

Heyting, F. (1998). Opvoeden tot samenleven. Afscheid van moraal en deugd als voorwaarden voor maatschappelijke integratie. *Nederlands Tijdschrift voor opvoeding, vorming en onderwijs*. 14(1/2). 35-49.

Hoagwood, K. (2005). Family-based services in children's mental health: a research review and synthesis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(7), 690-713.

Hoppe, M., Wells, E., Morrison, D., Gilmore, M., Wilsdon, A. (1995). Using focus groups to discuss sensitive topics with children. *Evaluation Review*, 19(1), 102-114.

Kazi, M. (2003). Realist Evaluation for practice. *The British Journal of Social Work*, 33(6), 803-818.

Kitzinger, J. (1994). The methodology of focus groups: the importance of interaction between research participants. *Sociology of health*, 16(1), 103-121.

Luyten H. (2003). GKRb als ei van Columbus of Paard van Troje. *Agora*. 19(3).

MacIntosh, J. (1981). Focus Groups in distance nursing education. *Journal of Advanced Nursing*, 18, 1981-1985.

Morgan, D. & Spanish, M. (1984). Focus groups: a new tool for qualitative research. *Qualitative Sociology*, 7, 253-270.

Morgan, D. (1996). Focus Groups. *Annual Review of Sociology*, 22, 129-152.

Noë, T. (2005). *Plaatstekort in De Zande Beernem. Mogelijke antwoorden met bijzondere aandacht voor Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding*. Scriptie tot het bekomen van het diploma sociaal werk, optie MW, Gent: Hogeschool Gent.

Race, K., Hotch, D., Parker, T. (1994). Rehabilitation program evaluation: use of focus groups to empower clients. *Evaluation Review*, 18(6), 730-740.

Rodgers, G., Gore, C. & Figueiredo, J.B. (ed.) (1995). *Social Exclusion: rhetoric, reality, responses*. Geneve: International Institute for Labour Studies.

Roose, R. (2006). *De bijzondere jeugdzorg als opvoeder*. Gent: Academia Press.

Roose, R. & De Bie, (2003). From participative research to participative practice. A study in youth care. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 13(6). 475-485.

Schuyten, G. (2001). *Cursus Empirische Modellen van Onderzoek I, hoofdstuk 3: kwalitatief onderzoek*. Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Vakgroep Data-analyse, Universiteit Gent.

Steinglass, P. (1995). The clinical power of research. *Family Process*, 34(2), 125-126.

Van Damme, D. (1994). Burgerschap en algemeen belang als objectieven van politieke vorming in een plurale samenleving. *Vorming*, 9(3). 169-179.

Vanderplasschen, W., Roose, R. & Colins, O. (2006). Hulpverlening aan kinderen en jongeren in het kader van de bijzondere jeugdbijstand. In Vanderplasschen, W., Vandeveldde, S., Claes, C., Broekaert, E. & Van Hove, G. (red.), *Orthopedagogische werkvelden in beweging: organisatie en tendensen* (pp. 65-129). Leuven: Garant.

Vervotte, I., *Beleidsbrief Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2005.*

Vogels, M., *Beleidsbrief Welzijn, Gezondheid en Gelijke kansen 2003.*

Webb, S. (2001). Some considerations on the validity of evidence-based practice in social work. *The British Journal of Social Work*, 31 (1), 57-79.

Wildemeersch, D. (1995). *Een verantwoorde uitweg leren. Over sociaal-agogisch handelen in de risicomaatschappij.* Nijmegen: ISPA.

BIJLAGEN

OVERZICHT VAN DE VERSCHILLENDE FOCUSGROEPEN

- Focusgroep 1: 23 september 2005

Deelnemers: vertegenwoordigers van voorzieningen en gemeenschapsinstellingen, consulenten van de jeugdrechtbank

Onderwerp: verschillen en gelijkenissen bij de GKRB's onderling en tussen GKRB en 'reguliere' begeleiding, het screeningsproces dat aan een GKRB vooraf gaat, doelgroep

- Focusgroep 2: 18 november 2005

Deelnemers: vertegenwoordigers van voorzieningen en gemeenschapsinstellingen, consulenten van de jeugdrechtbank

Onderwerp: discussie over 'slagen en mislukken' van GKRB, besteding GKRB-middelen, opzet vragenlijsten

- Focusgroep 3: 16 december 2005

Deelnemers: vertegenwoordigers van voorzieningen en gemeenschapsinstellingen, consulenten van de jeugdrechtbank

Onderwerp: overlopen van de vragenlijsten en handleidingen, overlopen van de voorlopige syntheses teksten rond screening, succes en doelgroep

- Focusgroep 4: 6 januari 2006

Deelnemers: vertegenwoordigers van voorzieningen en gemeenschapsinstellingen, consulenten van de jeugdrechtbank

Onderwerp: vervolg vorige focusgroep, planning en praktische afspraken voor het verdere verloop van het onderzoek

- Focusgroep 5: 3 februari 2006

Deelnemers: vertegenwoordigers van gemeenschapsinstellingen

Onderwerp: bespreking GKRB en screening met de gemeenschapsinstellingen

- Focusgroep 6: 3 maart 2006

Deelnemers: verwijzers (regioverantwoordelijken en consulenten van de jeugdrechtbank uit verschillende regio's)

Onderwerp: bespreking GKRB met de consulenten

Achtergrondvragenlijst Voorzieningen

I. Achtergrond van de jongere

Identificatienummer _____

Voorziening _____

Geslacht M v

Nationaliteit _____

Meest gesproken taal thuis _____

Categorie BJB POS MOF

Datum aanmelding GKRB dag maand jaar

Geboortedatum dag maand jaar

Datum GKRB opgestart dag maand jaar

Datum GKRB afgesloten dag maand jaar

Datum verlengde GKRB opgestart dag maand jaar

Datum verlengde GKRB afgesloten dag maand jaar

In te vullen door de onderzoekers

Leeftijd _____ jaar _____ maanden

Tijd tussen aanmelding en opstarten GKRB _____ dagen _____ weken

Duur GKRB _____ maanden _____ weken

Tijd tussen aanvraag verlenging - start verlengde GKRB _____ dagen _____ weken

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Duur verlengde GKRB _____ maanden _____ weken

Groep in de classificatie _____

II. Op het moment van de verwijzing naar GKRB

Wie deed de verwijzing en waarom (enkel in te vullen voor jongeren die niet via de Gemeenschapsinstelling in GKRB terecht komen)?

Waarom werd deze jongere geselecteerd?

Waarom deze voorziening?

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKR

Gelieve zo gedetailleerd mogelijk de situatie van het kind te beschrijven op het **moment van aanmelding voor GKR**

Situatie op het vlak van

Wonen

Familiale - en
andere sociale
relaties

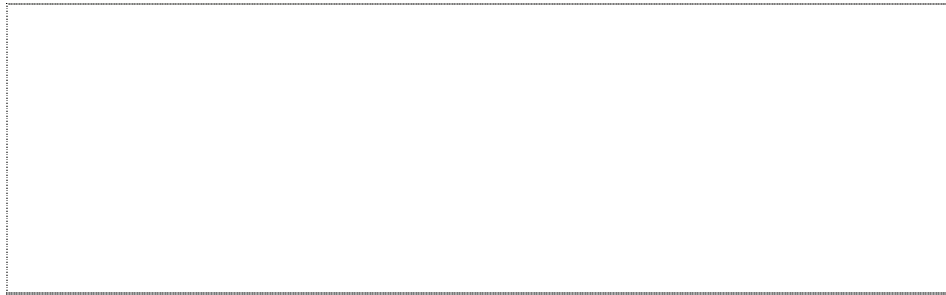
Sociaal en
antisociaal gedrag

Fysieke en
psychologische
gezondheid

Onderwijs en/of
werksituatie

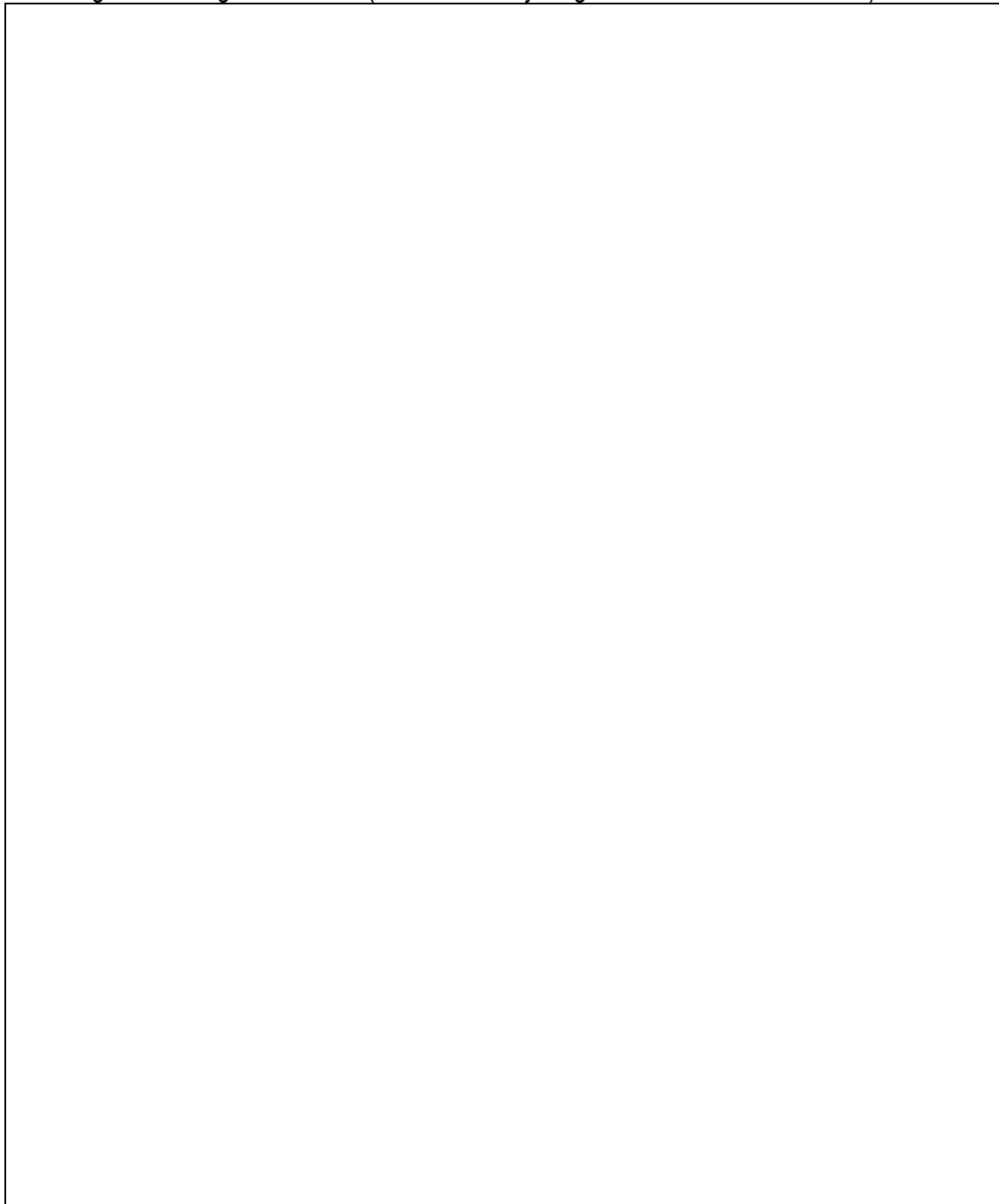
Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Andere

III. Verloop van de GKRB?

Indien GKRB opgestart, gelieve hieronder te omschrijven wat de begeleiding inhoud (t.a.v. de jongere en de context).

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Wat liep goed of fout?

Werd gebruik gemaakt van de time-out in de
Gemeenschapsinstelling?
Beschrijf indien ja.

Werd gebruik gemaakt van andere time-out mogelijkheden?
Beschrijf indien ja.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

IV. Afsluiten van de GKRB

GKRB werd vroegtijdig afgebroken

JA

Gelieve hieronder te omschrijven waarom en door wie.

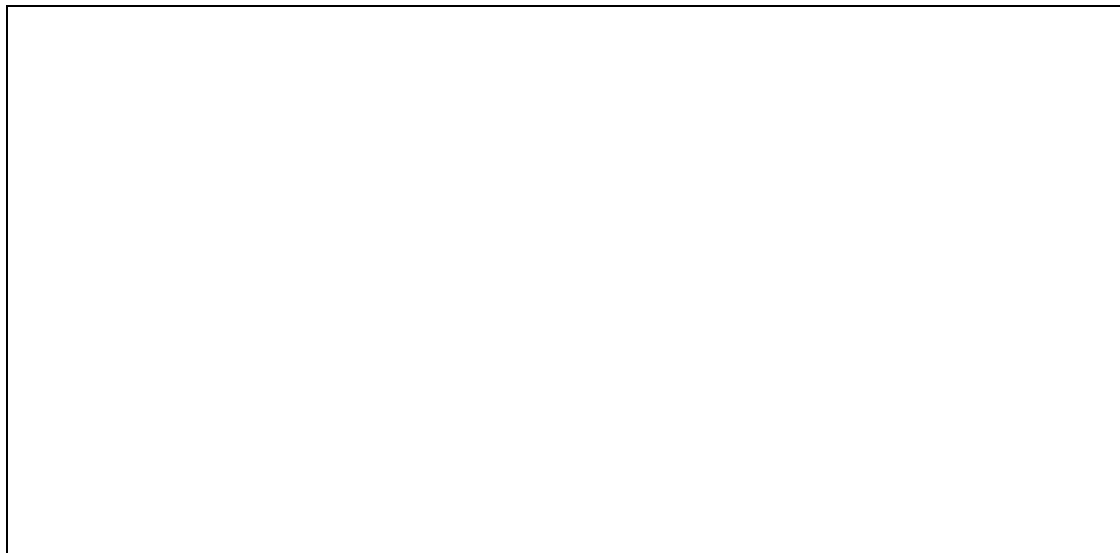
NEEN, GKRB werd afgesloten na 6 maanden

Zonder vervolfbegeleiding

Met vervolfbegeleiding

Gelieve hieronder te omschrijven wat de vervolfbegeleiding inhoud en door wie deze werd opgenomen.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

NEEN, GKRB werd verlengd

Gelieve hieronder te omschrijven wie de verlenging aanvroeg en waarom.

Duur van de verlengde GKRB _____

Na de verlengde GKRB geen vervolfbegeleiding

Na de verlengde GKRB wel vervolfbegeleiding

Gelieve hieronder te omschrijven wat de vervolfbegeleiding van de verlengde GKRB inhoud en door wie deze werd opgenomen.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Gelieve zo gedetailleerd mogelijk de situatie van het kind te beschrijven op het **moment dat GKRB werd afgesloten**

Situatie op het vlak van

Wonen	
Familiale - en andere sociale relaties	
Sociaal en antisociaal gedrag	
Fysieke en psychologische gezondheid	
Onderwijs en/of werksituatie	
Andere	

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

V. Na de GKRB - follow-up informatie

Situatie van de jongere gekend 6 maanden na afsluiten GKRB?

NEEN

JA

Beschrijf zo gedetailleerd mogelijk.

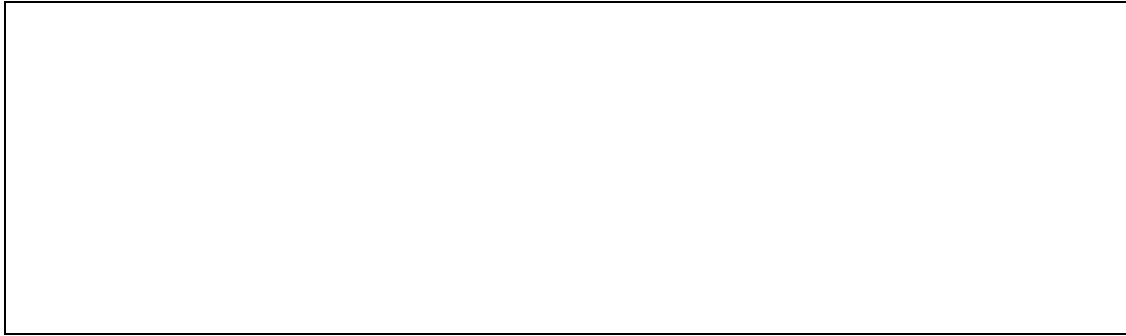
Situatie van de jongere gekend 1 jaar na afsluiten GKRB?

NEEN

JA

Beschrijf zo gedetailleerd mogelijk.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Handleiding bij het invullen van de achtergrondvragenlijst voor de voorzieningen

I. Achtergrond van de jongere

Identificatienummer: dit nummer is het nummer van de jongere op de lijst die jullie hebben ontvangen. Op deze lijst staan de namen van alle jongeren die reeds een GKRB hebben gedaan. Om de anonimiteit te garanderen wordt op de achtergrondvragenlijsten zelf enkel het nummer ingevoegd.

De lijst met de namen en nummers wordt tijdens het onderzoek door de onderzoekers bewaard om crossreferenties te kunnen maken. Immers, per jongere worden 3 vragenlijsten ingevuld en het moet ten allen tijde mogelijk zijn te controleren over welke jongere een bepaalde vragenlijst gaat.

Bij afronding van het onderzoek kan de lijst desgewenst vernietigd worden.

Voorziening: hier vult u de naam in van uw voorziening.

Geslacht: spreekt voor zich.

Nationaliteit: zoals vermeld op de identiteitskaart van de jongeren.

Meest gesproken taal thuis: hiermee wordt gepeild naar de taal die de jongere spreekt met zijn/haar context.

Categorie BJB: zoals beschreven in de beschikking.

De gevraagde data spreken voor zich.

II. Op het moment van de verwijzing naar GKRB

Wie nam het initiatief voor de verwijzing?

Deze vraag peilt naar hoe de verwijzing naar GKRB gebeurt.

Deze vraag peilt ook naar het gegeven dat jongeren (hoe uitzonderlijk dit ook is) niet altijd via de Gemeenschapsinstellingen instromen in GKRB. Indien dit gebeurt, is het belangrijk om te weten waarom een jongere niet via de GI binnenkomt, welke criteria hierbij gehanteerd worden en hoe een dergelijke verwijzing naar GKRB verantwoord wordt (aangezien GKRB eigenlijk tot doelstelling heeft de uitstroom uit de GIs te bevorderen).

Waarom werd deze jongere geselecteerd?

Deze vraag peilt naar hoe de verwijzing bij jullie werd aangebracht en welke motivatie aan jullie werd meegedeeld.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKR

Deze vraag wordt aan de verwijzers ook gesteld en zal helpen uitklaren of jullie vanuit eenzelfde visie op de GKR-kansen van de jongere vertrekken.

Waarom werd GKR aangevraagd in die bepaalde voorziening?

Deze vraag onderzoekt waarom deze jongere naar het specifieke aanbod van jullie GKR-voorziening werd georiënteerd. Hiermee wordt gepeild naar de selectie van een jongere voor jullie GKR aanbod. Vb., waarom is ontheemding wel een goed idee voor een jongere X maar niet voor jongeren Y?

Belangrijk is hier ook de wachtlijst voor GKR in jullie voorziening. Is er een wachtlijst? Indien ja, hoelang moeten jongeren gewoonlijk wachten? Starten jongeren soms niet met GKR omdat de wachttijd te lang is en er een andere oplossing voor hen moet voorzien worden?

Speelt de locatie van jullie voorziening een rol?

Situatieschets van de jongere bij de start van GKR

Bedoeling is dat jullie voor elk van de dimensies een beknopte beschrijving geven. Er werd uiteindelijk voor gekozen om het DOMINO-screening formulier niet te gebruiken om de volgende redenen. Deze screening is zeer uitgebreid en zou tot een teveel aan gedetailleerde informatie leiden. Bovendien is de definitie van de gebruikte concepten niet altijd even duidelijk en er is geen tijd om deze analyse te maken binnen het kader van het GKR onderzoek.

Als enige leidraad bij de summiere beschrijving van elk van deze dimensies wordt dan ook gevraagd om zowel de beschermende als risicofactoren te benoemen.

- Wonen

Welke beschermende factoren zijn er in de woonsituatie?

Welke risicofactoren zijn er in de woonsituatie?

- Familiale en andere sociale relaties

Welke beschermende factoren zijn er in het familiale en sociale netwerk van de jongere?

Welke risicofactoren zijn er in het familiale en sociale netwerk van de jongere?

- Sociaal en antisociaal gedrag

Welke beschermende factoren zijn zichtbaar in het gedrag van de jongere?

Welke risicofactoren zijn er verbonden aan het (anti)sociaal gedrag van de jongere?

- Fysieke en psychologische gezondheid

Welke beschermende factoren zijn er m.b.t. de fysieke en psychologische/emotionele gezondheid?

Welke risicofactoren zijn er in de fysieke en psychologische/emotionele gezondheid van de jongere?

Hier kan ook vermeld worden of er een psychiatrische problematiek is en of er al dan niet een diagnose is.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

- Onderwijs- en/of werksituatie

Welke beschermende factoren zijn er in de school- en/of werksituatie van de jongere?

Welke risicofactoren zijn er in de school- en/of werksituatie van de jongere?

- Andere

Welke andere beschermende factoren zijn er die niet kunnen geplaatst worden binnen de bovenstaande dimensies?

Welke risicofactoren zijn er die niet kunnen geplaatst worden binnen de bovenstaande dimensies?

III. Verloop van de GKRB

Wat hield de GKRB begeleiding in?

Dit is een summier samenvatting van het handelingsplan.

Wat liep goed of fout?

Gebaseerd op het handelingsplan, liepen dingen beter/slechter dan verwacht?

Licht kort toe.

Werd gebruik gemaakt van de time-out mogelijkheid in de GI?

Beschrijf waarom dit nodig was en hoe dit verliep?

Hoe verliep de samenwerking met de GI?

Hoe werd dit door de jongere en zijn/haar context ervaren?

Had de time-out in de GI het gewenste effect?

Werd gebruik gemaakt van andere time-out mogelijkheden?

Beschrijf waarom dit nodig was en hoe dit verliep?

Hoe werd dit door de jongere en zijn/haar context ervaren?

Had de time-out het gewenste effect?

IV. Afsluiten van de GKRB

Indien GKRB vroegtijdig werd afgesloten.

Leg dan uit waarom, wie die beslissing nam, hoe de andere betrokken partijen zich hieronder voelden.

Vermeld hier ook in geval de GKRB werd beëindigd, of de jongere in de voorziening bleef/terugkwam naar de voorziening als reguliere begeleiding.

Wat was de rol/betrokkenheid van de verwijzer?

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Indien de GKRB na 6 maanden werd afgesloten met vervolghulpverlening.

Beschrijf dan zo gedetailleerd mogelijk welke vervolghulp werd geboden, door wie, waar en waarom. Hoe werd dit ervaren door de betrokken actoren?

Wat was de rol/betrokkenheid van de verwijzer?

Indien de GKRB na 6 maanden werd verlengd.

Beschrijf dan zo gedetailleerd mogelijk de motivatie tot het aanvragen van verlenging, wie die verlenging aanvroeg, en waarom. Hoe werd dit ervaren door de betrokken actoren?

Wat was de rol/betrokkenheid van de verwijzer?

Indien de verlengde GKRB na 6 maanden werd afgesloten met vervolghulpverlening.

Beschrijf dan zo gedetailleerd mogelijk welke vervolghulp werd geboden, door wie, waar en waarom. Hoe werd dit ervaren door de betrokken actoren?

Wat was de rol/betrokkenheid van de verwijzer?

Situatieschets van de jongere op het moment dat GKRB werd afgesloten

Bedoeling is dat jullie voor elk van de dimensies een beknopte evaluatie maken van hoe de situatie is veranderd in vergelijking met de startpositie bij aanvang van de GKRB. Geef m.a.w. voor de factoren die jullie in de eerste situatieschets noteerden aan hoe die nu veranderd zijn .

De doelstellingen van het handelingsplan zijn hier belangrijk.

IV. Na de GKRB. Follow-up informatie

De twee volgende vragen gaan na in hoeverre de voorziening zicht heeft op hoe jongeren het stellen na het beëindigen van een GKRB.

Is de situatie van de jongeren gekend 6 maanden na het afsluiten van de GKRB?

Geef zoveel detail als jullie bekend is.

Is de situatie van de jongeren gekend 1 jaar na het afsluiten van de GKRB?

Opnieuw is het belangrijk zo gedetailleerd mogelijk te antwoorden.

Achtergrondvragenlijst Gemeenschapsinstellingen

I. Achtergrond van de jongere

Identificatienummer _____

Gemeenschapsinstelling _____

Geslacht M V

Nationaliteit _____

Meest gesproken taal thuis _____

Categorie BJB POS MOF

Datum aanmelding GKRB dag maand jaar

Geboortedatum dag maand jaar

Datum GKRB opgestart dag maand jaar

In te vullen door de onderzoekers

Leeftijd _____ jaar _____ maanden

Tijd tussen aanmelding en opstarten GKRB _____ dagen _____ weken

Duur GKRB _____ maanden _____ weken

Tijd tussen aanvraag verlenging - start verlengde GKRB _____ dagen _____ weken

Duur verlengde GKRB _____ maanden _____ weken

Groep in de classificatie _____

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

II. Aanmelding voor GKRB

Waarom werd deze jongere geselecteerd?

Beschrijf het selectieproces voor deze jongere en welke criteria werden gehanteerd.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Waarom werd de jongere doorverwezen naar deze voorziening?

Werd GKRB opgestart?

JA

NEEN

Gelieve hieronder te omschrijven waarom GKRB niet werd opgestart.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Time-out mogelijkheden

Werd gebruik gemaakt van de time-out mogelijkheid in de Gemeen-schapsinstelling?

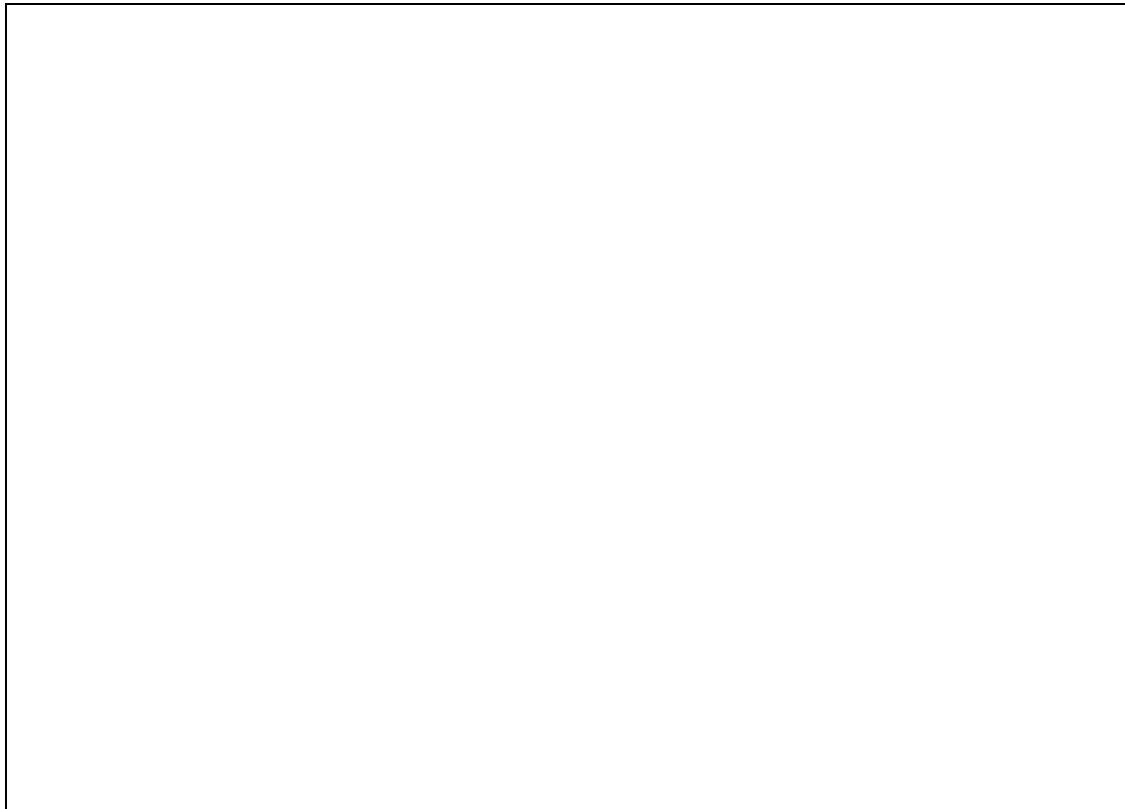
NEEN

JA Hoelang duurde de time-out? _____ dagen

Hoe vaak werd de time-out mogelijkheid gebruikt? _____
keer

Beschrijf.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

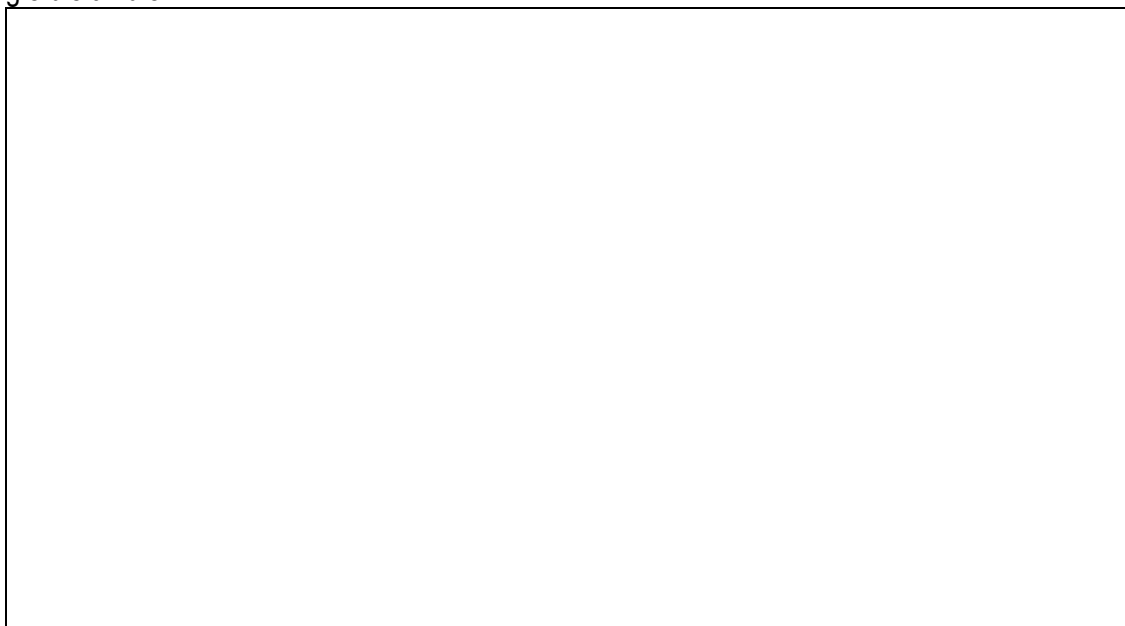

Werd GKRB na de time-out in de Gemeenschapsinstelling een **heropname in de Gemeenschapsinstelling**?

JA

NEEN

Beschrijf waarom niet en geef aan wat er dan met de jongere gebeurde.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Handleiding bij het invullen van de achtergrondvragenlijst voor de Gemeenschapsinstellingen

I. Achtergrond van de jongere

Identificatienummer: dit nummer is het nummer van de jongere op de lijst die jullie hebben ontvangen. Op deze lijst staan de namen van alle jongeren die reeds een GKRB hebben gedaan. Om de anonimiteit te garanderen wordt op de achtergrondvragenlijst enkel hun nummer ingevoegd.

De lijst met de namen en nummers wordt tijdens het onderzoek door de onderzoekers bewaard om crossreferenties te kunnen maken. Immers, per jongere worden 3 vragenlijsten ingevuld en het moet ten allen tijde mogelijk zijn te controleren over welke jongere een bepaalde vragenlijst gaat.

Bij afronding van het onderzoek kan de lijst desgewenst vernietigd worden.

Gemeenschapsinstelling: hier vult u de naam in van uw GI.

Geslacht: spreekt voor zich.

Nationaliteit: zoals vermeld op de identiteitskaart van de jongeren.

Meest gesproken taal thuis: hiermee wordt gepeild naar de taal die de jongere spreekt met zijn/haar context.

Categorie BJB: spreekt voor zichzelf.

De gevraagde data spreken voor zich.

II. Aanmelding voor GKRB

Wie nam het initiatief tot aanmelding en waarom?

Deze vraag peilt naar hoe een verwijzing naar GKRB gebeurt.

Deze vraag peilt ook naar het gegeven dat jongeren niet altijd via de Gemeenschapsinstellingen instromen in GKRB.

Het is belangrijk om te weten waarom een jongere niet via de GI (wat slechts in uitzonderlijke gevallen voorkomt) binnenkomt, welke criteria hier gehanteerd worden en hoe een dergelijke verwijzing naar GKRB verantwoord wordt (aangezien GKRB eigenlijk tot doelstelling heeft de uitstroom uit de GIs te bevorderen).

Waarom werd deze jongere geselecteerd?

Deze vraag peilt naar het selectieproces van een jongere naar GKRB, welke selectiecriteria een rol spelen bij de selectie of niet-selectie, vanuit welk theoretisch kader/theorie de selectie gebeurt.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKR

Waarom werd de jongere doorverwezen naar die bepaalde voorziening?

Deze vraag onderzoekt waarom deze jongere naar het aanbod van die specifieke GKR-voorziening werd georiënteerd.

Hiermee wordt gepeild naar de selectie van een jongere voor een specifieke GKR vorm. Waarom is ontheemding wel een goed idee voor een jongere X maar niet voor jongeren Y?

Belangrijk is hier ook de wachtlijst voor GKR. Is er een wachtlijst? Hoe gaan jullie hiermee om? Worden jongeren dan naar een ander GKR-aanbod doorverwezen, of wacht je tot de juiste GKR plek vrijkomt?

Speelt de locatie van het GKR aanbod hier een rol?

Werd GKR opgestart?

Indien niet, gelieve dat in detail te omschrijven waarom niet (criteria, vanuit welke overwegingen/theoretisch kader).

Time-out mogelijkheden

Aangezien een time-out de periode van 14 dagen niet hoort te overschrijden, is het belangrijk na te gaan of dit soms toch voorkomt.

Hoe vaak een time-out wordt gebruikt tijdens een GKR is niet onbelangrijk. Beschrijf waarom dit nodig was en hoe dit verliep?

Hoe verliep de samenwerking met de voorziening?

Hoe werd dit door de jongere en zijn/haar context ervaren?

Had de time-out in de GI het gewenste effect?

Werd GKR na de time-out in de GI een heropname?

Beschrijf dan waarom, wat er met de jongere gebeurde.

Achtergrondvragenlijst Verwijzers

I. Achtergrond van de jongere

Identificatienummer _____

Sociale Dienst Jeugdrechtbank _____

Geslacht M V

Nationaliteit _____

Meest gesproken taal thuis _____

Categorie BJB POS MOF

Datum aanmelding GKR dag maand jaar

Geboortedatum dag maand jaar

Datum GKR opgestart dag maand jaar

Datum GKR afgesloten dag maand jaar

Datum verlengde GKR opgestart dag maand jaar

Datum verlengde GKR afgesloten dag maand jaar

Datum start dossier bij JRB dag maand jaar

In te vullen door de onderzoekers

Leeftijd _____ jaar _____ maanden

Tijd tussen aanmelding en opstarten GKR _____ dagen _____ weken

Duur GKR _____ maanden _____ weken

Tijd tussen aanvraag verlenging - start verlengde GKR _____ dagen _____ weken

Duur verlengde GKR _____ maanden _____ weken

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Groep in de classificatie _____

II. Het verleden van de jongere

Gelieve hieronder een overzicht te geven van de hulpverlenings-geschiedenis **buiten de BJB**

Hulpverlenings- vorm (bvb pleeg- zorg, CLB, CGG, enz.)	Periode	Waar	Reden stopzetting

Gelieve hieronder een overzicht te geven van de hulpverlenings-geschiedenis **onder toezicht van het Comité**

Hulpverlenings- vorm (bvb residentiele voorziening, pleeg- zorg, gezinsbege- leiding, ambulante begeleiding, enz.)	Periode	Waar	Reden stopzetting

Gelieve hieronder een overzicht te geven van de hulpverlenings-geschiedenis **onder toezicht van de Jeugdrechtbank**

Hulpverlenings-	Periode	Waar	Reden
-----------------	---------	------	-------

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Vorm (bvb residentiele voorziening, pleeg- zorg, gezinsbege- leiding, ambulante begeleiding, enz.)			stopzetting
---	--	--	-------------

Gelieve hieronder een overzicht te geven van
onderwijs carrière (en eventueel werkcarrière)

III. Op het moment van de verwijzing naar GKRB

Wie nam het initiatief voor de verwijzing?

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Waarom werd deze jongere geselecteerd?

Waarom werd GKRB aangevraagd in die bepaalde voorziening?

IV. Na de GKRB. Follow-up informatie

Werd GKRB vroegtijdig afgesloten?

NEEN

JA

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Beschrijf zo gedetailleerd mogelijk uw rol hierbij als verwijzer.

Werd GKRB afgerond zoals gepland?

JA

NEEN

Beschrijf zo gedetailleerd mogelijk.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Was er vervolghulpverlening na de GKRB?

NEEN

JA

Beschrijf zo gedetailleerd mogelijk uw rol hierbij als verwijzer.

Is de situatie van de jongere gekend 6 maanden na afsluiten GKRB?

NEEN

JA

Beschrijf zo gedetailleerd mogelijk.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

Is de situatie van de jongere gekend 1 jaar na afsluiten GKRB?

NEEN

JA

Beschrijf zo gedetailleerd mogelijk.

Handleiding bij het invullen van de achtergrondvragenlijst voor de verwijzers

I. Achtergrond van de jongere

Identificatienummer: dit nummer is het nummer van de jongere op de lijst die jullie hebben ontvangen. Op deze lijst staan de namen van alle jongeren die reeds een GKRB hebben gedaan. Om de anonimiteit te garanderen wordt op de achtergrondvragenlijst enkel hun nummer ingevoegd.

De lijst met de namen en nummers wordt tijdens het onderzoek door de onderzoekers bewaard om crossreferenties te kunnen maken. Immers, per jongere worden 3 vragenlijsten ingevuld en het moet ten allen tijde mogelijk zijn te controleren over welke jongere een bepaalde vragenlijst gaat.

Bij afronding van het onderzoek kan de lijst desgewenst vernietigd worden.

Sociale Dienst Jeugdrechtbank: hier vult u de naam in van uw dienst (bv regio Oost-Vlaanderen, JRB Oudenaarde).

Geslacht: spreekt voor zich

Nationaliteit: zoals vermeld op de identiteitskaart van de jongeren.

Meest gesproken taal thuis: hiermee wordt gepeild naar de taal die de jongere spreekt met zijn/haar context.

Categorie BJB: spreekt voor zichzelf.

De gevraagde data spreken voor zich.

II. Het verleden van de jongere

II.1 Hulpverleningsgeschiedenis

Hier wordt gepeild naar de carrière van de jongere in de Bijzondere Jeugdbijstand. Is dit een jongere die reeds van jongs-af-aan in het circuit van de BJB zit? Heeft de jongere een stabiele plaatsingsgeschiedenis gekend of ging hij/zij van de ene voorziening naar de andere?

II.1.1 Hulpverleningsvorm

Residentiële voorziening, pleegzorg, gezinsbegeleiding, OOC, ambulante begeleiding, plaatsing in psychiatrische voorzieningen, et cetera.

II.1.2 Periode

Geef de start- en einddatum van elke maatregel.

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKRB

II.1.3 Reden van stopzetting

Van elke maatregel.

II.2 Onderwijs carrière en eventueel werkcarrière

A. School

Hier wordt gepeild naar zowel beschermende als risicofactoren:

- Schoolmotivatie van de jongere (schooloriëntatie [ASO, TSO, BSO, KSO], is jongere tevreden met schoolrichting, is jongere van plan school af te maken)
- Schoolprestaties (haalt jongere goede punten)
- Relaties met klasgenoten (afwijzing, isolatie, gepest worden of pesten)
- Relaties met leerkrachten (afwijzing, isolatie, gepest worden of pesten)
- Leerachterstand (heeft jongere leerjaar gedubbeld, afwezigheden omwille van thuissituatie, ziekenhuisopname of problemen bij plaatsing),
- Schoolproblemen (te laat komen, spijbelen, ongehoorzaam zijn, agressie, moeilijkheden om zich op schoolwerk te concentreren). Indien er uitsluitingen geweest zijn, vermeld hoeveel, voor hoelang en waarom.

- Sterktes op school (bepaalde vakken waarin jongere uitmunt, rol die jongere speelt in klas of schoolgebeuren)

B. Werk

Als de jongere reeds werkt, hoe zit het dan met:

- Werkmotivatie (jongere gaat graag werken, komt op tijd, is trots op zijn werk, kan zich aanpassen aan de normen en geplogenheden op het werk)
- Gedrag op het werk (ordeverstoring, agressief, ongemotiveerd, onwettig werkverzuim)
- Relaties met collega's (kan het goed vinden met collega's, afwijzing, isolatie, pest of wordt gepest, ruzies, conflicten)
- Relaties met leidinggevenden (kan het goed vinden met leidinggevenden, afwijzing, isolatie, pest of wordt gepest, ruzies, conflicten)

- Sterktes op het werk (bepaalde taken waarin jongere uitmunt, rol die jongere speelt op het werk)

III. Op het moment van de verwijzing naar GKRB

Wie nam het initiatief voor de verwijzing?

Deze vraag peilt naar hoe een verwijzing naar GKRB gebeurt.

Deze vraag peilt ook naar het gegeven dat jongeren niet altijd via de Gemeenschapsinstellingen instromen in GKRB.

Het is belangrijk om te weten waarom een jongere niet via de GI (wat slechts in uitzonderlijke gevallen voorkomt) binnenkomt, welke criteria hier gehanteerd worden en hoe een dergelijke verwijzing naar GKRB verantwoord wordt (aangezien GKRB eigenlijk tot doelstelling heeft de uitstroom uit de GIs te bevorderen).

Onderzoek naar Efficiëntie en Effectiviteit van GKR

Waarom werd deze jongere geselecteerd?

Deze vraag peilt naar de motivatie van de verwijzer om voor deze jongere GKR te overwegen.

Dit helpt mee uit te klaren waarom een jongeren naar GKR wordt verwezen, welke selectiecriteria een rol spelen bij de selectie of niet-selectie.

Waarom werd GKR aangevraagd in die bepaalde voorziening?

Deze vraag onderzoekt waarom deze jongere naar het specifieke aanbod van de GKR-voorziening waar hij/zij terecht kwam werd georiënteerd.

Hiermee wordt gepeild naar de selectie van een jongere voor een specifieke GKR vorm. Waarom is ontheemding wel een goed idee voor een jongere X maar niet voor jongeren Y?

Belangrijk is hier ook de wachtlijst voor GKR. Is er een wachtlijst? Hoe gaan jullie hiermee om? Worden jongeren dan naar een ander GKR-aanbod doorverwezen, of wacht je tot de juiste GKR plek vrijkomt?

Speelt de locatie van het GKR aanbod hier een rol?

IV. Na de GKR. Follow-up informatie

Werd GKR vroegtijdig afgesloten

Deze vraag peilt naar de betrokkenheid van de verwijzer bij de beslissing tot het vroegtijdig afsluiten van de GKR.

Werd de GKR afgerond zoals gepland?

Geef een omschrijving indien GKR niet werd afgerond zoals gepland en wat jouw rol hierin was als verwijzer.

Was er vervolghulpverlening na de GKR?

Beschrijf zo gedetailleerd mogelijk welke vervolghulp werd geboden, door wie, waar en waarom.

De twee volgende vragen gaan na in hoeverre de verwijzer zicht heeft op hoe jongeren het stellen na het beëindigen van een GKR.

Is de situatie van de jongeren gekend 6 maanden na het afsluiten van de GKR?

Opnieuw is het belangrijk zo gedetailleerd mogelijk te antwoorden.

Is de situatie van de jongeren gekend 1 jaar na het afsluiten van de GKR?

Opnieuw is het belangrijk zo gedetailleerd mogelijk te antwoorden.

Gent, 23 januari 2006

Beste Jongere,

Een tijdje geleden werd jij in het kader van een maatregel door de Jeugdrechtbank intensief begeleid. Deze begeleiding is beter bekend als een Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding ofte GKRB.

Omdat er heel wat van die GKRBs lopen, werd er vanuit het Beleid in Brussel aan ons gevraagd om deze begeleidingen eens van naderbij te onderzoeken. Eén van de dingen die wij hiervoor ondernemen is navragen bij diegenen die de begeleiding aan den lijve hebben ondervonden, wat zij ervan (van deze begeleiding) vonden.

Waarom wou je voor deze begeleiding gaan?
Wist je vooraf duidelijk wat er zou gebeuren?
Wat waren jouw verwachtingen? En zijn die verwachtingen uitgekomen?
Hoe reageerden de steunfiguren uit jouw omgeving? Hadden zij iets aan de begeleiding?
Wat waren voor jou (en hen) de goede punten en/of de minder goede punten aan deze begeleiding?

Dit is het soort vragen waar wij hopen een antwoord op te krijgen, en jij bent in de juiste positie om ons die antwoorden te verschaffen.

Vandaar de vraag of wij jou en/of een aantal steunfiguren uit je directe omgeving hierover mogen interviewen. Hoe willen wij dat doen? We kunnen naar jou toe komen of we kunnen afspreken in de voorziening. We bespreken de bovenstaande vragen met jou alleen, of samen met jou en een of meerdere mensen uit je leefomgeving die bij je begeleiding betrokken waren. We schrijven een en ander op tijdens het gesprek en we nemen ons interview ook op met een cassetterecorder, om er zeker van te zijn dat we geen belangrijke dingen vergeten. Wat je ons vertelt, schrijven we achteraf uit en wordt gebruikt om ook jullie stem te laten horen bij de evaluatie van de GKRBs in het algemeen. Jullie namen worden op geen enkel moment vermeld. Wat jullie ons vertellen, wordt door ons gebruikt om te illustreren wat er goed liep en/of minder goed tijdens deze begeleiding. Dit spelen wij terug naar het Beleid in Brussel, omdat wij het belangrijk vinden dat jullie ervaring gehoord wordt. Een interview zal niet langer duren dan een uur, tenzij jij ons veel te vertellen hebt en dit niet allemaal kan op 1 uur.

Als jullie bereid zijn om aan dit onderzoek mee te werken, geef je ons dan een seintje? Je kan ons bereiken via telefoonnummer 09 264 91 00 of via de voorziening die jouw GKRB begeleidde.

Tot binnenkort?

Arabella Weyts
Centrum voor de Rechten van het Kind
Vakgroep Sociale Agogiek
Universiteit Gent
H. Dunantlaan 2

Gent, 23 januari 2006

Beste Leefomgeving,

Een tijdje geleden werd uw zoon of dochter in het kader van een maatregel door de Jeugdrechtbank intensief begeleid door middel van een Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding (GKRB).

Omdat deze GKRBs dure projecten zijn waar veel personeel bij betrokken is en ook van de betrokken jongeren en hun steunfiguren een grote inzet verwacht, gaf het Beleid in Brussel ons de opdracht om deze begeleidingen te evalueren. In het kader van deze evaluatie willen wij diegenen die de begeleiding van dichtbij hebben meegemaakt hierover bevragen.

Vragen waar wij een antwoord op zoeken zijn o.a.:

Waarom heeft u samen met uw zoon of dochter gekozen voor deze begeleiding?

Wist u vooraf duidelijk wat er zou gebeuren?

Wat waren uw verwachtingen? En zijn die verwachtingen uitgekomen?

Had u iets aan de begeleiding?

Wat waren voor u (en uw zoon/dochter) de goede punten en/of de minder goede punten aan deze begeleiding?

Wij vinden dat u in de juiste positie bent om ons de antwoorden op deze vragen te verschaffen en vragen u dan ook of wij u hierover mogen interviewen. Indien u hiertoe bereid bent, kunnen wij naar u toekomen of we kunnen afspreken in de voorziening. We bespreken de bovenstaande vragen met u alleen, of samen met uw zoon of dochter. We schrijven een en ander op tijdens het gesprek en we nemen ons interview ook op met een cassetterecorder, om er zeker van te zijn dat we geen belangrijke dingen vergeten. Wat u ons vertelt, schrijven we achteraf uit en zal gebruikt worden om ook uw stem te laten horen bij de evaluatie van de GKRBs en te illustreren wat er goed en/of minder goed kan lopen tijdens een dergelijke GKRB- begeleiding. Dit spelen wij terug naar het Beleid in Brussel, omdat wij het belangrijk vinden dat jullie ervaring gehoord wordt. Een interview zal niet langer duren dan een uur, tenzij u ons veel te vertellen hebt en dit niet allemaal kan op 1 uur. Uw naam wordt op geen enkel moment geregistreerd.

Als u bereid bent om aan dit onderzoek mee te werken, geef u ons dan een seintje? U kan ons bereiken via telefoonnummer 09 264 91 00 of via de voorziening die uw zoon of dochter begeleidde.

Met vriendelijke groeten,

Arabella Weyts
Centrum voor de Rechten van het Kind
Vakgroep Sociale Agogiek
Universiteit Gent
H. Dunantlaan 2
9000 Gent

GESPREK MET DE JONGERE: INTERVIEWSCHEMA

- **Kennismaking met de Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding**

Op welke manier leerde je deze begeleidingsvorm kennen?

Werd jou duidelijk uitgelegd wat er zou gebeuren?

Was je meteen akkoord om met zo'n GKRB van start te gaan?

Waarom wel?

Waarom niet?

- **Verwachtingen vóór de GKRB van start ging**

Had je zelf bepaalde verwachtingen toen je koos voor de GKRB?

Welke?

Had je het gevoel dat men voor de GKRB nu plots andere verwachtingen ging stellen naar jou toe dan voorheen?

Welke?

- **De GKRB**

Kan je beschrijven hoe de GKRB voor jou verlopen is?

Wat hield die begeleiding in jouw situatie in?

Wat vond je goed/minder goed aan de GKRB?

Vind je dat de GKRB verschillend is van andere vormen van begeleiding?

Op welke manier?

- **Na de GKRB**

Hoe gaat het nu met jou?

Vind je dat er na deze intensieve periode van begeleiding iets veranderd is in jouw leven of in de manier waarop je je voelt?

Kan je die verandering omschrijven?

Waar ligt volgens jou de oorzaak van die verandering?

Denk je dat jouw omgeving iets gehad heeft aan de begeleiding?

Op welke manier?

Zijn jouw verwachtingen over de GKRB uitgekomen?

En de verwachtingen van je omgeving, denk je dat die zijn uitgekomen?

- **Beleving hulpverlening algemeen**

Hoe sta jij tegenover de hulpverlening?

Vind je dat er ‘goede’ en ‘slechte’ vormen van begeleiding bestaan?

Kan je voorbeelden geven?

Wanneer vind jij dat je kan zeggen dat begeleiding ‘werkt’?

GESPREK MET DE OUDER/STEUNFIGUUR: INTERVIEWSCHEMA

- **Kennismaking met de Gestructureerde Kortdurende Residentiële Begeleiding**

Op welke manier leerde u deze begeleidingsvorm kennen?

Werd aan u en uw kind/de jongere duidelijk uitgelegd wat er zou gebeuren? Wat waren de afspraken?

Stond u meteen achter het voorstel om met een GKRB van start te gaan?

Waarom wel?

Waarom niet?

- **Verwachtingen vóór de GKRB van start ging**

Had u bepaalde verwachtingen toen voor deze begeleidingsvorm gekozen werd?

Welke?

- **De GKRB**

Kunt u beschrijven hoe de GKRB verlopen is?

Op welke manier werd u in de begeleiding betrokken?

Wat vond u goed/minder goed aan de GKRB?

Vindt u dat de GKRB verschilt van andere vormen van begeleiding die u bekend zijn?

Zoja, op welke manier?

- **Na de GKR**

Hoe gaat het nu met uw kind/de jongere volgens u?

Vindt u dat er na deze intensieve periode van begeleiding iets veranderd is in de situatie van uw kind/de jongere?

Hoe zou u die verandering omschrijven?

Waar ligt volgens u de oorzaak van die verandering?

Heeft de GKR invloed gehad op de relatie tussen u en uw kind/de jongere?

Op welke manier?

Zijn uw verwachtingen over de GKR uitgekomen?

En de verwachtingen van uw kind/de jongere, denkt u dat die zijn uitgekomen?

- **Beleving hulpverlening algemeen**

Hoe staat u tegenover de hulpverlening?

Vindt u dat er ‘goede’ en ‘slechte’ vormen van begeleiding bestaan?

Kunt u voorbeelden geven?

Wanneer vindt u dat kan gezegd worden dat begeleiding ‘werkt’?

